

ZESZYTY HISTORYCZNE POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ
12/2008

ISSN 1427-308X

ZARYS HISTORII BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Opracowała starszy kustosz dyplomowany mgr Halina Rzeszut

Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej
Warszawa 2008

Rada Programowa

*Jacek Czajewski (przewodniczący), Krzysztof Holejko,
Maciej Kysiak, Mirosław Nader, Zygmunt Trzaska Durski,
Andrzej Ulmer, Włodzimierz Zych, Jolanta Stępiak*

Redaktor Naukowy

Maria Królikowska

Opracowanie redakcyjne

Gabriela Lew

© Copyright

by Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej
Warszawa 2008

ISSN 1427-308X

Księgarnia internetowa Oficyny Wydawniczej PW www.wydawnictwopw.pl
tel.: 0-22 825-75-18, 0-22 234-75-03; fax 0-22 234-70-60; e-mail: oficyna@wpw.pw.edu.pl

Oficyna Wydawnicza PW, ul. Polna 50, 00-644 Warszawa. Wydanie I. Zamówienie nr 603/2007

Spis treści

Wstęp	5
Część I. Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej począwszy od Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego do zniszczenia Biblioteki w czasie Po- wstania Warszawskiego (1826–1944)	7
Biblioteka Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego	7
Biblioteka Warszawskiego Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II	9
Regulaminy	11
Czytelnia Profesorska	12
Czytelnia Studencka	12
Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w latach 1915–1939	13
Stan księgozbioru	15
Katalogi	15
Regulaminy	15
Godziny otwarcia	16
Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w okresie okupacji hitlerowskiej (1939–1944)	17
Skróty	19
Spis tabel	20
Bibliografia	20
Część II. Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej w latach 1944–1974	21
Politechnika Warszawska z tymczasową siedzibą w Lublinie	21
Pierwsze lata po wyzwoleniu	24
Warunki lokalowe Biblioteki Głównej PW w latach 1945–1974	25
Wyposażenie techniczne Biblioteki	28
Struktura organizacyjna Biblioteki	28
Kierownictwo Biblioteki	30
Bibliotekarze dyplomowani	31
Stan liczbowy pracowników BG PW	32
Pracownicy BG PW według wykształcenia	33
Charakterystyka zbioru dokumentów pod względem jakościowym i ilościowym	34
Udostępnianie zbiorów	40
Katalogi	40
Regulaminy	41
Czytelnie	42
Wypożyczenia międzybiblioteczne	44
Reprografia	46
Użytkownicy Biblioteki Głównej PW	46
Działalność w zakresie informacji naukowej	48
Ośrodek Informacji Chemicznej	48
Działalność Biblioteki w zakresie badań naukowych	49

Działalność Biblioteki w zakresie dydaktyki	49
Skróty	50
Spis tabel	50
Bibliografia	51
Część III. Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej w latach 1975–1995	53
Struktura organizacyjna Biblioteki Głównej PW w latach 1975–1995	53
Kierownictwo Biblioteki Głównej PW	59
Rektorska Komisja Biblioteczna	61
Rada Biblioteczna	63
Warunki lokalowe	68
Stan zatrudnienia w Bibliotece Głównej PW w latach 1975–1995	70
Podnoszenie kwalifikacji	74
Bibliotekarze dyplomowani	74
Oddział Gromadzenia Zbiorów	76
Oddział Czasopism	79
Oddział Udostępniania Zbiorów	82
Wypożyczalnia Naukowa	84
Wypożyczalnia Studencka w latach 1975–1990	86
Wypożyczalnia Międzybiblioteczna w latach 1975–1995	87
Czytelnia Ogólna	93
Oddział Informacji Naukowej	96
Ośrodek Informacji Chemicznej	100
Biblioteka Główna PW jako I Centralna Biblioteka Techniczna	103
Reprografia	106
Pracownia Filmowa	107
Pracownia Historyczna	108
Muzeum Politechniki Warszawskiej	110
Dydaktyka	111
Imprezy organizowane przez Bibliotekę Główną PW w latach 1975–1995	113
Skróty	115
Spis tabel	115
Bibliografia	116
Aneks	118
Krótkie noty biograficzne osób sprawujących funkcje dyrektorów i wicedyrektorów w latach 1971–1995	118
Zarządzenie Rektora Politechniki Warszawskiej z dnia 10.11.1994 w sprawie Regulaminu udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej	122
Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej (załącznik do Zarządzenia Rektora Politechniki Warszawskiej)	123
Zasady korzystania z Wypożyczalni Międzybibliotecznej Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej	128

Wstęp

Historia Biblioteki Politechniki Warszawskiej obejmująca lata 1826–1995 została opracowana w trzech częściach:

- I część: Zarys historii BG PW począwszy od Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego do zniszczenia Biblioteki w czasie Powstania Warszawskiego. 1826–1944;
- II część: Zarys historii BG PW w latach 1944–1974;
- III część: Zarys historii BG PW w latach 1975–1995.

Jako materiały źródłowe posłużyły mi przechowywane w Zbiornicy Akt BG PW dokumenty z okresu lubelskiego, sprawozdania roczne dyrekcji BG, protokoły posiedzeń Senackiej, następnie Rektorskiej Komisji Bibliotecznej oraz dokumenty dotyczące spraw lokalowych Biblioteki. Korzystałam też obficie z materiałów zgromadzonych w Archiwum PW.

Historia BG PW w latach 1944–1974 była też przedmiotem mojej pracy dyplomowej w 1975 roku, na Dwuletnim Podyplomowym Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Wiele dokumentów było jeszcze wtedy dostępnych, miałam je w rękę i opisywałam z autopsji. Przeprowadziłam również szereg rozmów z żyjącymi jeszcze wtedy naoczniymi świadkami wydarzeń z czasów okupacji, Powstania Warszawskiego i pierwszych lat po wyzwoleniu, przede wszystkim z Czesławem Gutrym. Na koniec dodam, że pracując przez 30 lat w BG, a przez 20 lat kierując Oddziałem Udostępniania Zbiorów, byłam świadkiem i uczestnikiem wielu opisywanych wydarzeń.

Historia ta nie została napisana w formie beletrystycznej, łatwej do czytania, ale stanowi wiarygodny, oparty na dokumentach opis dziejów największej w Polsce biblioteki wyższej uczelni technicznej, czyli Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej. Poszczególne części opracowania powstały w latach 1996–1998.

Halina Rzeszut

Część I

Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej począwszy od Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego do zniszczenia Biblioteki w czasie Powstania Warszawskiego (1826–1944)

Biblioteka Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego

W pokongresowym Królestwie Polskim kwestia uprzemysłowienia kraju, zgodnie z tendencjami europejskimi tego czasu, stała się zagadnieniem pierwszoplanowym. W związku z tym wylaniała się potrzeba dostarczenia krajowi wykształconych kadr inżynierskich. Istniejące nieliczne szkoły zawodowe kształciły na poziomie średnim i nie zaspokajały potrzeb.

Starania o utworzenie wyższej uczelni technicznej, na wzór powstających w innych krajach politechnik, a głównie utworzonej w 1815 r. Politechniki Wiedeńskiej, rozpoczęto już w 1822 r. Józef Kalasanty Szaniawski (1764–1843) dyrektor Wychowania Publicznego wystąpił na posiedzeniu Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z wnioskiem o utworzenie w Warszawie Instytutu Politechnicznego. Powołano zespół do opracowania wstępnego projektu, który w dwa lata później przekazano do zatwierdzenia i aprobaty cara Aleksandra I. W kwietniu 1825 r. powołano Radę Politechniczną, której prezesem został minister stanu Stanisław Staszic, gorący propagator idei utworzenia wyższego szkolnictwa technicznego w Polsce, a po jego śmierci w 1826 r. senator Ludwik Plater. Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych opracowało drugi, szczegółowy projekt Instytutu Politechnicznego. Celem Instytutu miało być wykształcenie kadry inżynieryjno-technicznej, która zapewniłaby rozwój przemysłu i spożytkowanie bogactw naturalnych kraju, oraz dopływ kadr do administracji państwowej. Chodziło także o utrzymanie przemysłu w rękach polskich. Przy tworzeniu Instytutu wyłoniły się dwa problemy wymagające rozwiązania — brak wykwalifikowanej kadry wykładowców i słabe przygotowanie młodzieży do podjęcia wyższych studiów. Postanowiono więc wysłać kilku absolwentów Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego na stypendia do zagranicznych politechnik (do Austrii, Anglii, Francji i Niemiec), polecając im studiować nauki techniczne, chemiczne, handlowe oraz budownictwo i miernictwo. Po powrocie mieli objąć etaty profesorów w Instytucie Politechnicznym. Aby przy-

gotować młodzież do studiów, utworzono najpierw Szkołę Przygotowawczą do Instytutu Politechnicznego. Uroczyste otwarcie nastąpiło 4 stycznia 1826 r. Dyrektorem Szkoły został profesor matematyki KUW Kajetan Garbiński. Szkoła dzieliła się na dwa kursy:

- kurs pierwszy (dwuletni), tzw. techników niższych, na który przyjmowano absolwentów czteroletnich szkół wydziałowych,
- kurs drugi (czteroletni) techników wyższych, na którym uczyli się absolwenci sześcioletnich szkół wojewódzkich.

Na studia zgłaszała się przeważnie młodzież pochodząca ze zubożałej szlachty, ze sfer urzędniczych i mieszczańskich. Szkoła mieściła się początkowo w Pałacu Kazimierzowskim, razem z KUW, a w 1827 r. otrzymała kilka pomieszczeń w Pałacu Krasińskich¹. Projektowano wybudowanie trzech gmachów dla Instytutu, w tym jeden miał być przeznaczony dla biblioteki, lecz do budowy nigdy nie doszło.

W 1829 r. do kraju powrócili stypendyści i objęli etaty profesorów na czterech wydziałach: mechanicznym, chemicznym, inżynierii cywilnej i handlowym. Wykłady i ćwiczenia były prowadzone na poziomie akademickim. Szkoła Przygotowawcza przekształciła się już właściwie w Instytut Politechniczny i czyniono usilne starania o uzyskanie statusu prawnego. Wybuch Powstania Listopadowego przerwał działalność Szkoły. Młodzież pośpieszyła w szeregi powstańcze. 19 listopada 1831 r. restryktem carskim Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego, jak również Królewski Uniwersytet Warszawski, zostały zamknięte. W ciągu kilku lat działalności, przez Szkołę przewinęło się 217 słuchaczy, z których dwóch otrzymało dyplomy, a sześciu absolutorium. Wielu wychowanków Szkoły, zmuszonych po upadku powstania do emigracji, kontynuowało studia za granicą.

Rada Politechniczna, tworząc projekt Instytutu, rozumiała konieczność stworzenia dla niego bazy dydaktycznej, to jest biblioteki, modeli maszyn i urządzeń technicznych oraz zbiorów mineralogicznych. Sekretarzem Rady Politechnicznej został Dionizy Lanckoroński², który miał równocześnie trudnić się dozorem biblioteki i zbiorów technicznych Instytutu Politechnicznego. Do pomocy zatrudniono jednego kancelistę. Jak w rzeczywistości miała wyglądać biblioteka Szkoły Przygotowawczej możemy sądzić tylko z planów, jakie w każdorazowym projekcie Instytutu dla niej przeznaczano. A więc biblioteka miała posiadać najnowsze dzieła w językach europejskich oraz pisma periodyczne. Stypendyści kształcący się za granicą, jako przyszła kadra dydaktyczna, mieli za zadanie kupowanie najcenniejszych wydawnictw technicznych, aby się z nich uczyć, a po powrocie do kraju przekazać bibliotece. Wyasygnowano na ten cel z budżetu szkoły kwotę 3600 zł. Zbiory biblioteczne miały być podzielone tematycznie, według czterech wydzia-

¹ Obecnie siedziba Akademii Sztuk Pięknych na Krakowskim Przedmieściu.

² Dionizy Lanckoroński urodził się w Warszawie i tutaj w 1809 r. ukończył Liceum Warszawskie. Następnie uczył w warszawskich szkołach prywatnych. W 1811 r. rozpoczął studia prawnicze w Szkole Prawa i Administracji, których nie ukończył. W 1818 r. został nauczycielem w Liceum Warszawskim, a od 1825 do 1831 r. był sekretarzem Rady Politechnicznej i bibliotekarzem w Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego.

łów Szkoły. Nie zachował się jednak żaden katalog. Na zakup piśmiennictwa technicznego miało być przeznaczone 10% ogólnego budżetu Szkoły. W 1826 r. było to 6000 zł. Pensja profesora wynosiła pod koniec działalności Szkoły 6000 zł, a bibliotekarza 5000 zł. W rzeczywistości jednak biblioteka nie zawsze otrzymywała zadeklarowane 10% i w sumie w latach 1826–1831 wydano na książki 8464 zł a na zbiory techniczne 10 000 zł. Cena książki wynosiła wtedy od 2 do 4 zł a prenumerata czasopisma 3–5 zł. Biblioteka prenumerowała wiele czasopism technicznych, jak: *Izys polska, czyli Dziennik wynalazków, kunsztów i rękodziel* (pierwsze polskie czasopismo techniczne), *Roczniki Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk, Piast — czyli pamiętnik technologiczny, obejmujący przepisy dla gospodarstwa domowego i wiejskiego* oraz *Sławianin — tygodnik dla rzemiosł, handlu, domowego gospodarstwa i dla potrzeb praktycznego życia w ogólności*.

Szkoła Przygotowawcza wydawała pod redakcją dyrektora K. Garbińskiego: *Ogólny programmat kursów wykladać się mających w Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego*. Oprócz biblioteki projektowano wyposażyć Instytut w pomoce techniczne, jak: zbiory rękodzielniczo-chemiczne, rękodzielniczo-mechaniczne oraz zbiory dotyczące budownictwa i miernictwa.

Po zamknięciu Szkoły w dniu 19 listopada 1831 r. jej pomieszczenia zostały zamienione na szpital, a zbiory przeniesione do K UW. Następnie komisyjnie sporządzono inwentarz własności Szkoły Przygotowawczej i oddano jej majątek pod dozór Samuela Bogumiła Lindego, dyrektora Biblioteki Publicznej. Po kilku latach książki przejęło Gimnazjum Realne, a zbiory techniczne dotyczące rolnictwa Marymoncki Instytut Agronomiczny.

Biblioteka Warszawskiego Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II

Represje carskie po upadku Powstania Listopadowego uderzyły w cały system oświaty i nauki w Królestwie Polskim. Zamknięto Królewski Uniwersytet Warszawski i Szkołę Przygotowawczą do Instytutu Politechnicznego, a także wiele szkół średnich i zawodowych. Zawieszono działalność Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk. Pozbawiono w ten sposób społeczeństwo polskie możliwości kształcenia młodzieży na poziomie wyższym i twórczości naukowej.

W dziesięć lat po upadku Powstania, w 1841 r. otwarto w Warszawie, w Pałacu Kazimierzowskim ośmioletnie Gimnazjum Realne. Młodzież mogła tam uzyskać gruntowne wykształcenie średnie. Gimnazjum zatrudniło kilku profesorów Szkoły Przygotowawczej i przejęło po niej z depozytu część pomocy dydaktycznych, głównie książki. Wciąż jednak brakowało pod zaborem rosyjskim wyższej uczelni technicznej. W 1862 r. przeniesiono do Puław Marymoncki Instytut Agronomiczny³ i Gimnazjum Realne wraz z całym wyposażeniem. Z połączenia tych szkół powstał

---

³ Była to wyższa szkoła gospodarstwa wiejskiego, założona w 1818 r.

Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny. Zamierzano kształcić tam inżynierów budownictwa, górników, leśników i rolników. Niestety Instytut działał tylko kilka miesięcy — do wybuchu Powstania Styczniowego w 1863 r. W 1869 r. reaktywowano Instytut z okrojonym zakresem nauczania, pod nazwą Instytut Gospodarstwa Wiejskiego i Rolnictwa. Ten kierunek wykształcenia nie mógł jednak zaspokoić potrzeb rozwijającego się przemysłu, który gwałtownie potrzebował polskich fachowych kadr inżynierskich. Tylko nieliczni synowie z bogatych rodzin szlacheckich mogli sobie pozwolić na kosztowne studia w zagranicznych politechnikach.

Idea utworzenia w kraju wyższej uczelni technicznej była ciągle żywa, ale mogła być zrealizowana dopiero pod koniec wieku. W 1897 r. w czasie pobytu w Warszawie cara Mikołaja II uzyskano jego pozwolenie na otwarcie uczelni i budowę gmachu. Ludność zebrała milion rubli, utworzono Komitet Budowy Szkoły Politechnicznej, a Zarząd Miasta ofiarował tereny pod budowę Gmachu Głównego według projektów Bronisława Rogóyskiego i Stefana Szyllera.

We wrześniu 1898 r. otwarto Warszawski Instytut Politechniczny im. cara Mikołaja II. Dyrektorem Instytutu został profesor mineralogii UW Aleksander Lagorio, a od 1908 r. profesor geologii Włodzimierz Amalicki. Początkowo kształcono młodzież na trzech wydziałach: Mechanicznym, Chemicznym i Inżynieryjno-Budowlanym. Językiem wykładowym był język rosyjski, wśród profesorów przeważali Rosjanie, ale było też kilku polskich profesorów, znanych z późniejszej działalności, jak profesorowie: Aleksander Wasiutyński, Tadeusz Tołwiński i Józef Boguski.

Ruchy wolnościowe 1905 roku znajdowały odbicie wśród młodzieży polskiej, studiującej w Instytucie. Organizowano wiece i strajki, żądając wprowadzenia języka polskiego do Uczelni. Odpowiedzią władz carskich było zamknięcie Instytutu 13 listopada 1905 r. Ponownie otwarto go jesienią 1908 r., ale studenci polscy bojkotowali Instytut jako uczelnię rosyjską.

Niemal równocześnie z Instytutem, 1 stycznia 1899 r. otwarto Bibliotekę. Mieściła się ona na parterze Gmachu Głównego, gdzie zajmowała kilka pomieszczeń: dwie czytelnie, profesorską i studencką, magazyn i pokój do pracy dla bibliotekarzy. Pierwszym bibliotekarzem był radca tytularny Eugeniusz Dobrzyński, a pomocnikiem bibliotekarza — radca kolegiálny Grzegorz Czajkowski. Po odejściu w 1908 r. E. Dobrzyńskiego, G. Czajkowski objął jego stanowisko i kierował Biblioteką do końca istnienia Instytutu Politechnicznego, to jest do 1914 r. Przez pewien czas pomocnikiem bibliotekarza był Rosjanin Aleksander Pawłowicz Michajłow. Na początku podstawę gromadzenia zbiorów w tworzącej się od nowa Bibliotece stanowiły dary. Napływały zarówno od społeczeństwa polskiego, jak i instytucji naukowych ze wszystkich zaborów, a także od uczelni rosyjskich. W końcowych latach istnienia Biblioteki podstawą gromadzenia stały się zakupy. Zorganizowano również wymianę, głównie czasopism, z bibliotekami wyższych szkół technicznych w Rosji, a także z towarzystwami naukowymi, np. z Akademią Umiejętności w Krakowie. Księgozbiór stanowiły książki, czasopisma, broszury, atlasy, mapy, rękopisy, litografie. Podręczniki dla studentów gromadzono w kilku egzemplarzach. Przeważały wydawnictwa w języku rosyjskim, ale były też w polskim, niemieckim, francuskim i angielskim. Obok piśmiennictwa technicznego

Biblioteka posiadała także dzieła z historii Polski i literatury pięknej, np. *Rys dziejów literatury polskiej* A. Zdanowicza. Przez rok działalności Biblioteki zdołano zebrać 1764 tytuły dzieł, razem 3026 woluminów. Skorzystało z nich na miejscu 265 osób, w tym 25 pracowników naukowych, i 240 studentów (studiowało wtedy 461 osób). Do domu wypożyczono 640 woluminów. Poniższa tabela 1 ilustruje przyrost księgozbioru w czasie istnienia Biblioteki Instytutu Politechnicznego.

Tabela 1

Nabytki Biblioteki Instytutu Politechnicznego

Rok	Tytuły	Liczba woluminów
1900	1 764	3 026
1907	9 748	25 000
1913	14 934	50 991

Biblioteka posiadała kilka katalogów:

- alfabetyczny kartkowy katalog książek pisanych alfabetem łacińskim,
- alfabetyczny kartkowy katalog książek rosyjskich, pisanych grażdanką⁴,
- alfabetyczny kartkowy katalog dubletów,
- katalog rzeczowy według klasyfikacji dziesiętnej⁵,
- katalog księgozbiorów poszczególnych katedr i laboratoriów.

Nowe nabytki były wpisywane do inwentarza, w którym notowano datę wpływu, cenę wydawnictwa oraz nadawano sygnaturę. Inwentarz składał się z dziewięciu części: literami A–D sygnowano książki i rękopisy; E, F — broszury; G — atlasy, mapy, rysunki, wykresy, plany; H — pojedyncze zeszyty lub tomy do czasu skompletowania całości; I — periodyki.

Regulaminy

E. Dobrzyński sporządził regulamin dla Biblioteki, zatwierdzony przez Senat, a następnie Ministerstwo pt. *Prawila dlja Biblioteki Warszawskiego Politechniceskogo Instituta im. Imperatora Nikolaja II*. Postanowienia regulaminu były następujące: Senat wybierał Komisję Biblioteczną, w której skład wchodził profesorowie, po jednym z każdego Wydziału. Komisja miała za zadanie wizytowanie raz w roku Biblioteki, kontrolowanie stanu księgozbioru, prawidłowości rozporządzania finansami, prowadzenia inwentarzy i katalogów, oraz czuwanie nad przestrzeganiem regulaminu wypożyczania zbiorów. Komisja decydowała zarówno o nabyciu,

⁴ Alfabet oparty na cyrylicy, ustalony w Rosji przez Piotra I w 1708 r.

⁵ E. Dobrzyński zastosował po raz pierwszy w Polsce klasyfikację dziesiętną do opracowania początkowo czasopism, a następnie książek. Jeżeli brakowało w tablicach odpowiedniego symbolu, nadawał symbol własny, oznaczając go gwiazdką. Katalog dziesiętny posiadał swój indeks alfabetyczny. E. Dobrzyński przetłumaczył też (w 1904 r.) z francuskiego *Classification bibliographique decimale. Resume des tables*.

jak i wycofywaniu książek. Dezyderaty zakupu zgłaszali profesorowie i wykładowcy, a także studenci. Ostateczną listę zakupów sporządzał bibliotekarz, a zatwierdzała Komisja Biblioteczna. Natomiast bibliotekarz zarządzał bezpośrednio majątkiem Biblioteki, odpowiadał za jego całość, za prowadzenie katalogów i inwentarzy. Do jego obowiązków należało zorganizowanie wymiany wydawnictw między bibliotekami. Ponadto miał wypełniać polecenia Senatu i Komisji Bibliotecznej.

Książki mogli wypożyczać do domu profesorowie, studenci i pracownicy Instytutu. Również kierownicy laboratoriów i gabinetów mogli otrzymywać książki na pewien czas, na swoją odpowiedzialność, w depozyt. Wolnym słuchaczom wypożyczano podręczniki do domu za pozwoleniem Komisji Bibliotecznej.

Osoby postronne mogły korzystać ze zbiorów tylko na miejscu i to za każdorazowym zezwoleniem bibliotekarza. Czasopisma wypożyczano do domu tylko profesorom, wykładowcom i laboratoriom na jeden tydzień. W razie zagubienia książki należało pokryć jej koszty. Jeżeli zagubiono jeden tom z całości lub jeden numer czasopisma, pokrywano koszt wszystkich tomów lub całego rocznika. Zniszczenie książki traktowano jak zagubienie. Nie wypożyczano do domu rękopisów, cymeliów i wydawnictw informacyjnych. Książki wypożyczano na dwa miesiące, profesorom — do 50 tomów, laborantom — 25 tomów, pracownikom administracyjnym — 10 tomów. Student musiał wyrobić sobie kartę biblioteczną i mógł wypożyczać 9 książek na dwa miesiące. W razie niewywiązywania się z obowiązków względem Biblioteki zawieszano w prawach czytelnika. Student przed przystąpieniem do egzaminów, z końcem roku akademickiego, musiał rozliczyć się z Biblioteką.

Czytelnia Profesorska

Czytelnia Profesorska pełniła rolę czytelni czasopism bieżących. Posiadała bogaty zbiór periodyków w językach rosyjskim, polskim, niemieckim, francuskim i angielskim, z dziedziny nauk technicznych, matematyki, astronomii i chemii. Prenumerowano też czasopisma o charakterze ogólnym oraz wydawnictwa informacyjne, jak *Bibliographie de la France* czy *Kniznaja Letopis*. W 1910 r. znajdowały się w Czytelni 284 tytuły.

Czytelnia Studencka

Czytelnia Studencka początkowo służyła studentom jako pokój do nauki z własnych podręczników. Dopiero w 1909 r. utworzono księgozbiór podręczny, który zawierał obowiązkowy zestaw lektur wskazanych przez profesorów i zatwierdzonych przez Komisję Biblioteczną. Początkowo studenci nie mieli dostępu do czasopism z czytelni profesorskiej, ale z czasem na żądanie studentów przekazywano na miesiąc niektóre czasopisma do czytelni studenckiej. Od 1909 r. zaczęto też kupować dla studentów dzienniki i pisma polskie oraz zagraniczne, głównie rosyjskie o tematyce ogólnej i studenckiej. Czasopisma naukowe rosyjskie i wydawnictwa uczelni rosyjskich były przysyłane bezpłatnie. Czytelnie początkowo były otwarte przez pięć godzin dziennie, potem przez cały czas trwania zajęć.

Biblioteka Główna współpracowała z bibliotekami utworzonymi przy katedrach i laboratoriach, którymi opiekowali się kierownicy tych zakładów. Książki na zamówienie i z funduszy zakładów kupowano za pośrednictwem Biblioteki Głównej, tam też były opracowywane i otrzymywały kartkę do katalogu bibliotek zakładowych. Czasopisma nadchodziły do Biblioteki Głównej, gdzie były opracowywane, po czym na dwa tygodnie przekazywane do bibliotek zakładowych. Następnie wracały do czytelni profesorskiej i po pewnym czasie były przekazywane na długo, bibliotekom zakładowym w depozyt.

Biblioteka Warszawskiego Instytutu Politechnicznego była prowadzona bardzo starannie, ze znajomością zagadnień, przez mądrych i światłych bibliotekarzy, jak E. Dobrzyński i G. Czajkowski. E. Dobrzyński odbył podróż służbową do Niemiec i Szwajcarii w celu zapoznania się z organizacją pracy w bibliotekach wyższych szkół technicznych. Podziw budzi też stworzenie pierwszego w Polsce katalogu rzeczowego według klasyfikacji dziesiętnej, zaledwie w trzydzieści lat po wynalezieniu jej w Ameryce przez Melvila Deweya w 1876 r. Wzorowa była też współpraca Biblioteki Głównej z bibliotekami zakładowymi.

Działalność Biblioteki przerwała I wojna światowa. Z powodu zbliżających się do Warszawy wojsk niemieckich na polecenie rektora W. Amalickiego majątek ruchomy Instytutu, w tym zbiory biblioteczne, został ewakuowany do Rostowa, a potem do Niżnego Nowgorodu. Pozostała część miała być zabezpieczona przez asystentów i przekazana Komitetowi Obywatelskiemu miasta Warszawy.

Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w latach 1915–1939

Wraz z wywiezieniem majątku Instytutu Politechnicznego do Rosji, skończył się czas szkolnictwa pod nadzorem rosyjskim. Mimo wojny, trwały prace nad utworzeniem pierwszej polskiej politechniki. Było to na rękę Niemcom okupującym Warszawę, którzy chcieli odciągnąć młodzież od działalności politycznej. Przy Wydziale Oświecenia Komitetu Obywatelskiego powstała Komisja Politechniczna, której przewodniczącym został inż. Henryk Czopowski. Komisja Politechniczna opracowała program studiów i w drodze konkursu wyłoniła kandydatów na profesorów. Uzyskano też zgodę niemieckich władz okupacyjnych na otwarcie politechniki. Generał gubernator Hans von Beseler nadał uczelni tymczasowy statut, podporządkowujący ją władzom niemieckim. Kuratorem PW został mianowany polsko-pruski arystokrata Bogdan Hutten-Czapski.

15 listopada 1915 r. nastąpiła inauguracja roku akademickiego na Politechnice Warszawskiej — pierwszej polskiej politechnice, z polskim językiem wykładowym i polskimi profesorami. Rektorem został profesor Zygmunt Straszewicz, a prorektorem — Niemiec, Julian von Braun. Naukę rozpoczęto na wydziałach: Architektury, Inżynierii Budowlanej i Rolnej, Chemicznym, Elektrotechnicznym oraz Budowy Maszyn. Na wiosnę 1917 r. studenci zaczęli protestować przeciwko niemieckiej

kurateli nad oświatą, bojkotowali wykłady J. von Brauna i odmawiali płacenia czesnego. Wzięli też udział w pochodzie pierwszomajowym, za co spotkały ich surowe represje. Wskutek strajków w połowie czerwca 1917 r. zajęcia na uczelni zostały zawieszono, a niemal wszyscy studenci skreśleni. Jednak protesty odniosły skutek i szkolnictwo zostało przekazane całkowicie w polskie ręce. Wyższe uczelnie podlegały Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Po zakończeniu wojny w 1918 r. na Politechnikę Warszawską zapisało się 2540 studentów.

Jednak po kilku miesiącach nauki, zajęcia znowu zawieszono, tym razem aby umożliwić młodzieży wstępowanie do tworzącego się wojska polskiego i udział w wojnie polsko-radzieckiej. Przerwa w zajęciach trwała do 19 października 1919 r. Dopiero następny rok akademicki (1920/1921) prowadzony w warunkach pokojowych ściągnął na uczelnię ponad 3000 słuchaczy. W 1921 r. powstał nowy statut PW oparty na Ustawie o Szkołach Akademickich z 13 czerwca 1920 r. wzmacniającej autonomię uczelni, wybieralność rektora i dziekanów. Jednak następna ustawa z 15 marca 1933 r. poważnie tę autonomię ograniczała. Powodowało to protesty środowisk naukowych w całym kraju, a więc także na PW. W 1937 r. Sejm dokonał nowelizacji Ustawy, kasując część niepopularnych przepisów i ograniczając ingerencję ministra w życie uczelni.

W roku akademickim 1938/1939 PW posiadała pięć wydziałów, na których studiowało 5000 osób. Dyplomy w tym roku uzyskało 480 absolwentów. Wielkimi krokami zbliżała się wojna.

Mimo otwarcia w dniu 15 listopada 1915 r. pierwszej polskiej politechniki, Biblioteka Główna rozpoczęła działalność dopiero w 1918 r., ponieważ Gmach Główny był zajęty przez szpital wojskowy, a także należało przygotować zbiory do udostępniania. Reszta książek z Biblioteki Instytutu Politechnicznego, która nie została wywieziona do Rosji, leżała spakowana lub rozrzucona po stołach i podłogach. Brakowało również inwentarzy i katalogów. Uporządkowanie zbiorów trwało trzy lata. Szczególnie wiele pracy włożył w to bibliotekarz Antoni Rościśław Sroka⁶. Biblioteka zajęła ponownie lokale w przyziemiu Gmachu Głównego. Był to sekretariat, trzy czytelnie (czytelnia profesorska książek, czytelnia profesorska czasopism bieżących, czytelnia studencka), wypożyczalnia i magazyn.

Czytelnia profesorska książek i Czytelnia profesorska czasopism bieżących były przeznaczone wyłącznie dla pracowników naukowych. Studenci nie mieli prawa wstępu do nich, mogli jedynie uzyskawszy pozwolenie bibliotekarza, skorzystać z czasopisma w czytelni studenckiej. Profesorowie na czas zamknięcia czytelni mogli wypożyczać czasopisma do domu. Na sali znajdowały się czasopisma techniczne w języku polskim, niemieckim, francuskim, angielskim i rosyjskim. Prenumerowano też czasopisma o charakterze ogólnym i wydawnictwa informacyjne. Przez rok czasopisma leżały na półkach w czytelni, po czym, po opracowaniu, przechodziły do magazynu. W 1938 r. czytelnia posiadała 530 tytułów czasopism.

---

⁶ A.R. Sroka był przed I wojną światową redaktorem księgi informacyjnej pt. *Przemysł i handel Królestwa Polskiego*.

Czytelnia studencka była przeznaczona do cichej nauki. Znajdował się tam księgozbiór podręczny, zawierający pełny zestaw lektur obowiązkowych, do korzystania na miejscu. Do czytelnii dostarczano także potrzebne dzieła z magazynu. W magazynie znajdował się księgozbiór podstawowy, książki, skrypty, roczniki czasopism, słowniki, albumy i prace doktorskie.

Stan księgozbioru

Źródłem nabytków było głównie kupno, w ograniczonym zakresie wymiana i dary. Listę książek do zakupu zgłaszali wykładowcy, a zatwierdzała Komisja Biblioteczna. Stan księgozbioru w latach międzywojennych ilustruje tabela 2.

Tabela 2

Stan księgozbioru Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej

Rok	Liczba tomów	Liczba tytułów czasopism	Liczba wypożyczeń
1920	30 800	154	6 253
1930	57 001	393	7 315
1938	73 856	530	11 671

Katalogi

W latach 1915–1939 Biblioteka Główna posiadała kilka katalogów:

- kartkowy katalog alfabetyczny książek pisanych alfabetem łacińskim,
- kartkowy katalog książek pisanych grażdanką,
- katalog działowy księgozbioru studenckiego do ogólnego korzystania,
- kartkowy katalog dziesiętny,
- kartkowy alfabetyczny katalog czasopism.

W 1930 r. wydano drukiem wykaz czasopism prenumerowanych przez Bibliotekę Główną (430 tytułów w 16 działach), a w 1936 r. wykaz wszystkich roczników czasopism znajdujących się w Bibliotece Głównej i w Bibliotekach Zakładowych (1700 tomów tytułów polskich i zagranicznych).

Katalog dziesiętny prowadzony przez bibliotekarzy zawierał wiele błędów, wobec czego Komisja Biblioteczna zaangażowała w 1935 r. dwóch inżynierów, którzy mieli zajmować się klasyfikacją i melioracją katalogu. W 1938 r. Biblioteka Główna wydała katalog działowy i wskazówki do korzystania ze zbiorów bibliotecznych. Sporządzono skorowidz systematyczny haseł rzeczowych do katalogu dziesiętnego oraz indeks alfabetyczny. Ułatwiało to odszukanie dzieła i klasyfikowanie nabytków.

Regulaminy

Niedługo po oddaniu do użytku Biblioteki, w czerwcu 1918 r. sporządzono regulamin, zatwierdzony przez Senat i ministerstwo, a wydany w 1919 r. pt. *Przepisy*

korzystania z Biblioteki Politechniki Warszawskiej. Regulamin określał prawa i obowiązki czytelników, warunki korzystania z Biblioteki i godziny otwarcia.

Ze zbiorów BG PW mieli prawo korzystać studenci i pracownicy naukowcy PW oraz innych uczelni, centralne władze państwowe i instytucje naukowe, którym Senat przyzna to prawo. Studenci mogli korzystać z Biblioteki w ograniczonym zakresie, np. z czytelni czasopism i katalogów kartkowych mogli korzystać tylko po uzyskaniu pozwolenia bibliotekarza. Początkowo profesorowie mogli wypożyczać do 25 tomów na 3 miesiące, asystenci — do 15 tomów na 3 miesiące, a studenci — do 3 tomów na 1 miesiąc.

W 1932 r. Biblioteka stworzyła regulamin wewnętrzny, zatwierdzony przez Senat. Ograniczono w nim ilość wypożyczanych dzieł: dla profesorów — do 10 tomów na 3 miesiące, dla asystentów — do 5 tomów na 3 miesiące, a dla studentów — do 3 tomów na 1 miesiąc.

Na 3 dni przed końcem roku akademickiego należało oddać wszystkie wypożyczone wydawnictwa. Od 1932 r. zaczęto stosować kary pieniężne za przetrzymanie książki — 2 zł za 1 tom, za miesiąc zwłoki.

Godziny otwarcia

Wypożyczalnia i czytelnie były otwarte codziennie (z wyjątkiem niedziel i świąt) w godzinach 9⁰⁰–19⁰⁰, w czasie ferii 9⁰⁰–13⁰⁰. Nie wypożyczano do domu rękopisów, dzieł kosztownych i rzadkich, słowników, encyklopedii, dzieł nieoprawnych i czasopism bieżących.

Biblioteka była samodzielnym zakładem naukowym pod nadzorem Komisji Bibliotecznej. Do zadań Komisji Bibliotecznej należało czuwanie nad właściwym wykorzystaniem budżetu, zatwierdzanie listy książek zgłaszanych przez profesorów do nabycia i czasopism do prenumeraty.

Przewodniczący Komisji był zarazem kierownikiem Biblioteki i funkcję tę miał pełnić przez rok. On też reprezentował Bibliotekę na zewnątrz, przygotowywał projekt budżetu i zdawał sprawozdanie z działalności. Pierwszym przewodniczącym Komisji Bibliotecznej po otwarciu PW był w latach 1915/1916–1918/1919 profesor Jan Wiktor Zawidzki (następnie profesorowie: Aleksander Wasiutyński, Ignacy Radziszewski, Leon Staniewicz, Tadeusz Wojno i Czesław Skotnicki. Niektórzy profesorowie pełnili tę funkcję kilkakrotnie).

Jednak właściwym kierownikiem Biblioteki zajmującym się sprawami fachowymi był bibliotekarz. Do jego zadań należało prowadzenie rachunkowości, korespondencji, nadzór nad zakupami, wymianą, czytelniami i wypożyczaniem oraz prowadzenie katalogów. Bibliotekarz był mianowany przez Ministerstwo WRiOP a podlegał przewodniczącemu komisji Bibliotecznej. Od 1915 do 1932 r. funkcję bibliotekarza pełnił Antoni Rościślaw Sroka, a po jego śmierci, do 1939 r. Jan Wojciechowski. Bibliotekarz miał do pomocy 4 pracowników — bibliotekarzy i kancelistów. Wśród osób pracujących w BG PW przed 1939 r. widzę znane mi później osobiście osoby, jak Czesław Gutry, Roman Dłutowski i Irena Walota-Kurowska. Oprócz nich pracowały także Maria Jarzębowska, Zofia Szołowska i Lidia Ślewińska.

W latach 1915–1939 były na PW dwie biblioteki wydziałowe: Biblioteka Wydziału Chemicznego i Biblioteka Wydziału Architektury, kilkanaście bibliotek zakładowych przy katedrach oraz biblioteki kół studenckich. Małe biblioteki przy katedrach były jednostkami samodzielnymi, prowadzonymi przez pracowników naukowych.

Ich współpraca z Biblioteką Główną polegała na braniu w depozyt na pewien czas książek, będących jej własnością, oraz na przekazywaniu sobie dubletów. Książki były kupowane bezpośrednio przez biblioteki zakładowe i tam opracowywane. Nie prowadzono w Bibliotece Głównej centralnego katalogu książek, znajdujących się w bibliotekach zakładowych.

Biblioteki kół studenckich były bardzo dobrze zaopatrzone w obowiązkowe lektury, a także w popularne czasopisma. Utrzymywały się z dotacji byłych absolwentów PW i ze składek. W okresie międzywojennym Komisja Wydawnicza Bratniej Pomocy studentów PW zajmowała się wydawaniem skryptów i podręczników. Rok akademicki 1938/1939 zakończony w czerwcu był ostatnim rokiem działalności Uczelni i Biblioteki w II Rzeczypospolitej. 1 września 1939 r. wybuchła wojna.

Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1944

Pomyślny rozwój Politechniki Warszawskiej, która stała się nowoczesną uczelnią techniczną o europejskim poziomie nauczania, przerwał wybuch wojny we wrześniu 1939 r. W czasie oblężenia Warszawy pracownicy, którzy nie zostali zmobilizowani i nie uciekli przed Niemcami, utworzyli pod kierownictwem rektora Kazimierza Drewnowskiego straż obywatelską i pogotowie przeciwpożarowe. Starali się zabezpieczyć przed zniszczeniem majątek Uczelni. Przenoszono do piwnic książki, pomoce naukowe, wyposażenie laboratoriów, zakopywano w ziemi odczynniki chemiczne. W ten sposób większa część zbiorów naukowych ocalała. Dokumenty rektoratu i dziekanatów, kartoteki studentów ulokowano w prywatnych mieszkaniach pracowników.

W październiku 1939 r. wojska niemieckie zajęły Gmach Główny, z wyjątkiem lokali Biblioteki. Zakłady naukowe i laboratoria pozostały pod opieką personelu uczelni. Na początku października 1939 r. zebrał się Senat akademicki, na którym wybrano trzyosobową Komisję, mającą czuwać nad interesami Uczelni. W skład Komisji weszli profesorowie Kazimierz Drewnowski, Edward Warchałowski i Józef Zawadzki. Komisja zajęła się naprawianiem szkód, powstałych w czasie działań wojennych. Zwrócono się z apelem do społeczeństwa o pomoc finansową. Dzięki zebrany fundusze i materiałom budowlanym przywrócono dawny wygląd zniszczonym budynkom.

Początkowo wydawało się, że Niemcy pozwolą na otwarcie Uczelni, ale w listopadzie 1939 r. gubernator okręgu warszawskiego Ludwik Fischer wezwał rektorów PW i UW, aby oznajmić im, że wyższe uczelnie nie będą czynne, działalność nau-

kowa i dydaktyczna jest zabroniona, ale można opiekować się zakładami pod nadzorem władz okupacyjnych.

Politechnika podlegała komisji Likwidacyjnej MWRiOP, podporządkowanej Wydziałowi Szkolnictwa Okręgu Warszawskiego. Wiosną 1941 r. funkcję Komisji Likwidacyjnej przejął niemiecki Urząd Kuratora Wyższych Uczelni. Niestety, co cenniejsze wyposażenie zakładów było rabowane przez niemieckich naukowców i wywożone do Niemiec. W ten sposób wywieziono wyposażenie laboratorium Instytutu Fizyki, komplet mikroskopów Instytutu Mineralogicznego i wiele innych urządzeń i aparatów.

W maju 1940 r. uzyskano zezwolenie na uruchomienie zakładów i laboratoriów naukowych i wykonywanie prac zleconych na rzecz przemysłu i życia gospodarczego Warszawy. Oficjalna działalność zakładów pozwalała na nawiązanie kontaktów ze studentami i rozpoczęcie tajnego nauczania. W 1944 r. w jednym z zakładów przebadano części rakiety V-2 i wyniki przekazano do Londynu⁷.

W 1940 r. otwarto w gmachach PW trzy dwuletnie Państwowe Szkoły Zawodowe II stopnia: Szkołę Elektrotechniczną, Szkołę Metaloznawczo-Odlewniczą oraz Szkołę Budownictwa Lądowego i Wodnego. W szkołach tych wykładali pracownicy naukowcy PW. Oficjalnie realizowano program średnich szkół zawodowych, a tajnie znacznie go rozszerzano. Dla absolwentów tych szkół władze oświatowe Generalnego Gubernatorstwa postanowiły otworzyć w gmachach PW dwuletnią szkołę inżynierską. 1 kwietnia 1942 r. rozpoczęła działalność Państwowa Wyższa Szkoła Techniczna. Posiadała pięć wydziałów: Budownictwa, Budowy Maszyn, Elektryczny, Chemii Technicznej i Mierniczy. Dyrektorem Szkoły został Niemiec, profesor Albert Güttinger z Norymbergi, a jego zastępcą jako „zarządca PW” — profesor Kazimierz Drewnowski. Oficjalne prowadzenie zajęć umożliwiało konspiracyjne realizowanie programu wyższych studiów technicznych.

Równocześnie z powołaniem PWST otwarto Bibliotekę Główną. Do tego czasu Biblioteka była oficjalnie nieczynna. Dla potrzeb tajnego nauczania zorganizowano konspiracyjne wypożyczanie podręczników do domu. Odbywało się to w ten sposób, że studenci wręczali woźnemu w sekretariacie swoje zamówienia, a potem odbierali książki. Do pracy w otwartej na nowo Bibliotece Głównej zaangażowano przedwojennych bibliotekarzy: Czesława Gutrego, jako kierownika, Irenę Walotą-Kurowską i Romana Dłutowskiego. Biblioteka mieściła się na parterze Gmachu Głównego w tych samych pomieszczeniach co przed wojną. Straty Biblioteki w czasie działań wojennych były niewielkie. Pocisk artyleryjski uderzył w tę część magazynu, gdzie mieścił się księgozbiór studencki, Latem 1942 r. przeprowadzono w całym Gmachu Głównym remont generalny, a więc i w Bibliotece. Porządkowano także księgozbiór, oprawiano książki, i roczniki czasopism. Warunki pracy były bardzo ciężkie, zimą pomieszczenia nie były opalane.

Gromadzenie zbiorów odbywało się głównie w drodze kupna. Można było wtedy za bezcen nabywać poważne dzieła naukowe w antykwariatach i niemieckich

---

⁷ Dokonali tego profesorowie: Janusz Groszkowski, Marceli Struszyński i Józef Zawadzki.

księgarniach. Stan zbiorów powiększał się także na skutek składanych w Bibliotece Głównej depozytów. Niektóre biblioteki zakładowe przenosiły tam swoje książki, celem zabezpieczenia. Czesław Gutry ukrywał w magazynie druki konspiracyjne, a także zbiory zlikwidowanej przez Niemców Biblioteki Ministerstwa Komunikacji. Oprócz kupna i depozytów wpływały dary od osób prywatnych. Główny Urząd Patentowy przysyłał bezpłatnie swoje wydawnictwo *Wiadomości Urzędu Patentowego*, jedyne czasopismo techniczne wychodzące w czasie okupacji, prenumerowano czasopisma w języku niemieckim. Za zgodą A. Güttingera (któremu wszyscy zgodnie wydawali pozytywne świadectwo, jako człowiekowi przyzwoitemu, chrońjącemu, na ile to było możliwe, podległych mu ludzi) powielono kilkanaście tytułów skryptów dla studentów. Biblioteka otrzymywała darmo po 10 egzemplarzy każdego podręcznika. W czasie okupacji nabyto w drodze kupna, darów i depozytów około 3000 tytułów.

Można więc przyjąć, że do wybuchu Powstania w 1944 r. w Bibliotece znajdowało się ok. 77 000 woluminów książek i roczniki 530 tytułów czasopism. Skorzystało z nich ok. 3000 czytelników, studiujących jawnie i konspiracyjnie. Ze względów bezpieczeństwa chętniej wypożyczano zbiory do domu, niż udostępniano w czytelniach, żeby młodzież nie gromadziła się w jednym miejscu. Czesław Gutry prowadził prace nad uporządkowaniem katalogów. Połączył w jedną całość kartkowy katalog dzieł pisanych alfabetem łacińskim z katalogiem książek pisanych grażdanką, wprowadzając transliterację. Wyłączył z magazynu, celem zabezpieczenia, dzieła cenne, wydane przed 1830 r. Czas był niespokojny. 1 sierpnia 1944 r. wybuchło Powstanie Warszawskie. Kierownik Biblioteki Czesław Gutry przed opuszczeniem Gmachu, starał się zabezpieczyć inwentarze. Ułożył je na kamiennej posadzce w rogu magazynu, mając nadzieję, że tam będą bezpieczne. Gmachy i ogrody Politechniki stały się terenem walk. Czesław Gutry wraz z innymi osobami pozostał po upadku Powstania w Warszawie, aż do listopada 1944 r. by ratować dobra kultury, a głównie książki. W początkach października udał się, konwojowany przez oficera SS, na teren Politechniki. Oczom jego ukazał się smutny widok. Gmach Główny został niemal całkowicie wypalony, sterczały tylko mury. W pomieszczeniach Biblioteki pozostał tylko popiół metrowej wysokości z pieczołowicie przechowywanych zbiorów. Z części książek Niemcy zbudowali barykadę przed głównym wejściem, a następnie wrzucili je w gruzy.

W ten sposób został zniweczony trud wielu ludzi, którzy pracowali nad stworzeniem w kraju największej biblioteki technicznej wyższej uczelni.

Skróty

- BG — Biblioteka Główna
- MWRiOP — Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
- PW — Politechnika Warszawska
- PWST — Państwowa Wyższa Szkoła Techniczna
- KUW — Królewski Uniwersytet Warszawski

Spis tabel

- 1 Nabytki Biblioteki Instytutu Politechnicznego
- 2 Stan księgozbioru Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej

Bibliografia

- [1] Archiwum PW, nr akt: 247, 760, 793, 2351.
- [2] Grochulska Barbara: *Tło historyczne powstania Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego*. W: *150 lat Wyższego Szkolnictwa Technicznego w Warszawie. 1826–1976*. Warszawa 1979.
- [3] Gutry Czesław: *Pamiętnik*. W: *Walka o dobra kultury. Warszawa 1939–1945*. Warszawa 1970, t. II, s. 7–39.
- [4] *Kalendarium 150 lat Politechniki w Warszawie*. Warszawa 1976.
- [5] Kaźmierska Janina: *Politechnika Warszawska w latach okupacji hitlerowskiej*. W: *150 lat...*, op. cit., s. 109–123.
- [6] Kleszcz-Szałajska Ewa: *Biblioteka Warszawskiego Instytutu Politechnicznego i Politechniki Warszawskiej. 1899–1944*. Praca magisterska, Warszawa 1970.
- [7] Miąso Józef: *Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego i późniejsze starania o kształcenie inżynierów w Królestwie Polskim*. W: *150 lat...*, op. cit., s. 32–44.
- [8] Olszewski Eugeniusz: *Politechnika Warszawska 1915–1939*. W: *150 lat...*, op. cit., s. 79–93.
- [9] *Politechnika Warszawska 1915–1965*. Warszawa 1965.
- [10] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy i plan studiów na rok akademicki 1938/39/XXIV*. Warszawa 1938.
- [11] *Politechnika Warszawska 1939–1945. Wspomnienia pracowników i studentów*. Warszawa 1990.
- [12] *Rektorzy Politechniki 1826–1976*. Warszawa 1976.
- [13] Rodkiewicz Aleksander Jan: *Pierwsza politechnika polska 1825–1831*. Kraków, Warszawa 1904.
- [14] Rzeszut Halina: *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w latach 1939–1970*. W: *80 lat Biblioteki Politechniki Warszawskiej*. Materiały konferencyjne. Warszawa 1995, s. 19–22.
- [15] Zaleski Jan: *Biblioteka Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w latach 1826–1831*. W: *80 lat...*, op. cit., s. 13–17.
- [16] Zaleski Jan: *Biblioteka Techniczna w Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego w Warszawie w latach 1826–1831*. W: *Miejsce i rola Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych*. Materiały z sesji naukowej, 31 maja 1978. Warszawa 1978.

Część II

Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej w latach 1944–1974

Politechnika Warszawska z tymczasową siedzibą w Lublinie

Jesienią 1944 r. grupa inteligencji znajdująca się w wyzwolonym już Lublinie podjęła inicjatywę zorganizowania wyższej uczelni technicznej. Działy już w Lublinie uniwersytety — Katolicki Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Zrujnowanemu krajowi do odbudowy potrzebni byli jednak przede wszystkim inżynierowie wszystkich specjalności. Warszawa leżąca w gruzach po Powstaniu znajdowała się jeszcze pod okupacją niemiecką, należało więc na miejscu, w Lublinie reaktywować studia politechniczne.

W dniu 4 grudnia 1944 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Komisji Organizacyjnej Politechniki Warszawskiej, pod kierownictwem ministra Jana Grubeckiego, członka Prezydium KRN, byłego asystenta Politechniki Lwowskiej. Ustalono program studiów oparty na wykonanych w czasie okupacji pracach zespołu asystentów PW, reprezentowanych w Lublinie przez inż. E. Olszewskiego, oraz na opracowaniu inż. Jana Wątorka-Wątorskiego. Na kolejnym posiedzeniu w dniu 10 stycznia 1945 r., któremu przewodniczył minister Oświaty Stanisław Skrzeszewski, ustalono termin rozpoczęcia zajęć na Politechnice Warszawskiej z tymczasową siedzibą w Lublinie na dzień 22 stycznia 1945 r. Ku zdziwieniu organizatorów delegatem Ministerstwa Oświaty do spraw Politechniki z kompetencjami rektora i senatu został inż. Władysław Kuczewski⁸, który nie brał udziału w dotychczasowych pracach. Zorganizowano naukę na trzech wydziałach: Architektury, Elektryczno-

---

⁸ Władysław Kuczewski, ur. w 1887 r., studiował w Petersburgu na Wydziale Metalurgii. Pracował w Rosji i w Polsce jako inżynier, po rewolucji październikowej został członkiem Najwyższej Rady Gospodarki Narodowej w Moskwie. Od 1921 r. zajmował kierownicze stanowiska w polskim przemyśle metalurgicznym. W latach 1936–1939 był dziekanem w Wyższym Studium Nauk Społeczno-Gospodarczych w Katowicach. W 1939 r. otrzymał nominację na profesora AGH w Krakowie. Lata wojny spędził w Rosji, był członkiem Związku Patriotów Polskich, przewodniczącym Zarządu Okręgowego w Tomsku. Następnie pracował w Moskwie, w Biurze Badań Gospodarczych Zarządu Głównego. Od 1944 r. był członkiem PKWN, pracował nad odbudową gospodarki i szkolnictwa wyższego w Polsce. Zmarł w 1963 r.

-Mechanicznym i Inżynierii oraz powołano p.o. dziekanów — prof. S. Gutta, dr. P. Szulkina i dr. S. Kalińskiego.

Początkowo zajęcia prowadzono po południu w gmachu użyzonym przez Szkołę Budownictwa przy ulicy Długosza 2, później uzyskano jeszcze pomieszczenie przy ul. Bernardyńskiej 15 dla Wydziału Elektryczno-Mechanicznego i w budynku przy ul. 22 Lipca 3 dla Wydziału Inżynierii, gdzie mieścił się także rektorat.

Młodzież zgłaszała się zarówno na I rok, jak i na starsze lata, celem kontynuowania studiów rozpoczętych przed wojną lub w tajnym nauczaniu. Z końcem marca ogólna liczba studentów wynosiła 684, z czego I rok liczył 501 osób, lata wyższe — 183 (tab. 1).

Tabela 1

Liczba osób studiujących w I semestrze PW z tymczasową siedzibą w Lublinie

Wydział	Liczba studentów
Elektryczno-Mechaniczny	388
Architektury	185
Inżynierii	111
Razem	684

Wiele kłopotu przysparzało skompletowanie właściwej kadry wykładowców, ponieważ niewielu z nich chciało zamieszkać na dłuższy czas w Lublinie. Niektóre zajęcia z konieczności musiano powierzyć nauczycielom szkół średnich. Młodzież przybywała na uczelnię wprost z wojska, z partyzantki, z łagrów i obozów lub wyniszczonych wojną wsi i miasteczek. Należało jej, a także kadrze dydaktycznej zapewnić elementarne warunki bytowania — zakwaterowanie, wyżywienie, a nawet ubranie⁹.

Jednak największym problemem było dostarczenie studentom podręczników i pomocy naukowych. Sprawa ta była przedmiotem obrad niemal każdego posiedzenia Rady Dziekanów. Jeszcze przed rozpoczęciem zajęć, czyli 20 stycznia 1945 r., zamówiono w Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik” w Lublinie 29 tytułów czasopism radzieckich. Wystosowano apel do społeczeństwa Lublina, zaczynający się od słów *powstaje pilna konieczność stworzenia biblioteki*. Apel ten nie pozostał bez echa. Osoby prywatne i szkoły ofiarowywały posiadane podręczniki Politechnice. Rektor W. Kuczewski nieustannie zabiegał w Ministerstwie Oświaty o uzyskanie kredytów i pozwolenie na zakup jedynie wtedy dostępnej literatury radzieckiej.

W marcu 1945 r. uzyskano na ten cel 570 000 zł, które postanowiono rozdzielić pomiędzy istniejące trzy wydziały. W protokole z posiedzenia Rady Dziekanów

⁹ W Zarządzeniu rektora W. Kuczewskiego nr 11 z dnia 21 kwietnia 1945 r. czytamy: *w związku z okólnikiem Min. Oświaty zarządzam: Sporządzenie wykazów zapotrzebowania wszystkich pracowników Politechniki na kapelusze, jesionki, ubrania, bielizny i obuwie, podług numerów i wielkości* (Arch. PW,teczka 142/53).

z 7 marca 1945 r. w p. 8 czytamy zalecenie: *przedstawić Ministerstwu Oświaty sprawę zakupu książek we Lwowie, gdzie książka polska naukowa w tej chwili nie jest potrzebna*¹⁰, ...*zbadać możliwość sprowadzenia książek naukowych ze Związku Radzieckiego, oraz książek z innych krajów, zwłaszcza zachodnich w szczególności książek niemieckich, ...nie dopuścić do niszczenia książek na terenach obejmowanych przez wojsko i władze, lecz przekazywać wszystkie książki do ośrodków naukowych*¹¹.

O podręczniki starali się też sami studenci. Komisja Wydawnicza Bratniej Pomocy, wystarawszy się przez Ministerstwo Informacji i Propagandy o przydział papieru, wydała dwa skrypty dla Wydziału Elektryczno-Mechanicznego. Chwytało się także rozpaczliwych środków, jak wysyłanie do Warszawy studentów, celem wydobycia z piwnic schowanych tam podręczników lub wyszukania w gruzach modeli do rysunków.

Na bibliotekarza został wyznaczony asystent Włodzimierz Turyk. Był on odpowiedzialny za gromadzenie zbiorów, za prowadzenie inwentarzy i rachunkowości. Książki były przekazywane do odpowiednich zakładów i katedr, a odpowiadały za nie wyznaczone osoby, czyli prowadzono coś w rodzaju bibliotek zakładowych. Z powodu małej liczby podręczników udostępniano je tylko w czytelni. Mimo tak usilnych starań, wszelkiego rodzaju pomocy naukowych było wciąż za mało.

W sprawozdaniu z odprawy semestralnej¹² na Wydziale Elektryczno-Mechanicznym z dnia 23 maja 1945 r. czytamy: *p. 1 — Na skutek braku podręczników i skryptów poważniejsza ilość studentów załamała się i zmuszona była opuścić Politechnikę... Wykładowcy poza osobistymi wiadomościami są pozbawieni książek naukowych oraz swych notatek, zapisków, które przecież są istotną częścią składową materiału podawanego przez wykładowcę studentom*¹³. Rektor W. Kuczewski zaczął wprowadzać nieznaną dotychczas pracownikom naukowym formalną dyscyplinę pracy, wszyscy wykładowcy musieli podpisywać listę obecności, a za opuszczenie zajęć byli zwalniani ze stanowisk. Zbliżały się rocznice 1 i 3 maja. Studenci i nauczyciele otrzymali od rektora nakaz wzięcia udziału w pochodzie pierwszomajowym według sporządzonych list¹⁴.

W odpowiedzi zaczęły się zdarzać przypadki niszczenia sprzętu i pomieszczeń, co zostało potępione sloganem *pacholkowo faszysmu niszczą sprzęt*¹⁵. 1 czerwca 1945 r. rektor W. Kuczewski został oddelegowany do prac nad zorganizowaniem Politechniki Śląskiej, a jego stanowisko objął profesor Antoni Ponikowski.

W maju 1945 r. została ponownie przeprowadzona rekrutacja na studia. W drugim semestrze studiowało na PW w Lublinie 785 osób. Po objęciu kierownictwa

---

¹⁰ Arch. PW,teczka 142/53.

¹¹ Ibidem.

¹² I semestr nauki w Lublinie ukończono 15 maja 1945 r.

¹³ Arch. PW,teczka 142/53.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

Uczelni przez profesora A. Ponikowskiego poprawiła się także sytuacja personalna. Stan liczbowy kadry naukowej przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2

Stan kadry naukowej na PW w Lublinie od 22 stycznia do 15 września 1945 r.

profesorów zwyczajnych	1
profesorów nadzwyczajnych	9
zastępców profesorów	12
adiunktów, asystentów	35
prowadzących wykłady	25
Razem	82

Po ukończeniu II semestru, w dniu 15 września 1945 r. Politechnika Warszawska powróciła na swoje tradycyjne miejsce do Warszawy. Projekty przeniesienia Uczelni do Łodzi, z powodu zniszczenia stolicy, nie zostały zrealizowane. Zbiory biblioteczne zostały również przeniesione z Lublina do Warszawy i weszły w skład bibliotek poszczególnych katedr.

Pierwsze lata po wyzwoleniu

Już w kilka dni po wypędzeniu Niemców z Warszawy, z początkiem lutego 1945 r. przybyli na teren Politechniki przedwojenni pracownicy — asystenci M. Mieszkowski i W. Dahlig, mechanik F. Czarnecki, pracownicy obsługi P. Narojczyk i W. Smoliński — i rozpoczęli na własną rękę porządkowanie terenu. Przyłączyli się do nich bibliotekarze — Czesław Gutry, Irena Walota i Maria Kuryło — którzy rozpoczęli wydobywanie z gruzów ocalałych książek. W magazynie, przy piecu koksowym suszono mokre podręczniki i ogrzewano zgrabiałe ręce, ponieważ był to luty i prace utrudniał mróz i śnieg. Ratowano także zbiory bibliotek zakładowych, które niszczały w zrujnowanych budynkach. W marcu 1945 r. część książek przeniesiono na I piętro Gmachu Mechaniki, reszta pozostała zabezpieczona w piwnicach. Później uzyskano dwa lokale w Gmachu Architektury, na czytelnię i magazyn.

Równoległe z oficjalnymi zajęciami w Lublinie, już od maja 1945 r. działały w stolicy władze Uczelni w składzie wybranym w 1939 r. Kierownictwo sprawował prorektor Stefan Straszewicz, ponieważ rektor Kazimierz Drewnowski wywieziony do Dachau nie powrócił jeszcze do kraju. Odbytywały się już także zajęcia dydaktyczne w ocalałych budynkach i mieszkaniach profesorów. Głównie weryfikowano dyplomy i stopnie naukowe uzyskane w czasie okupacji.

Biuro Odbudowy Stolicy początkowo nie zgadzało się na odbudowę zburzonych gmachów Politechniki, pragnąc wybudować na obrzeżach miasta nowy ośrodek akademicki dla wszystkich wyższych uczelni warszawskich. Drugim, ciągle aktualnym zamierzeniem, było przeniesienie PW do Łodzi.

Obydwa te projekty upadły na skutek protestu środowisk naukowych i w dniu 9 maja 1945 r. na I posiedzeniu Senatu powołano Komisję Odbudowy PW pod przewodnictwem profesora E. Warchałowskiego. W sierpniu 1945 r. dokonano wyboru nowych władz Uczelni — na rektora PW na lata 1945–1947 został wybrany profesor Edward Warchałowski, na prorektora zaś profesor Lech Niemojewski. Wybrano także dziekanów i prodziekanów.

15 września 1945 r. po zakończeniu II semestru nauki Politechnika Warszawska z tymczasową siedzibą w Lublinie powróciła do stolicy. Rozpoczęto naukę na sześciu wydziałach, w różnych, ocalałych budynkach w mieście. Były to Wydziały: Architektury, Chemiczny, Elektryczny, Inżynierii, Mechaniczny (z pewnym opóźnieniem) oraz nowo utworzony Wydział Geodezji. Równocześnie trwała odbudowa gmachów PW. Do prac włączono młodzież akademicką. Bratnia Pomoc Studentów wprowadziła dla swoich członków obowiązek pracy społecznej i każdy student otrzymujący dyplom musiał mieć w indeksie pieczętkę *spełnił obywatelski obowiązek pracy przy odbudowie Politechniki*. W rezultacie Gmach Główny został oddany do użytku w grudniu 1948 r.

W 1951 r. została połączona z Politechniką Wyższa Szkoła Inżynierska im. Wawelberga i Rotwanda, wskutek czego powstały cztery nowe wydziały mechaniczne na terenie południowym¹⁶.

Były to wydziały: Mechaniczny-Technologiczny, Mechanizacji Rolnictwa, Samochodów i Ciągników oraz Sprzętu Mechanicznego. Po połączeniu w 1965 r. Wydziału Komunikacji i Wydziału Łączności w jeden wydział Elektroniki, PW liczyła 11 wydziałów, a w nich 169 katedr. W 1970 r. nastąpiła wielka reorganizacja struktury organizacyjnej PW. Na mocy Zarządzenia Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 1970 r. nastąpiła likwidacja i komasacja katedr, na miejscu których powstały instytuty.

Warunki lokalowe Biblioteki Głównej PW w latach 1945–1974

Do odbudowanego Gmachu Głównego Biblioteka Główna powróciła w 1950 r. Otrzymała nowe pomieszczenia w dobudowanym do Gmachu Głównego skrzydle od ulicy Nowowiejskiej. Był to lokal o powierzchni około 260 m² usytuowany w przyziemiu, z lewej strony dużej auli. Mieściła się tam czytelnia na 60 miejsc, o powierzchni 90 m², magazyn z prowizoryczną drewnianą antresolą, o powierzchni 126 m², oraz pomieszczenie biurowe o powierzchni 42 m². Wraz z rozwojem Uczelni i wzrostem księgozbioru lokal stawał się coraz bardziej niewystarczający. Jesienią 1953 r. Biblioteka otrzymała dwa duże lokale o powierzchni około 175 m² położone w amfiladzie i połączone bezpośrednio z dotychczas posiadanymi. Urzą-

¹⁶ Tereny przy ul. Narbutta i Chodkiewicza zwane są terenem południowym, w odróżnieniu od terenu centralnego przy ul. Nowowiejskiej i Noakowskiego, gdzie znajduje się Gmach Główny i inne budynki.

dzono tam czytelnię ogólną i czytelnię czasopism. Otrzymanie nowych pomieszczeń i przeniesienie tam czytelnicy pozwoliło na urządzenie na jej miejscu wypożyczalni, która została uruchomiona 3 stycznia 1954 r., oraz na znaczne zwiększenie miejsca do magazynowania książek. Nowe lokale nie były jednak przystosowane do użytku Biblioteki, posiadały cały szereg wad. Jedną z wad była pomieszczeniem przechodnim, obie czytelnie posiadały zbyt dużą ilość wejść zewnętrznych, brakowało miejsca na katalogi, które musiały stać w czytelni. Również rozmieszczenie poszczególnych komórek bibliotecznych wymagało nowego rozplanowania, aby zapewnić funkcjonalność pracy i komunikacji w Bibliotece.

W roku 1955 dokonano przebudowy według projektu zaproponowanego przez Przedsiębiorstwo Projektowania Budownictwa Miejskiego w Warszawie. Adaptowano na potrzeby Biblioteki korytarz biegnący wzdłuż czytelni, urządzono tam pomieszczenie do pracy i pokój katalogowy, ten ostatni bez okien, a więc bez dziennego światła i dopływu świeżego powietrza. Dobudowano dalszą część drewnianej antresoli przedzielającej w rzucie poziomym magazyn na dwie części. Obydwie kondygnacje miały po 2,05 m wysokości. Ogólna powierzchnia magazynu, wraz z antresolą wynosiła teraz 604 m². Kwestia magazynowania książek uległa poprawie na kilka lat. Stan liczbowy zbiorów powiększał się jednak w szybkim tempie (w latach 1955–1960 przybyło ogółem 77 953 woluminów) i po pięciu latach nie było już gdzie składować nowych nabytków. Na stosach w magazynie leżało około 30 000 woluminów, do których dostęp był utrudniony.

W 1960 r. Biblioteka otrzymała dodatkowe pomieszczenie o powierzchni około 250 m², w środkowej części gmachu, również w przyziemiu. Urządzono tam wypożyczalnię studencką i magazyn zbiorów studenckich. Pomieszczenie przeznaczone na wypożyczalnię studencką (około 68 m²) zostało przerobione z dawnego korytarza, posiadało tylko jedno, niesymetrycznie umieszczone w rogu sali okno. W związku z tym nie było tam dostatecznej ilości dziennego światła i powietrza. Wypożyczalnię przedzielono szafami na dwie części, za którymi mieściła się wypożyczalnia międzybiblioteczna i część administracyjna pracowni fototechnicznej. Część techniczna, czyli aparatura, umieszczona została w dwóch małych pokojach, pozbawionych okien, przerobionych ze ślepej klatki schodowej. Przeniesienie zbioru podręczników do magazynu studenckiego oraz zdeponowanie tam 10 000 woluminów z księgozbioru podstawowego znowu poprawiło znacznie sytuację w magazynie głównym, pozwoliło na rozładowanie stosów i uzyskanie pewnej rezerwy. Po przeniesieniu z magazynu głównego zbiorów podręczników studenckich pozostała tam wypożyczalnia naukowa, dla której wydzielono z powierzchni magazynowej małe pomieszczenie pod antresolą, bez okna, o powierzchni około 4 m². Następnie przydzielano kolejno Bibliotece pojedyncze lokale na pokoje do pracy, usytuowane najpierw wzdłuż dużej auli, a następnie zamieniano je na pokoje w korytarzu biegnącym prostopadle do auli, w pobliżu wypożyczalni studenckiej.

W 1957 r. przydzielono Bibliotece lokal na II piętrze, obok małej auli, w którym umieszczono sekcję wymiany oraz bibliotekę beletrystyczną. Po kilku latach lokal został zabrany, a biblioteka zwana później humanistyczną została przeniesiona

z Gmachu Głównego do Gmachu Aerodynamiki. Łączna powierzchnia lokali znajdujących się w posiadaniu Biblioteki w 1974 r. wynosiła 1064 m².

W Bibliotece Głównej nie była zachowana podstawowa zasada niekrzyżowania się dróg książki i czytelnika. Książki z Oddziału Gromadzenia przenosiło się do Oddziału Opracowania, a stamtąd były przewożone do odległego magazynu przez długie korytarze, którymi codziennie przechodziły setki studentów i pracowników. Materiały biblioteczne z magazynu głównego do czytelnicy były dostarczane przez oddział wydawnictw ciągłych oraz sekretariat dyrekcji.

Trudną sytuację Biblioteki, tak pod względem usługowym, jak i magazynowania zbiorów oraz warunków pracy zatrudnionych tu ludzi, stwierdzały liczne komisje władz państwowych, władz Uczelni i organizacji społecznych. Profesor Zbigniew Wasiutyński, przewodniczący Senackiej Komisji Bibliotecznej, przedstawił w 1960 r. pogląd Komisji na sytuację Biblioteki Głównej: *Komisja Biblioteczna PW stwierdza, że nikt z jej członków nie zna uczelni europejskiej, w której na 10 000 studentów przypadłoby niespełna 300 miejsc w czytelni bibliotecznej i w której na 1/4 tysiąca samodzielnych pracowników nauki nie ma czytelni profesorskiej. Dotychczasowy stan Biblioteki PW dowodzi całkowitego zaniedbania jej potrzeb w okresie powojennym*¹⁷. Profesor Wasiutyński wymieniając 300 miejsc w czytelni, popełnił pomyłkę. Czytelnie posiadały w tym czasie jedynie 180 miejsc.

Inspektor Pracy Zarządu Głównego ZMP w protokole z wizytacji przeprowadzonej w dniu 12 marca 1973 r. stwierdził: *Biblioteka jest zlokalizowana w pomieszczeniach, które kwalifikują się do zamknięcia... wypożyczalnia dla pracowników naukowych nie odpowiada normatywowi technicznym (za niska, brak wentylacji i oświetlenia dziennego). Magazyny książek przeladowane, uniemożliwiają właściwe przechowywanie, konserwację i użytkowanie zbiorów. Kartoteka centralna zlokalizowana jest w korytarzu, bez okien i wentylacji. Praca odbywa się cały dzień przy sztucznym świetle. W czytelni, w razie zajęcia wszystkich miejsc jest duszno, powierzchnia okien za mała w stosunku do powierzchni podłogi zmusza do czytania przy sztucznym świetle cały dzień. Jeżeli w najbliższym czasie nie ulegnie modernizacji — część pomieszczeń będzie musiała być wyłączona z użytkowania*¹⁸.

Podobnych stwierdzeń o złym stanie Biblioteki było jeszcze wiele, z których jednak niewiele wynikało. Starania kolejnych dyrektorów Biblioteki szły w dwóch kierunkach: poprawy istniejących warunków przez uzyskiwanie nowych pomieszczeń na terenie Gmachu Głównego i zabieganie o budowę oddzielnego gmachu dla Biblioteki.

Przewodniczący Senackiej Komisji Bibliotecznej profesor Z. Wasiutyński wysunął na zebraniu w dniu 24 czerwca 1957 r. projekt nadbudowy środkowej części Gmachu Głównego i oddanie jej na potrzeby Biblioteki. Projekt ten dopiero po bez mała 40 latach, w 1996 r. zaczęto realizować. Wiele innych projektów, jak zabudo-

¹⁷ Pismo Senackiej Komisji Bibliotecznej do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 czerwca 1960 r. (Zbiornica Akt BG PW).

¹⁸ Protokół ze społecznego przeglądu warunków pracy z dnia 12 marca 1973 r.

wa wewnętrznego dziedzińca Gmachu Głównego czy oddanie małej auli na czytelnię, nie zostało zrealizowanych. Także budowa nowego gmachu nie weszła nigdy w sferę realizacji, mimo że kilkakrotnie przyznawano już lokalizację, m.in. na Polu Mokotowskim, po północnej stronie ulicy Wawelskiej czy przy ulicy Hożej.

Wyposażenie techniczne Biblioteki

Przez długie lata po wojnie pracowało się w BG PW metodami tradycyjnymi. Stosowano tylko drobne usprawnienia, jak zbudowanie w 1956 r. drewnianej pochylni, rodzaju zjeżdżalni, sięgającej z antresoli magazynu głównego do czytelnii ogólnej, za pomocą której dostarczano książki do czytelnii. Zbiory znajdujące się na parterze magazynierzy przynosili w rękach do czytelnii. Wózki do tego celu zakupiono dopiero w 1966 r. Magazyny były wyposażone w przyrządy do pomiaru temperatury i wilgotności powietrza, to jest termometry i higrometry, ale nic z tych pomiarów nie wynikało. Brakowało natomiast urządzeń do dezynfekcji zbiorów. Aż do 1971 r. karty katalogowe były wypisywane ręcznie, potem dopiero zakupiono maszyny do pisania, a w 1973 r. automat powielający „Optima”. Było to istotne usprawnienie pracy, gdyż zamiast wykonywać ręcznie kilka kopii kart do różnego rodzaju katalogów, powielano je automatycznie.

Okolo 1971 r. zaczęto wprowadzać nowe formy dokumentów, jak mikrofilmy i taśmy magnetofonowe. Zakupiono czytniki, magnetofony, taśmy do nauki języków obcych. Oddział Nowych Technik Bibliotecznych został wyposażony w urządzenia do mikrofilmowania zbiorów oraz termofotokopiarki. Oddział Prac Naukowych i Dydaktycznych zajął się nagrywaniem na taśmy wspomnień profesorów i długoletnich pracowników PW, konferencji i sesji naukowych oraz gromadzeniem dokumentów fonograficznych. W 1972 r. zakupiono pierwszy kserograf oraz powielacz offsetowy. Od tego czasu Oddział Nowych Technik Bibliotecznych pracował już metodami nowoczesnymi.

W 1973 r. wyodrębniono z Oddziału Informacji Naukowej Ośrodek Informacji Chemicznej, który rozpoczął selektywną dystrybucję informacji z zakresu nauk chemicznych, za pomocą elektronicznej maszyny cyfrowej IBM 360/50, będącej własnością Zakładu Elektronicznej Techniki Obliczeniowej w Warszawie, a następnie już na maszynie zakupionej przez PW — Odra 1304.

Struktura organizacyjna Biblioteki

W pierwszych latach po okupacji BG PW miała charakter zamknięty. Służyła tylko pracownikom i studentom własnej Uczelni. Dopiero Załącznik do Zarządzenia nr 76 Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 sierpnia 1953 r. zatwierdzający regulamin korzystania ze zbiorów Biblioteki, uczynił z niej jednostkę na-

ukową, o charakterze publicznym. Ustawa o Szkolnictwie Wyższym z 5 listopada 1958 r.¹⁹ oraz Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 marca 1961 r. określiły miejsce i zadania Biblioteki w strukturze Uczelni: *Szkoła Wyższa posiada Bibliotekę Główną, która jest ogólnouczelnianym zakładem o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych i może mieć charakter publicznej biblioteki naukowej*. Od 1 stycznia 1965 r. powierzono BG PW pełnienie roli Centralnej Biblioteki Technicznej²⁰. Jednak wskutek trudności lokalowych, personalnych i finansowych w opisywanym okresie nie rozpoczęła pełnienia tej funkcji.

Na czele Biblioteki stał początkowo kierownik, a następnie dyrektor Biblioteki, którego w myśl ustawy powoływał minister na wniosek rektora. Dyrektor BG wchodził w skład Senatu, co jest sprawą niezmiernie istotną, ponieważ uczestniczył w ważnych sprawach ogólnouczelnianych oraz reprezentował interesy Biblioteki na najwyższym forum Uczelni. Nad sprawami Biblioteki czuwała Senacka Komisja Biblioteczna. Zadaniem jej było: *przygotowanie spraw związanych, bądź wynikających z działalności bibliotecznej szkoły, dla przedstawienia ich senatowi lub rektorowi*²¹. W szczególności do zadań Senackiej Komisji Bibliotecznej należało koordynowanie działalności Biblioteki z podstawową działalnością szkoły wyższej, wypowiedzanie się w sprawie polityki gromadzenia zbiorów oraz opiniowanie planów rozwojowych Biblioteki. Przez kilka lat po wyzwoleniu BG pracowała bez podziału na oddziały.

Czterech zatrudnionych tu pracowników wykonywało wspólnie wszystkie prace biblioteczne. Dopiero w 1952 r. pracę zorganizowano w ramach dwóch oddziałów²². Były to: Oddział Gromadzenia, Uzupełniania i Opracowania Zbiorów oraz Oddział Udostępniania Zbiorów. W ciągu 1955 r. dołączono Oddział Informacyjno-Bibliograficzny, który jednak miał stanowić jedną całość z Oddziałem Udostępniania Zbiorów do czasu zwiększenia liczby pracowników. W 1954 r. Oddział Bibliograficzny otrzymał oddzielne kierownictwo i w składzie trzech Oddziałów BG pracowała do 1958 r. W 1957 r. została zorganizowana sekcja wymiany w ramach Oddziału Gromadzenia. W 1959 r. doszły następne oddziały. Opracowanie oderwało się od Gromadzenia i wyodrębniło w osobny Oddział Opracowania Zbiorów oraz utworzono nowy Oddział Czasopism. Po kilku latach i ten podział organizacyjny był niewystarczający. Załącznik do Zarządzenia z dnia 20 stycznia 1964 r. w sprawie struktury organizacyjnej bibliotek głównych szkół wyższych, podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego²³ przewidywał dla BG PW dziesięć oddziałów. Były to następujące oddziały:

---

¹⁹ DzU PRL 1958 nr 68 poz. 336 art. 14.

²⁰ Pismo zastępcy przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki do rektora PW z dnia 13 października 1964 r. (Składnica Akt BG PW).

²¹ Załącznik do Zarządzenia nr 70 Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 grudnia 1953 r. (DzU Min. Szk. W. 1954 nr 1 poz. 1).

²² Sprawozdania roczne BG PW za lata 1952, 1953 (Zbiornica Akt BG PW).

²³ DzU Min. Szk. W. 1964 nr 1 poz. 6.

1. Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów,
2. Oddział Opracowania Druków Zwartych,
3. Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych,
4. Oddział Katalogowania Rzeczowego Zbiorów,
5. Oddział Magazynów i Konserwacji Zbiorów,
6. Oddział Udostępniania Zbiorów,
7. Oddział Informacji Naukowej,
8. Oddział Prac Naukowych i Dydaktycznych,
9. Oddział Bibliotek Zakładowych,
10. Filia BG dla wydziałów mechanicznych.

Oddziały te przewidziane strukturą miały być organizowane w miarę rozwoju Biblioteki i w miarę przyznawanych przez Ministerstwo limitów budżetowych i etatowych. W ciągu 1965 r. zdołano uruchomić niemal wszystkie oddziały, z wyjątkiem Oddziału Prac Naukowych i Dydaktycznych, który zorganizowano dopiero w 1972 r.

Na PW istniała sieć biblioteczna, składająca się z Biblioteki Głównej, jej Filii dla wydziałów mechanicznych, pięciu bibliotek wydziałowych²⁴ i około 60 bibliotek katedralnych, zwanych od 1970 r. bibliotekami instytutowymi.

W 1974 r. dyrekcja Biblioteki opracowała pierwszy w czasach powojennych statut, który określał podstawy prawne, zakres działania i strukturę Biblioteki. Przewidywał powołanie Kolegium Dyrektorskiego i Rady Bibliotecznej. W skład Kolegium Dyrektorskiego wchodził: dyrektor, wicedyrektorzy, przedstawiciele organizacji związkowej ZNP i partyjnej PZPR. W skład Rady Bibliotecznej, oprócz wyżej wymienionych, wchodził kierownicy oddziałów i samodzielnych sekcji. Rada Biblioteczna miała być organem doradczym i opiniodawczym dyrektora.

Kierownictwo Biblioteki

Kierownictwo Biblioteki Głównej sprawował w czasie okupacji w PWST od 1 kwietnia 1942 r. do wybuchu Powstania Warszawskiego przedwojenny pracownik Biblioteki Czesław Gutry²⁵. Po odejściu Niemców z Warszawy już 1 lutego 1945 r. zaczął pełnić obowiązki kierownika BG i funkcję tę pełnił do 31 marca 1947 r., kiedy to odszedł na własną prośbę. Przez kilka miesięcy zastępowała kie-

²⁴ Były to biblioteki wydziałów: Architektury, Chemicznego, Elektroniki, Inżynierii Sanitarnej i Wodnej oraz Geodezji i Kartografii.

²⁵ Czesław Gutry, ur. 11 czerwca 1901 r. w Warszawie. Wykształcenie niepełne wyższe (studiował historię na UW). Pracował jako księgarz i bibliotekarz. Od sierpnia 1935 r. w BG PW, również w czasie okupacji w PWST, jako kierownik Biblioteki. Po Powstaniu ratował dobra kultury. Od 1 lutego 1945 r. do 31 marca 1947 r. był kierownikiem BG PW. Odszedł na własną prośbę, z powodu nieprzyznania mu przez Ministerstwo dodatku naukowego.

rownika Biblioteki Irena Walota-Kurowska²⁶, po czym stanowisko objął inż. Jan Meyer²⁷. Funkcję tę pełnił do 4 marca 1955 r., do czasu, gdy dyrektorem BG PW został mianowany Donat Kotwicz²⁸. Wtedy po raz pierwszy kierujący Biblioteką został nazwany dyrektorem. Po jego rezygnacji w dniu 4 maja 1957 r. (z powodu wyjazdu z kraju) obowiązki dyrektora pełniła mgr Zofia Prot²⁹ będąca wcześniej zastępcą dyrektora.

Od 11 listopada 1958 r. do 1 października 1971 r. dyrektorem BG PW był mgr inż. Stefan Gniazdowski³⁰. Od 16 maja 1959 r. Biblioteka posiadała etat wicedyrektora. Pierwszym wicedyrektorem w dziejach Biblioteki był mgr Edward Kossuth³¹, który pełnił tę funkcję do 1 stycznia 1973 r. Odszedł z PW na stanowisko dyrektora BG w AWF w Warszawie. Następnym wicedyrektorem do spraw sieci bibliotecznej była mgr Zofia Rusin-Drabowska³², a od ksiąźnicy mgr Alicja Falińska³³. Od 1 września 1971 r. stanowisko dyrektora objął mgr Edward Domański³⁴. Osoby te pełniły wymienione funkcje do końca opisywanego okresu i w późniejszych latach.

Bibliotekarze dyplomowani

Pierwszym bibliotekarzem dyplomowanym w dziejach BG PW została na podstawie złożonego egzaminu państwowego w 1964 r. mgr inż. Grażyna Lipińska, długoletni kierownik Oddziału Gromadzenia Zbiorów. Na emeryturę odeszła w 1972 r. odznaczona Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Drugim bibliotekarzem dyplomowanym był dyrektor BG mgr inż. Stefan Gniazdowski, powołany na starszego kustosza dyplomowanego w dniu 1 października 1969 r. W tamtych czasach, osoby na stanowiskach kierowniczych mogły otrzymać stopień bibliotekarzy dyplomowanych, omijając zdawanie egzaminu. Wicedyrektor mgr Edward Kossuth został bibliotekarzem dyplomowanym na podstawie uzna-

---

²⁶ Irena Kurowska z domu Walota, ur. 9 grudnia 1903 r. w Murzynowie. Wykształcenie średnie oraz English Language College. W BG PW od 1920 r., także w czasie okupacji w PWST. Przez kilka miesięcy w 1947 r. zastępowała kierownika Biblioteki. Od 1952 r. była kierownikiem Biblioteki Filii BG. 31 grudnia 1970 r. odeszła na emeryturę.

²⁷ Inż. Jan Meyer, ur. 16 września 1885 r. w Radomiu. Ukończył Wydział Mechaniczny Politechniki Lwowskiej. Pracował na kolei i w przemyśle jako inżynier. Od 1 grudnia 1947 r. w BG PW, gdzie doszedł do stopnia kustosza. Od 1 stycznia 1948 r. do 4 marca 1955 r. był kierownikiem BG PW.

²⁸ Zob. *Aneks*.

²⁹ Zob. *Aneks*.

³⁰ Zob. *Aneks*.

³¹ Zob. *Aneks*.

³² Zob. *Aneks*.

³³ Zob. *Aneks*.

³⁴ Zob. *Aneks*.

nia dorobku naukowego. Następną osobą, która zdała egzamin była mgr Elżbieta Dudzińska³⁵. Kolejnym bibliotekarzem dyplomowanym była mgr Krystyna Olewnik, która została w 1972 r. adiunktem bibliotecznym, na podstawie zaliczenia praktyk międzybibliotecznych II stopnia. Pozostali kustosze dyplomowani (dyrektor BG mgr E. Domański, wicedyrektorzy mgr Zofia Drabowska i mgr Alicja Falińska oraz kierownik Oddziału Gromadzenia Zbiorów mgr Renata Meyer) przybyli już do BG PW ze stopniami bibliotekarzy dyplomowanych.

Stan liczbowy pracowników BG PW

W latach 1945–1949 obsada personalna Biblioteki składała się początkowo z 4, a następnie z 5 osób. Był to kierownik Biblioteki, 3 osoby na etatach administracyjnych, pełniące funkcję bibliotekarzy oraz 1 pracownik obsługi. W 1950 r. Biblioteka miała już 10 etatów. W latach następnych, wraz ze wzrostem księgozbioru i rozszerzeniem struktury organizacyjnej, zwiększyła się znacznie obsada personalna i w r. ak. 1956/1957 było już zatrudnionych 22 pracowników działalności podsta-

Tabela 3

Stan liczbowy pracowników Biblioteki Głównej w latach 1945–1974

Rok	Bibliotekarze dyplomowani	Pracownicy działalności podstawowej	Pracownicy naukowo-techniczni, administracji i obsługi	Razem
1945/1946	—	1	3*	4
1948/1949	—	1	3*	4
1950/1951	—	7	3	10
1956/1957	—	22	6	28
1957/1958	—	23	5	28
1958/1959	—	30	5	35
1959/1960	—	35	3	38
1961/1962	—	32	5	37
1962/1963	—	33	4	37
1964/1965	1	44	5	50
1965/1966	1	44	6	51
1967/1968	1	49	5	55
1970/1971	5	41	9	55
1972/1975	7	50	11	68
1973/1974	7	48	12	67
1974/1975	7	56	12	75

* Byli to pracownicy na etatach administracyjnych, wykonujący pracę bibliotekarzy.

³⁵ mgr Elżbieta Dudzińska, od 1 października 1993 r. dyrektor BG PW. Zob. *Aneks*.

wowej i 6 pracowników administracji i obsługi. Następny wzrost obsady obserwujemy w r. ak. 1959/1960, kiedy to na skutek starań dyrekcji o zmianę struktury i zwiększenie obsady personalnej Ministerstwo przyznało 7 dodatkowych etatów, w tym 1 etat dla wicedyrektora. W sumie więc, w r. ak. 1959/1960. Biblioteka miała 35 etatów dla służby bibliotecznej i 3 etaty dla administracji i obsługi. Nie oznacza to, że rzeczywista liczba pracowników obsługi zmniejszyła się. Pracę administracyjną wykonywały często osoby na etatach bibliotekarzy. W tym stanie liczbowym Biblioteka pracowała do czasu wprowadzenia nowej struktury w styczniu 1964 r. Na realizację zmian organizacyjnych, przewidzianych ustawą, Biblioteka otrzymała nowe etaty. Według składu osobowego z lat 1964/1965 było zatrudnionych 50 osób. W następnych latach obsada personalna stale się powiększała (tab. 3) i na dzień 31 grudnia 1974 r. wyglądała tak, jak pokazuje tabela 4.

Tabela 4

Stan zatrudnienia w Bibliotece Głównej w dniu 31.12.1974 r.

bibliotekarzy dyplomowanych	7
kustoszy	8
starszych bibliotekarzy	6
bibliotekarzy	23
młodszych bibliotekarzy	10
pomocników bibliotekarza	1
starszych magazynierów	5
magazynierów	3
pracowników administracji i obsługi	12
Razem	75 osób

Pracownicy BG PW według wykształcenia

Najliczniejszą grupę w Bibliotece zawsze stanowili pracownicy ze średnim wykształceniem ogólnokształcącym, uzupełnianym kursami bibliotekarskimi. BG PW jako fachowa biblioteka techniczna zatrudniała również inżynierów: w 1950 r. — jednego, w 1960 r. — dwóch, w 1974 r. — czterech. Stanowili oni około 6,5% ogółu zatrudnionych. Warunki finansowe, jakie mogli uzyskać w Bibliotece, nie sprzyjały podejmowaniu pracy przez inżynierów. Na przestrzeni lat 1945–1970 pracowało w Bibliotece niewielu ludzi z wyższym wykształceniem. Powodem tego były nie tylko niskie płace. Do pracy w Bibliotece zgłaszały się wtedy osoby z przedwojennej inteligencji, głównie kobiety, które mimo posiadanych wiadomości i znajomości języków obcych, nie miały formalnego wykształcenia, poświadczanego świadectwami (tab. 5). Dopiero w latach późniejszych, kiedy do pracy przystąpiło pokolenie, które ukończyło studia już w PRL, procent osób z wyższym wykształceniem znacznie się powiększył. W 1974 r. było to 49,20%, czyli niemal połowa zatrudnionych bibliotekarzy.

Tabela 5

Pracownicy Biblioteki Głównej według wykształcenia w latach 1945–1974

Rok	Wykształcenie										Razem	
	wyższe				niepełne wyższe		średnie		podstawowe			
	mgr		mgr inż.		osób	%	osób	%	osób	%	osób	%
	osób	%	osób	%								
1945	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	4	—
1950	1	10,00	1	10,00	1	10,00	6	60,00	1	10,00	10	100
1955	7	31,82	1	4,55	1	4,55	10	45,45	3	13,65	22	100
1960	7	20,00	2	5,71	2	5,71	19	54,30	5	14,28	35	100
1965	6	13,32	3	6,66	6	13,32	23	51,17	7	15,53	45	100
1970	9	19,57	3	6,52	5	10,86	24	52,19	5	10,86	46	100
1974	20	31,75	4	6,35	7	11,10	22	34,93	10	15,87	63	100

Tabela nie obejmuje pracowników administracji i obsługi.

Charakterystyka zbioru dokumentów pod względem jakościowym i ilościowym

W Powstaniu Warszawskim wraz z Gmachem Głównym spłonęły niemal doszczętnie zbiory biblioteczne. W lutym 1945 r. wydobyto z gruzów i w ciągu roku przystosowano do udostępniania 3850 woluminów.

Pozostałe książki (w sumie około 30 000 woluminów) wymagały naprawy, opracowania, sporządzenia kart katalogowych i inwentarzy. Należało myśleć także o gromadzeniu nowych zbiorów. Kredyty uzyskiwane na ten cel z Ministerstwa były bardzo małe. Kupowano za nie książki na prywatnych straganach i w antykwariatach. W kwietniu 1945 r. została utworzona w Warszawie Centralna Zbiornica Książek, przy Kuratorium Warszawskiego Okręgu Szkolnego, i kierownik BG PW Czesław Gutry został jej wizytatorem. Zbiornica zajmowała się skupywaniem książek od osób prywatnych i instytucji oraz książek ponemieckich dla Ministerstwa Oświaty. Mając ułatwiony dostęp do książek, Czesław Gutry mógł część wydawnictw przekazywać na potrzeby BG. Politechnika Warszawska uzyskała także uprawnienia zabierania książek bezpieczeństwa z terenów Warszawy położonych na wschód od Politechniki. Nadeszły także w ramach pomocy książki techniczne z zagranicy, głównie z Francji, ale w większej części zostały rozdzielone między katedry, tylko niewielka liczba pozostała w Bibliotece Głównej. Zorganizowano również samorzutnie wymianę książek między bibliotekami warszawskimi. Zwożono książki z różnych stron kraju; nadchodziła po prostu wiadomość, że są książki i można przyjechać je sobie wybrać.

W ciągu kilku pierwszych lat po wojnie pracownicy Biblioteki wykonali olbrzymią pracę zorganizowania na nowo księgozbioru BG PW. Kiedy w 1950 r. zbiory powróciły do odbudowanego Gmachu Głównego, liczyły już 20 370 woluminów

opracowanych jednostek bibliotecznych. Gdy minął chaos pierwszych powojennych lat i przypadkowość w kompletowaniu zbiorów, utworzony w 1952 r. Oddział Gromadzenia Zbiorów rozpoczął celową politykę gromadzenia dokumentów w oparciu o profil naukowy Uczelni i ofertę rynku wydawniczego. Jak wiadomo, na PW istniały w tamtym czasie grupy wydziałów reprezentujące kierunki: chemiczny, elektryczny, inżynierijsko-budowlany i mechaniczny. Dla każdego z tych kierunków zostały utworzone biblioteki zakładowe, gromadzące literaturę naukową z własnej specjalności.

Książki i czasopisma z krajów kapitalistycznych były zakupywane najczęściej tylko w jednym egzemplarzu i od poglądu poszczególnych rektorów na rolę, jaką powinna spełniać Biblioteka Główna i biblioteki zakładowe, zależało, gdzie wydawnictwa te były kierowane. W 1945 r. rektor Z. Warchałowski był zdania, że książki specjalistyczne powinny znajdować się w bibliotekach zakładowych i być w każdej, chwili dostępne dla pracowników naukowych. Na zebraniu Senackiej Komisji Bibliotecznej w dniu 4 października 1957 r. wyrażono pogląd, że *Biblioteka Główna PW powinna mieć pełny asortyment wszystkich dzieł technicznych, do użytku naukowców w ogóle i wszystkich dzieł technicznych pomocniczych do użytku studentów. BG powinna zostać biblioteką centralną a biblioteki wydziałowe, względnie zakładowe bibliotekami ściśle specjalistycznymi. Ponadto BG PW jako największa biblioteka techniczna dostępna dla wszystkich pracowników naukowych z całej Polski, powinna mieć pełny zbiór piśmiennictwa z reprezentowanych na Uczelni kierunków wiedzy technicznej*³⁶.

BG PW gromadziła techniczne piśmiennictwo polskie i zagraniczne. Pod względem językowym, większość pozycji stanowiły zawsze dzieła w języku polskim. W latach 1945–1950 na drugim miejscu znajdowało się piśmiennictwo w języku niemieckim. Były to po prostu książki pozostawione przez Niemców w Polsce lub przywożone z Ziemi Zachodnich. Na trzecim miejscu znajdowały się książki angielskie, na czwartym rosyjskie (tab. 6).

Tabela 6

Podział zbiorów nabytych w latach 1945–1950 pod względem językowym

Język	Ilość zakupionych woluminów	Procent ogółu zbiorów
polski	3 934	30,00%
niemiecki	3 712	28,30%
angielski	2 408	18,38%
rosyjski	2 162	16,50%
francuski	376	2,86%
inne języki	509	3,96%
Razem	13 101	100,00%

Od roku 1950 tego rodzaju statystyka nie była już prowadzona.

³⁶ Protokół z posiedzenia Senackiej Komisji Bibliotecznej w dniu 4 października 1957 r. (Zbiornica Akt BG PW).

Pod względem wydawniczym BG gromadziła przede wszystkim książki, potem czasopisma, prace doktorskie i habilitacyjne pracowników PW, normy, katalogi firmowe, mikrofilmy i fonogramy.

Pod względem tematycznym główny trzon stanowiły dzieła z zakresu nauk stosowanych i nauk technicznych oraz matematyczno-przyrodniczych i chemicznych (tab. 7).

Tabela 7

Ogólny podział zbiorów w latach 1944–1974 pod względem tematycznym

1	Nauki stosowane i nauki techniczne	70,00% ogółu zbiorów
2	Nauki matematyczno-przyrodnicze	16,25%
3	Zagadnienia ogólne, bibliografie, encyklopedie, słowniki, teoria informacji	5,00%
4	Filozofia, nauki społeczne	2,50%
5	Architektura	2,50%
6	Języki, lingwistyka	2,50%
7	Geografia	1,25%
	Razem	100,00%

Dokumenty wpływały do Biblioteki z trzech źródeł: z kupna, wymiany i darów. W latach 1945–1950 głównym źródłem nabytków były dary. Tą drogą Biblioteka gromadziła ponad 70% zbiorów (tab. 8).

Tabela 8

Źródła gromadzenia zbiorów w latach 1945–1950

Kupno	Dary	Razem
3 842	9 259	13 101
29,33%	70,67%	100,00%

Tabela 9

Wykaz dewiz, przydzielanych Bibliotece w latach 1960–1974 na zakup literatury obcojęzycznej i prenumeratę czasopism

Rok	Złotych dewizowych	Rok	Złotych dewizowych
1960	85 000	1968	52 948
1961	80 000	1969	45 000
1962	73 000	1970	40 000
1963	70 000	1971	40 220
1964	70 000	1972	99 920
1965	80 000	1973	145 114
1966	76 000	1974	130 000
1967	72 000		

Ilość kupowanych wydawnictw zależała zawsze od przydzielanych Bibliotece środków finansowych. Zwłaszcza przydział dewiz na zakup dzieł obcojęzycznych i prenumeratę czasopism był niewystarczający. W latach, kiedy zmniejszano limit dewiz, trzeba było skreślać z prenumeraty tytuły czasopism, przerywając w ten sposób niekiedy wieloletnie ciągi. Dopiero od 1972 r. wydatnie zwiększył się limit dewiz, wskutek czego można było lepiej zaspokoić potrzeby w zakresie wydawnictw importowanych i prenumeraty czasopism (zob. tab. 9 i 10).

Tabela 10

Liczba czasopism prenumerowanych i otrzymywanych drogą wymiany w latach 1950–1974

Rok	Kraje kapitalistyczne	KDL, ZSRR	Polska	Razem
1950	230	120	brak danych	350
1960	—	—	—	1563
1961	—	—	—	1683
1962	—	—	—	1574
1963	929	358	256	1543
1964	1077	295	256	1628
1965	1098	234	367	1699
1966	1134	276	328	1738
1967	1032	249	316	1597
1968	974	281	283	1538
1969	857	186	165	1208
1970	924	187	162	1273
1971	1177	180	169	1526
1972	920	195	200	1315
1973	1221	356	158	1735
1974	1247	403	254	1904

Drugim źródłem nabywania zbiorów była wymiana. Początkowo była to tylko wymiana dzieł z bibliotekami krajowymi. Po Powstaniu Warszawskim trwała akcja ratowania dóbr kultury narodowej, w tym księgozbiorów, przez nieliczne osoby pozostałe w mieście. Wywożono ocalałe książki z Warszawy, aby uchronić je przed spalaniem w czasie ostatecznego niszczenia miasta przez hitlerowców. W ten sposób wiele książek znalazło się w różnych częściach kraju. Po wojnie, w drodze wymiany i darów, uzyskiwano książki o właściwej tematyce.

Jesienią 1957 r. utworzono sekcję wymiany przy Oddziale Gromadzenia Zbiorów. Nawiązano kontakty z bibliotekami w kraju i za granicą (tab. 11–13).

Sekcja wymiany z zagranicą nie miała jednak łatwego zadania, ponieważ w tamtych latach prawie wszystkie krajowe publikacje wydawane były w języku polskim, który nie jest na świecie znany.

W związku z tym niewiele mogła oferować swoim zagranicznym kontrahentom. Natomiast biblioteki, z którymi nawiązano kontakty, przysyłały Politechnice wiele swoich publikacji w darze.

Tabela 11

Punkty wymiany w kraju i za granicą w latach 1960–1970

Rok	Europa	Azja	Ameryka	Australia	Afryka	Polska	Razem
1960	128	18	14	5	—	89	254
1961	126	15	21	6	2	61	231
1962	109	17	25	3	—	53	207
1963	105	18	19	1	—	58	201
1964	112	17	17	1	—	55	182
1965	96	19	19	—	—	35	169
1966	77	16	17	—	—	35	145
1967	69	12	16	—	—	28	125
1968	69	12	17	—	—	28	126
1969	66	18	21	—	—	20	125
1970	28	6	12	—	—	20	66

Od 1971 r. nie prowadzono już tego rodzaju statystyki z podziałem na części świata. Zastosowano uproszczony podział na punkty wymiany w kraju i za granicą.

Tabela 12

Punkty wymiany w kraju i za granicą w latach 1971–1974

Rok	Punkty wymiany		Razem
	w kraju	za granicą	
1971	25	96	121
1972	25	110	135
1973	25	157	182
1974	25	157	182

Tabela 13

Wyniki liczbowe wymiany krajowej i zagranicznej

Rok	Liczba druków zwartych		Liczba czasopism		Liczba kontynuandów		Razem
	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych	
1945– –1950	—	—	—	—	—	—	9259
1961	71	328	1152	1870	—	—	3421
1962	20	188	453	2060	—	—	2721
1963	20	244	108	2801	150	220	3543
1964	10	83	82	1328	140	262	1905
1965	18	98	110	1426	82	210	1944
1966	7	35	72	1200	182	155	1651
1967	45	75	73	903	145	178	1439
1968	25	23	147	1289	143	93	1720
1969	3	88	80	1421	235	287	2114

Tabela 13 cd.

Wyniki liczbowe wymiany krajowej i zagranicznej

Rok	Liczba druków zwartych		Liczba czasopism		Liczba kontynuandów		Razem
	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych	krajowych	zagranicznych	
1970	11	51	41	1611	334	521	2569
1971	26	81	63	1941	402	610	3123
1972	873	350	164	1732	710	513	4342
1973	113	277	104	1786	608	595	3483
1974	1045	461	173	1967	746	577	4969

Ilość zakupywanej literatury naukowej zależała nie tylko od posiadanych środków finansowych, lecz także od możliwości magazynowania zbiorów (tab. 14).

Tabela 14

Globalny przyrost księgozbioru w latach 1945–1974

Rok	Roczny wpływ w tomach	Ogółem tomów
1945–1950	13 101	20 370
1955	—	89 334
1960	12 734	167 287
1961	9 089	176 255
1962	8 082	176 983*
1963	6 334	183 093
1964	6 570	189 520
1965	6 357	195 685
1966	14 438	209 713
1967	7 531	217 105
1968	6 814	223 791
1969	6 937	230 571
1970	6 093	234 854
1971	8 209	236 968
1972	17 850	252 799
1973	21 809	243 984**
1974	26 028	243 251

* Brak wzrostu liczby woluminów w księgozbiorze, mimo wpływów, był spowodowany utworzeniem Biblioteki Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej i przekazaniem jej 7354 woluminów.

** W latach 1973 i 1974 przeprowadzono selekcję księgozbioru, dlatego mimo zwiększonych nabytków, zmalała ogólna liczba posiadanych woluminów.

Z analizy tabeli wpływów widzimy, że od 1961 do 1970 r. zbiory powiększały się rocznie średnio o około 6000–7000 woluminów. Ówczesny dyrektor BG polecał, by kupować jedynie 5 egzemplarzy podręczników. Jeden przekazywano do zbiorów podstawowych, drugi — do czytelnicy ogólnej, a 3 egzemplarze do wypoży-

czalni studenckiej. Dopiero po zmianie dyirekcji (1.09.1971) zbiory powiększały się rocznie o około 25 000 woluminów, a problemy magazynowania rozwiązywano przez szukanie dodatkowych miejsc do składowania książek.

BG PW posiadała również bogaty zbiór czasopism polskich i zagranicznych ze wszystkich kierunków wiedzy technicznej. Czasopisma dewizowe prenumerowane były centralnie przez Oddział Czasopism BG i przekazywane do bibliotek wydziałowych i instytutowych. Zasadą ściśle przestrzeganą było niedublowanie tytułów. W razie zmniejszenia przez Ministerstwo limitu dewiz, przede wszystkim skreślano z prenumeraty dublety. Odbywało się to często ze szkodą dla nauki, bo dany tytuł potrzebny był w kilku instytutach.

Książki i czasopisma otrzymywały sygnaturę literową (dla książek A, B, C, D — zależnie od formatu, dla czasopism — J) oraz cyfrową, którą stanowił numer bieżący wpisu do inwentarza. Oznaczenia te były też podstawą układu dzieł w magazynie. Magazyn główny posiadał układ topograficzny, a w ramach sygnatur literowych obowiązywał *numerus currens*. Książki po opracowaniu formalnym przechodziły do sekcji katalogów rzeczowych, gdzie były przez specjalistów klasyfikowane według UKD.

Udostępnianie Zbiorów

Katalogi

Całość zbiorów BG PW była prezentowana przez dwa rodzaje katalogów — alfabetyczny i rzeczowy.

W skład katalogów alfabetycznych wchodziły:

- katalog ogólny, obejmujący wszystkie wydawnictwa zwarte,
- katalog zbiorów studenckich, obejmujący wieloegzemplarzowe podręczniki i skrypty,
- katalog czasopism i wydawnictw nieperiodycznych,
- katalog centralny, obejmujący wydawnictwa zwarte znajdujące się w bibliotekach zakładowych,
- katalog służbowy książek.

Katalogi rzeczowe:

- katalog ogólny, według UKD, obejmujący wszystkie wydawnictwa zwarte znajdujące się w BG PW,
- mały katalog podręczny czasopism bieżących,
- mały katalog podręczny książek, znajdujących się w księgozbiornie podręcznym czytelnicy ogólnej.

Katalog alfabetyczny ogólny i alfabetyczny katalog czasopism, były prowadzone przez cały czas od 1945 r. Alfabetyczny katalog zbiorów studenckich powstał w 1961 r., kiedy podręczniki studenckie wyodrębniono z księgozbiornu ogólnego

i przeniesiono do oddzielnego magazynu. Natomiast katalog rzeczowy w dzisiejszej postaci powstał w 1958 r. Przedtem istniał zaczątek katalogu rzeczowego — katalog przedmiotowy³⁷ — ale książki nie były szczegółowo klasyfikowane, a tylko przydzielane do odpowiednich działów głównych UKD.

Ponadto przy tworzeniu katalogu rzeczowego zrobiono rzecz niedopuszczalną, jaką było uzupełnianie UKD symbolami własnego pomysłu³⁸. Od 1958 r. stopniowo przeklasyfikowano na nowo wszystkie zbiory i utworzono kontynuowany przez dalsze lata katalog rzeczowy według UKD.

Regulaminy

W pierwszych latach po wojnie (1945–1953) udostępniano zbiory tylko na miejscu. Trudno się temu dziwić, ponieważ zasób podręczników był niewielki i chciano umożliwić skorzystanie z nich jak największej liczbie osób. Ten punkt widzenia poparto odpowiednim sformułowaniem regulaminu z 1951 r.³⁹. Punkt 1 mówił o tym, że: *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej jest biblioteką wyłącznie naukową, zamkniętą, przeznaczoną dla profesorów, docentów, asystentów i studentów PW. Osoby spoza Politechniki, pracujące naukowo mogą korzystać z księgozbioru tylko na miejscu w czytelni, a dla wypożyczenia książki do domu, muszą uzyskać pozwolenia rektora. Punkt 5 — książek do domu nie wypożyczają się. W wypadkach wyjątkowych (na parę dni przed egzaminem lub przed świętem) można otrzymać za zezwoleniem dyżurującego pracownika potrzebny podręcznik, z zobowiązaniem zwrotu książki następnego dnia rano, do godz. 9⁰⁰.*

Nowy regulamin z 1953 r.⁴⁰ wprowadzał w stosunku do poprzedniego zasadniczą zmianę, stanowił mianowicie, że BG PW jest biblioteką naukową o charakterze publicznym.

Księgozbiór podzielono na zasadniczy i podręczny, przeznaczony wyłącznie do czytelni. Z księgozbioru podstawowego można było wypożyczać książki na cztery tygodnie, pod ostrymi rygorami w razie niezwrócenia: *w wypadku zagubienia książki przez czytelnika, obowiązany jest tenże odkupić nową. Aparat egzekucyjny windykuje należności za nie zwróconą książkę*⁴¹. Również pracownicy instytucji warszawskich mogli wypożyczać zbiory za pośrednictwem własnych bibliotek.

Regulamin określał także godziny otwarcia §2 punkt d): *wypożyczalnia literatury marksistowskiej czynna jest w dni powszednie od godz. 9⁰⁰ do 19⁰⁰. §3: wypo-*

³⁷ W piśmie z dnia 23 października 1956 r. do rektora, rekomendującym inż. Jana Meyera na stopień kustosza, dyrektor D. Kotwicz napisał: *założył i prowadzi katalog przedmiotowy księgozbioru* (Archiwum PW, teczka 720).

³⁸ Protokół z posiedzenia Senackiej Komisji Bibliotecznej w dniu 26 lutego 1958 r. (Zbiornica Akt BG PW).

³⁹ Regulamin korzystania ze zbiorów BG z 1951 r. (Zbiornica Akt BG PW).

⁴⁰ Regulamin zatwierdzony przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego w oparciu o Zarządzenie nr 76 z dnia 13 sierpnia 1953 r.

⁴¹ Ibidem.

życzalnia literatury technicznej od godz. 18⁰⁰ do 19⁰⁰ (sic). Prawdopodobnie chodziło o wypożyczanie książek z księgozbioru podręcznego, po zamknięciu czytelnicy. Czytelnicy byli zobowiązani dbać o wypożyczone książki. §22 Regulaminu mówił: *czytelnicy zobowiązani są troskliwie obchodzić się z materiałami, które zostały im udostępnione, szanować zbiory biblioteczne, stanowiące dorobek kulturalny szeregu pokoleń, wspólną własność wszystkich obywateli.*

Z biegiem lat, wraz z powiększaniem się księgozbioru, zasady udostępniania zbiorów były coraz łagodniejsze. Pracownik naukowy mógł bez ograniczeń wypożyczać potrzebne mu materiały. W stosunku do studentów stosowano ograniczenia. W latach 1961–1970 student mógł wypożyczać 5 książek na 2 miesiące, później 10 książek na semestr, ponieważ dopiero w końcu semestru odbywają się egzaminy, więc trudno było żądać, żeby student zwracał książki przed złożeniem egzaminu. Biblioteka zabezpieczała swoje zbiory poprzez karty obiegowe, na mocy porozumienia z władzami Uczelni. Odchodzący z Politechniki student, lub pracownik, musiał otrzymać potwierdzenie BG, że uregulował swoje zobowiązania.

Tabela 15 pokazuje liczby czytelników, korzystających ze zbiorów i posiadających kartę biblioteczną w danym roku kalendarzowym.

Tabela 15

Liczba czytelników zapisanych do Biblioteki w latach 1945–1974

Rok	Liczba czytelników	W tym studentów
1945	433	—
1950	7 342	848
1960	10 234	9 233
1961	9 022	8 108
1962	8 195	7 315
1963	9 170	8 281
1964	8 398	7 432
1965	8 162	7 237
1966	8 919	7 903
1967	9 886	8 911
1968	10 723	9 672
1969	10 314	9 237
1970	11 626	10 589
1971	8 147	7 301
1972	5 221	4 226
1973	12 570	9 590
1974	12 899	9 536

Czytelnie

Od czerwca 1950 r. do stycznia 1954 r. BG PW posiadała tylko jedną czytelnię na 60 miejsc. Czytelnia była otwarta po 10 godzin dziennie — od 9⁰⁰ do 19⁰⁰ —

oprócz niedziel i świąt. Od godz. 9⁰⁰ do 15⁰⁰ były wydawane na salę wszystkie żądane książki i czasopisma. Po godz. 15⁰⁰ można było korzystać tylko z materiałów znajdujących się w księgozbiornie podręcznym. Wiązało się to z koniecznością zapewnienia popołudniowych dyżurów w magazynie, co przy szczupłej obsadzie nastęrczało trudności. Czasopisma z lat ubiegłych należało zamawiać poprzedniego dnia. Od stycznia 1954 r. BG dysponowała dwoma czytelniami — czytelnią ogólną i czytelnią czasopism — łącznie na 180 miejsc (tab. 16 i 17).

Tabela 16

Frekwencja i udostępnianie zbiorów w Czytelnii Ogólnej i Czytelnii Czasopism

Rok	Liczba odwiedzin	Udostępniono woluminów
1945	433	9 200
1950	15 500	15 100
1951	23 971	25 971
1956	46 906	44 948
1960	69 291	130 076
1961	63 369	112 516
1962	55 821	100 602
1963	60 522	105 676
1964	65 289	108 485
1965	65 473	114 522
1966	72 112	133 514
1967	66 628	121 977
1968	62 678	118 397
1969	69 889	135 297
1970	60 529	128 178
1971	66 028	149 561
1972	51 241	140 198
1973	66 390	186 880
1974	67 124	163 456

Tabela 17

Wypożyczenia studentom i pracownikom PW

Rok	Wypożyczono woluminów	Rok	Wypożyczono woluminów
1956	21 303	1967	59 314
1960	47 430	1968	61 297
1961	50 110	1969	61 834
1962	50 642	1970	58 839
1963	51 255	1971	53 087
1964	53 178	1972	95 508
1965	52 339	1973	67 237
1966	54 330	1974	97 325

Czytelnia Ogólna wchodziła w skład Oddziału Udostępniania Zbiorów. Około 1956 r. przedłużono pracę czytelnii o dwie godziny dziennie, była teraz czynna od godz. 8⁰⁰ do 20⁰⁰, oraz wprowadzono dyżury niedzielne od 9⁰⁰ do 14⁰⁰. Następnie w 1972 r. przez krótki czas zamykano czytelnię o godz. 21⁰⁰, po czym powrócono do godz. 20⁰⁰. Okazało się, że w późnych godzinach wieczornych nie było chętnych do korzystania z czytelni, a i dla bibliotekarzy mieszkających często pod Warszawą tak późny powrót do domu był bardzo niewygodny.

Na miejscu mogli korzystać z czytelni wszyscy dorośli obywatele. W celu otrzymania materiałów na salę, należało wypełnić rewers. Ze słowników, encyklopedii i poradników można było korzystać bezpośrednio, w wolnym dostępie do półek. W Czytelni Ogólnej znajdowały się małe podręczne katalogi, ułatwiające korzystanie ze zbiorów na miejscu. Oprócz wymienionego w rozdziale *Katalogi* małego katalogu rzeczowego, obejmującego zbiory księgozbioru podręcznego, był jeszcze katalog alfabetyczny, katalog prac doktorskich i habilitacyjnych, katalog nowości polskich i obcych, katalog przepisów prawnych dotyczących szkolnictwa wyższego i bibliotek.

Z czasem zaprzestano prowadzenia tego rodzaju katalogów podręcznych, na sali pozostał tylko mały katalog alfabetyczny i rzeczowy, obejmujący zbiory podręczne.

Czytelnia Czasopism Bieżących była prowadzona przez Oddział Czasopism, od 1965 r. zwany Oddziałem Opracowania Wydawnictw Ciągłych. Na półkach leżały czasopisma bieżące, w układzie rzeczowym, według klasyfikacji dziesiętnej. Czytelnik, po oddaniu legitymacji dyżurującemu, mógł sam, bez wypełniania rewersów, korzystać z periodyków. Bibliotekarz ograniczał się do roli opiekuna i doradcy. Godziny otwarcia pokrywały się z godzinami otwarcia czytelni ogólnej. Czasopisma leżały w czytelni przez rok, po czym, po opracowaniu były odsyłane do magazynu. Na sali znajdował się katalog alfabetyczny wszystkich posiadanych przez Bibliotekę tytułów i roczników oraz mały katalog topograficzny według UKD, ułatwiający odnalezienie czasopisma na półce.

Wypożyczenia międzybiblioteczne

Niejednokrotnie uczeni, pisarze czy studenci zmuszeni byli do korzystania ze zbiorów znajdujących się w innych bibliotekach, często w innych krajach. Pierwszy regulamin wypożyczania międzybibliotecznego powstał we Włoszech w 1885 r., a w skali międzynarodowej dopiero w 1956 r. na Sesji Międzynarodowego Komitetu Bibliotecznego w Warszawie. W Polsce obowiązek uczestniczenia bibliotek w wypożyczaniu międzybibliotecznym został nałożony przez Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 23 grudnia 1953 r.⁴².

---

⁴² Monitor Polski 1954 nr A 19 poz. 336.

W BG PW Wypożyczalnię Międzybiblioteczną przy Oddziale Udostępniania Zbiorów zorganizowano w 1953 r. Były to wypożyczenia do innych bibliotek, początkowo do instytucji warszawskich, potem do kraju i za granicę. Druga część Wypożyczalni Międzybibliotecznej zajmowała się sprowadzaniem z kraju i z zagranicy materiałów bibliotecznych, których pracownik naukowy, lub dyplomant, nie mógł otrzymać w macierzystej bibliotece. Początkowo wypożyczenia z zagranicy realizowano zgodnie z przepisami, za pośrednictwem Biblioteki Narodowej. Z biegiem lat, a zwłaszcza w ostatnich dwóch latach (1973, 1974) nawiązano bezpośrednie kontakty z bibliotekami wyższych uczelni za granicą (tab. 18). Sprowadzano literaturę naukową z wielu krajów europejskich, a czasem i pozaeuropejskich, jak USA, Kanada, Japonia. W opisywanych latach, wypożyczalnia międzybiblioteczna nie dysponowała żadnymi środkami finansowymi, więc chodziło nie tylko o to, kto zechce nam coś wypożyczyć ale także, kto wypożyczy lub przyśle odbitki, nie żądając za to zapłaty, wiele życzliwości wykazywały w tym względzie kraje skandynawskie, a zwłaszcza Holandia. Od operatywności i doświadczenia prowadzącego wypożyczenia międzybiblioteczne, często zależało to, czy pracownik naukowy otrzyma niezbędne mu do pracy materiały. Wiele wypożyczeń było realizowanych przez Bibliotekę im. Lenina w Moskwie. Były to nie tylko pozycje w języku rosyjskim, ale także odbitki z artykułów z czasopism zachodnich, które „Leninówka” posiadała prawie w komplecie, a których brakowało w Polsce.

Tabela 18

Wypożyczenia międzybiblioteczne

Rok	Wysłano do kraju	Wysłano za granicę	Sprowadzono z kraju	Sprowadzono z zagranicy
1950	60	—	—	—
1956	294	1	49	—
1960	940	13	207	6
1961	1368	28	165	14
1962	1146	15	132	32
1963	863	19	211	25
1964	1120	53	117	27
1965	934	32	208	25
1966	952	43	382	107
1967	1187	82	197	48
1968	1137	96	267	36
1969	1275	17	338	209
1970	1614	20	332	35
1971	1935	11	458	35
1972	1966	29	627	66
1973	2288	55	952	127
1974	2377	20	1225	133

W rubryce „wysłano do kraju” mieszczą się zarówno wypożyczenia na teren Warszawy, jak i poza Warszawę.

Wypożyczalnia międzybiblioteczna uzupełniała pracę Oddziału Gromadzenia Zbiorów i przyczyniała się do oszczędności środków płatniczych. Materiały wypożyczone z innych bibliotek, często ściśle specjalistyczne, służyły tylko jednemu użytkownikowi, w związku z czym nie było celowe ich zakupywanie.

Ze zbiorów BG PW najczęściej wysyłano za granicę prace doktorskie i habilitacyjne. Wiadomości o tych pracach poprzez CIINTiE znajdowały się w zagranicznych wydawnictwach informacyjnych. Na wypożyczenie pracy doktorskiej niezbędna była zgoda autora i promotora, a czasem oświadczenie, że praca nie zawiera tajemnic gospodarczych.

Reprografia

Od 1958 r. jedną z form udostępniania zbiorów była reprografia. Z materiałów znajdujących się w BG PW wykonywano początkowo mikrofilmy i fotokopie, a następnie kserokopie i termokopie, dla użytkowników z własnej Uczelni oraz dla bibliotek krajowych i zagranicznych. Oddział NTB uczestniczył także w akcji uzupełniania zbiorów. Sprowadzano z innych bibliotek brakujące numery czasopism i wykonywano z nich mikrofilmy.

Tabela 19 ilustruje liczbę wykonanych klitek mikrofilmów, liczbę stron fotokopii lub termokopii, a także odbitek powielonych przy użyciu offsetu.

Tabela 19

Reprografia

Rok	Mikrofilmy	Fotokopie	Kserokopie	Termokopie	Mała poligrafia offset
1963	6 610	4 656	—	—	—
1964	15 119	5 589	—	—	—
1965	16 545	9 387	—	—	—
1966	23 659	10 377	—	—	—
1967	20 898	10 651	—	—	—
1968	13 140	7 528	—	—	—
1969	16 665	9 475	—	—	—
1970	18 619	7 824	—	—	—
1971	16 897	8 043	—	—	—
1972	29 787	13 945	9 011	—	—
1973	43 355	9 449	18 269	509	—
1974	23 579	8 465	12 835	1 997	74 553

Użytkownicy Biblioteki Głównej PW

Ze zbiorów BG PW korzystały w przeważającej mierze osoby związane z Uczelnią, to jest pracownicy naukowci i studenci. Czytelnikami z zewnątrz byli najczęściej

młodzi inżynierowie, absolwenci PW, którzy chcieli pogłębić wiedzę w bibliotece macierzystej Uczelni. Również osoby z instytutów naukowych i innych wyższych uczelni, piszące rozprawy doktorskie, lub prace habilitacyjne, a także pracownicy zakładów produkcyjnych pragnący podnieść swoje kwalifikacje zawodowe (tab. 20).

Tabela 20

Korzystający z wypożyczalni w procentach

Rok	Pracownicy naukowi PW	Studenci PW	Osoby spoza Uczelni	Razem
1972	15,34%	80,94%	3,72%	100%
1973	19,97%	78,16%	1,87%	100%
1974	24,07%	73,93%	2,00%	100%

Z Czytelni Ogólnej korzystali najczęściej studenci, uczący się z podręczników znajdujących się w księgozbiornie podręcznym lub magazynie głównym (tab. 21).

Tabela 21

Użytkownicy Czytelni Ogólnej w procentach

Rok	Pracownicy naukowi PW	Studenci PW	Osoby spoza Uczelni	Razem
1972	22,22%	75,39%	2,39%	100%
1973	23,70%	72,93%	3,37%	100%
1974	22,31%	74,37%	3,32%	100%

Do zbiorów studenckich zakupywano początkowo po trzy, potem po dziesięć egzemplarzy książek, zalecanych przez wykładowców jako lektury, więc nie każdy student mógł wypożyczyć podręcznik do domu. Jeden egzemplarz był zawsze do korzystania na miejscu, w Czytelni Ogólnej.

Z **Czytelni Czasopism** korzystali najczęściej pracownicy naukowi, śledzący nowości w światowej literaturze technicznej oraz studenci starszych lat, piszący prace dyplomowe.

Wypożyczalnia Naukowa wypożyczała zbiory pracownikom naukowym PW, studentom od III roku studiów oraz instytucjom z terenu Warszawy na rewersy międzybiblioteczne.

Wypożyczalnia Studencka posiadała oddzielny magazyn wieloegzemplarowych zbiorów studenckich, sygnowanych literą „S”. Mogli z niej korzystać tylko studenci i pracownicy PW.

Działalność w zakresie informacji naukowej

W 1953 r. został zorganizowany Oddział Informacyjno-Bibliograficzny, od 1965 r. zwany Oddziałem Informacji Naukowej. Potrzeba działalności informacyjnej zarysowała się już wcześniej. W sprawozdaniu Biblioteki za rok 1950 podano, że w ciągu roku udzielono 25 informacji pisemnych i 10 ustnych. Początkowo udzielano tylko informacji bibliograficznych, najczęściej o własnych zbiorach, na podstawie posiadanych katalogów. W 1958 r. zaprenumerowano karty dokumentacyjne i nawiązano współpracę z Centralnym Instytutem Dokumentacji Naukowo-Technicznej (od 1960 r. CIINTiE), wskutek czego zakres usług rozszerzył się. Obok informacji bibliograficznych opierających się na katalogach centralnych BN i CIINTiE udzielano także informacji rzeczowych na podstawie własnego katalogu dziesiętnego, zbioru kart dokumentacyjnych oraz posiadanych bibliografii i wydawnictw informacyjnych.

Informacje były udzielane ustnie, telefonicznie i pisemnie. Oprócz informacji jednorazowych Oddział prowadził informację zbiorową, mającą na celu zapoznanie użytkowników z nowościami nabytymi przez BG. Wydawano *Biuletyny Tematyczne* z zakresu elektrotechniki i mechaniki, *Tygodniowe przeglądy nabytków*, *Biuletyny Informacyjne* o drukach zwartych (półrocznik) i czasopismach (rocznik). Na zamówienia pracowników naukowych PW wykonywano tematyczne zestawienia dokumentacyjne (tzd). Prowadzono prace dokumentacyjne dla CIINTiE, jak: *Sprawozdania z wyjazdów zagranicznych pracowników PW*, *Sprawozdania z zakończonych prac badawczych*, *Wykaz prac doktorskich i habilitacyjnych* oraz *Sprawozdania z konferencji odbywających się na PW*.

Ośrodek Informacji Chemicznej

W 1974 r. wyodrębnił się z Ośrodka Informacji Naukowej Ośrodek Informacji Chemicznej, usytuowany w Gmachu Starej Chemii. Zorganizowano Ogólnokrajowy System Informacji Chemicznej na bazie *Chemical Abstracts*. Zaprenumerowano *Chemical Abstracts* na taśmach magnetycznych otrzymywanych drogą lotniczą z USA. Przy zastosowaniu komputera udzielano informacji z zakresu chemii, biochemii, technologii chemicznej i niektórych zagadnień medycznych. Był to w tamtych latach jeden z trzech działających w kraju systemów informacyjnych⁴³ przy zastosowaniu komputera. Z selektywnej dystrybucji informacji korzystały wyższe uczelnie, instytucje naukowe i zakłady pracy. Z całego kraju zgłaszano tematy długofalowych prac badawczych, na temat których raz w tygodniu Ośrodek wysyłał uzyskane z taśmy informacje. W 1974 r. obsługiwano 743 tematy badawcze.

⁴³ Drugi system posiadała Główna Biblioteka Lekarska w Warszawie, trzeci (z zakresu elektrotechniki) — Politechnika Wrocławska.

Działalność Biblioteki w zakresie badań naukowych

Przez długie lata Biblioteka zajmowała się wyłącznie działalnością podstawową. Dopiero utworzenie w 1972 r. Oddziału Prac Naukowych i Dydaktycznych oraz powiększenie liczby bibliotekarzy dyplomowanych umożliwiło rozpoczęcie prac naukowych.

W ramach Międzynarodowego Roku Książki BG PW wspólnie z Zakładem Pedagogiki zorganizowała sesję popularnonaukową na temat *Rola książki w studiach technicznych*, która odbyła się 23 października 1972 r. Na sesję przygotowano referaty w trzech grupach tematycznych: 1) z zakresu dydaktyki, 2) z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej oraz 3) o roli i funkcji wydawnictw PW. Na dalsze lata zaplanowano prace o charakterze historycznym. Biblioteka Główna prowadziła również działalność o charakterze bibliograficznym. W Oddziale Informacji Naukowej, pod kierunkiem mgr Waleriany Płomińskiej opracowano zbiorowo *Bibliografię publikacji pracowników naukowych PW za lata 1944–1974*. Opracowywano także i wydawano w formie rocznika *Bibliografię adnotowaną prac doktorskich i habilitacyjnych pracowników PW*.

Działalność Biblioteki w zakresie dydaktyki

Biblioteka Główna prowadziła prace dydaktyczne w dwóch kierunkach: szkolenie studentów w ramach przysposobienia bibliotecznego oraz szkolenie zawodowe i ogólnotechniczne pracowników BG.

Od 1971 r. bibliotekarze dyplomowani prowadzili *Przysposobienie biblioteczne* dla studentów I roku oraz zajęcia z informacji naukowej dla słuchaczy III roku studiów. Zajęcia te były dla studentów obowiązkowe i musiały być poświadczone wpisem do indeksu.

Szkolenie wewnętrzne pracowników BG miało swoje tradycje. W latach pięćdziesiątych odbywały się na terenie Biblioteki zebrania szkoleniowe, na których poszczególni pracownicy wygłaszali referaty opracowane na podstawie literatury fachowej. Potem nastąpiła przerwa w tego rodzaju szkoleniu. Dopiero od 1972 r. rozpoczęto systematyczne doksztalcanie pracowników BG.

Dla kadry kierowniczej organizowano szkolenie politechniczne prowadzone przez pracowników naukowych PW, mające na celu zapoznanie bibliotekarzy z tematyką prac naukowo-badawczych prowadzonych w poszczególnych instytutach, a tym samym lepsze poznanie i zaspokojenie potrzeb w zakresie literatury naukowej. W 1974 r. BG zorganizowała podstawowy kurs bibliotekarski dla pracowników bibliotek zakładowych oraz dla osób rozpoczynających pracę, a nie posiadających kwalifikacji zawodowych.

Organizowano również wyjazdy zagraniczne do bibliotek szkół wyższych — do Moskwy, Leningradu, Bukaresztu, Ploesti, Brasow i Miśkolca. Liczni pracownicy podwyższali kwalifikacje na dwuletnim Kursie dla Bibliotek Fachowych, kończyli studia systemem zaocznym, a nawet studia podyplomowe.

Na tym kończy się opracowanie trzydziestoletniego okresu działalności Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej.

Skróty

Arch.	— Archiwum
AWF	— Akademia Wychowania Fizycznego
BG	— Biblioteka Główna
CIDN	— Centralny Instytut Dokumentacji Naukowej
CIINTiE	— Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej
KRN	— Krajowa Rada Narodowa
KUL	— Katolicki Uniwersytet Lubelski
Min.Oświaty i Szk.W.	— Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego
Min.Szk.W.	— Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego
ONTB	— Oddział Nowych Technik Bibliotecznych
PKWN	— Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego
PRL	— Polska Rzeczpospolita Ludowa
PW	— Politechnika Warszawska
PWST	— Państwowa Wyższa Szkoła Techniczna
UKD	— Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna
UMCS	— Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
WAP	— Wojskowa Akademia Polityczna
ZNP	— Związek Nauczycielstwa Polskiego

Spis tabel

- 1 Liczba osób studiujących w I semestrze PW z tymczasową siedzibą w Lublinie
- 2 Stan kadry naukowej na PW w Lublinie od 22 stycznia do 15 września 1945 r.
- 3 Stan liczbowy pracowników BG w latach 1945–1974
- 4 Stan zatrudnienia w BG w dniu 31 grudnia 1974 r.
- 5 Pracownicy BG według wykształcenia w latach 1945–1974
- 6 Podział zbiorów nabytych w latach 1945–1950 pod względem językowym
- 7 Ogólny podział zbiorów w latach 1944–1974 pod względem tematycznym
- 8 Źródła gromadzenia zbiorów w latach 1945–1950
- 9 Wykaz dewiz przydzielanych BG w latach 1960–1974 na zakup literatury obcojęzycznej i prenumeratę czasopism
- 10 Liczba czasopism prenumerowanych i otrzymywanych drogą wymiany w latach 1950–1974
- 11 Punkty wymiany w kraju i za granicą w latach 1960–1970
- 12 Punkty wymiany w kraju i za granicą w latach 1971–1974
- 13 Wyniki liczbowe wymiany krajowej i zagranicznej
- 14 Globalny przyrost księgozbioru w latach 1945–1974
- 15 Liczba czytelników zapisanych do BG w latach 1945–1974
- 16 Frekwencja i udostępnianie zbiorów w Czytelni Ogólnej i Czytelni Czasopism
- 17 Wypożyczenia studentom i pracownikom PW
- 18 Wypożyczenia międzybiblioteczne
- 19 Reprografia
- 20 Korzystający z wypożyczalni w procentach
- 21 Użytkownicy Czytelni Ogólnej w procentach

Bibliografia

- [1] *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Informator.* Warszawa 1972.
- [2] *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Informator.* Warszawa 1973.
- [3] *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Informator.* Warszawa 1978.
- [4] *Centralna Biblioteka Wojskowa. T. 50. Wyposażenie biblioteki, rozmieszczenie i przechowywanie zbiorów.* Warszawa 1974.
- [5] *Dane statystyczne dotyczące działalności dydaktycznej w roku akademickim 1973/74.* Warszawa 1974.
- [6] *Dane statystyczne dotyczące działalności dydaktycznej w roku 1972/73.* Warszawa 1974.
- [7] *Działalność dydaktyczna Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1971/72.* Warszawa 1973.
- [8] *Działalność dydaktyczna Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1972/73.* Warszawa 1974.
- [9] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1966.* Warszawa 1967.
- [10] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1967.* Warszawa 1968.
- [11] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1968.* Warszawa 1969.
- [12] *Działalność naukowa Politechniki warszawskiej w roku 1969.* Warszawa 1970.
- [13] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1970.* Warszawa 1971.
- [14] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1972. Cz. 1, 2.* Warszawa 1972.
- [15] *Działalność dydaktyczna Politechniki Warszawskiej w roku akademickim 1971/72.* Warszawa 1973.
- [16] *Działalność naukowa Politechniki Warszawskiej w roku 1972.* Warszawa 1973.
- [17] *Działalność wychowawcza w Politechnice Warszawskiej 1966–1967.* Warszawa 1967.
- [18] *Dziesięciolecie Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej 1945–1955.* Warszawa 1956.
- [19] *Główny Urząd Statystyczny. Szkoły wyższe. Rok szkolny 1971/1972.* Warszawa 1972.
- [20] Gutry Czesław: *Pamiętnik. W: Walka o dobra kultury. Warszawa 1939–1945.* Warszawa 1970, T. II, s. 7–39.
- [21] *Informacje bieżące Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1973.
- [22] Kubiak Stanisław: *Biblioteka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. 1919–1966.* Poznań 1967.
- [23] Kubiak Stanisław: *Zadania informacji naukowej w szkole wyższej.* Materiały na konferencję w dniu 9 grudnia 1974 r. Poznań 1974.
- [24] *Miejsce i rola wyższej szkoły technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych.* Materiały z sesji zorganizowanej w dniu 31 maja 1976 roku. Warszawa 1978 (BG PW).
- [25] *Organizacje społeczne i polityczne Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1974.
- [26] *Politechnika Warszawska 1915–1965.* Warszawa 1965.
- [27] *Politechnika Warszawska.* Warszawa 1974.
- [28] *Politechnika Warszawska w ćwierćwieczu Polski Ludowej.* Warszawa 1970.
- [29] *Politechnika Warszawska. Kronika. Spis wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1945/46.* Warszawa 1946.
- [30] *Politechnika Warszawska. Program i skład osobowy na rok akademicki 1951/52.* Warszawa 1952.
- [31] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1956/57.* Warszawa 1957.
- [32] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1958/59.* Warszawa 1958.
- [33] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1959/60.* Warszawa 1960.

- [34] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1961/62.* Warszawa 1962.
- [35] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1962/63.* Warszawa 1963.
- [36] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1964/65.* Warszawa 1965.
- [37] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1965/66.* Warszawa 1966.
- [38] *Politechnika Warszawska. Skład osobowy. Rok akademicki 1967/68.* Warszawa 1968.
- [39] *Politechnika Warszawska. Spis wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1946/47.* Warszawa 1947.
- [40] *Politechnika Warszawska. Spis wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1947/48.* Warszawa 1947.
- [41] *Politechnika Warszawska. Spis wykładów i skład osobowy na rok akademicki 1948/49.* Warszawa 1948.
- [42] *Politechnika Warszawska 1939–1945. Wspomnienia pracowników i studentów.* Warszawa 1990.
- [43] *Rada Zakładowa ZNP Politechniki Warszawskiej. Informator organizacyjny.* Warszawa 1974.
- [44] *Rektorzy Politechniki 1826–1976.* Warszawa 1976.
- [45] *Rola książki w studiach technicznych.* Referaty wygłoszone na sesji popularno-naukowej w Politechnice Warszawskiej 23 października 1972 r. Warszawa 1973.
- [46] Rzeszut Halina: *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w latach 1944–1974.* Praca dyplomowa na Podyplomowym Studium Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu wykonana pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisława Kubiaka. Poznań 1975.
- [47] *Sprawozdanie z działalności Uczelnianej Komisji Rekrutacyjnej na rok akademicki 1973/74.* Warszawa 1974.
- [48] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych Politechniki Warszawskiej za rok 1959.* Warszawa 1960.
- [49] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1960 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1961.
- [50] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1961 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1962.
- [51] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1962 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1963.
- [52] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1963 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1964.
- [53] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1964 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1965.
- [54] *Sprawozdanie z prac naukowo-badawczych za rok 1965 Politechniki Warszawskiej.* Warszawa 1966.
- [55] *Sprawozdanie z działalności Zespołu ds. Kandydatów na Studia za rok akademicki 1972/73.* Warszawa 1974.
- [56] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie.* Sesja naukowa 13–14 grudnia 1976 roku. Konspekty referatów. Warszawa 1976.
- [57] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie. 1826–1976.* Materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976. Warszawa 1979.
- [58] *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna (FID 565).* Warszawa 1966.
- [59] *Zadania biblioteki wyższej uczelni technicznej wczoraj, dziś i jutro.* W: *80 lat Biblioteki Politechniki Warszawskiej.* Materiały konferencyjne. Warszawa 7–8 listopada 1995 r. Warszawa 1995.
- [60] „Życie Warszawy”, 1957, nr 272 (z dnia 15 listopada 1957 r.).
- [61] Archiwum Politechniki Warszawskiej, nr akt: 142/53, 247, 349, 439, 720, 760, 793, 2351, 3008, 3352, 5132, 6477, 12132.

Część III

Zarys historii Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej w latach 1975–1995

Uwagi: Wielką trudność przy sporządzaniu tabel, obrazujących stan zbiorów stanowił ciągle zmieniający się sposób podawania danych liczbowych w rocznych sprawozdaniach z działalności BG. W jednym roku podawano dane dotyczące tylko Biblioteki Głównej, w następnym podawano je wspólnie z Filią BG, a jeszcze później dotyczyły całego systemu bibliotecznego, czyli Biblioteki Głównej, Filii BG, bibliotek wydziałowych i instytutowych.

Do niniejszego opracowania dołączony jest *Aneks*, w którym podaję krótkie notki biograficzne dyrektorów i wicedyrektorów BG — obejmujące ich życiorysy do chwili odejścia z PW.

Struktura organizacyjna Biblioteki Głównej PW w latach 1975–1995

Do roku 1990 działalność BG opierała się na Ustawie o Bibliotekach z 9 kwietnia 1968 r.⁴⁴ na Ustawach o Szkolnictwie Wyższym z 3 listopada 1958 r.⁴⁵ i 4 maja 1982 r.⁴⁶ oraz na Statucie PW.

Artykuł 33 Ustawy z 1982 r.⁴⁷ postanawiał: *Szkoła posiada bibliotekę główną. Biblioteka jest ogólnoszkolną jednostką organizacyjną działalności podstawowej, o zadaniach usługowych, naukowych i dydaktycznych, pełni funkcję ośrodka informacji naukowej oraz funkcję ogólnodostępnej sieci informacji naukowej.*

Na czele BG stał dyrektor oraz dwóch wicedyrektorów — do spraw Książnicy i do spraw Sieci Bibliotecznej. Od 15 września 1987 r.⁴⁸ zmienił się zakres obowiązków wicedyrektorów i drugi zastępca dyrektora zajmował się sprawami informacji naukowej, automatyzacji i mechanizacji. Przy dyrektorze działało Kolegium Dyrek-

---

⁴⁴ DzU 1968 nr 12 poz. 63.

⁴⁵ DzU PRL 1958 nr 68.

⁴⁶ DzU 1985 nr 42.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Zatrudniono wtedy doktora inżyniera na stanowisku wicedyrektora.

torskie i Rada Biblioteczna⁴⁹. Były to organy doradcze dyrektora. W skład Kolegium wchodził dyrektor, wicedyrektorzy, przedstawiciel związku zawodowego i partii politycznej, a od 1981 r. przedstawiciel samorządowej Rady Bibliotecznej oraz osoby powołane przez dyrektora, reprezentujące podstawowe pionosy w systemie biblioteczno-informacyjnym.

Podstawowym zadaniem BG było gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów oraz prowadzenie informacji naukowej. Do wykonywania tych czynności powołane były specjalne oddziały, a w nich sekcje⁵⁰.

- Oddział Gromadzenia Zbiorów
  - Sekcja Zakupów Krajowych
  - Sekcja Zakupów Zagranicznych
  - Sekcja Darów i Wymiany
- Oddział Opracowania Druków Zwartych i Zbiorów Specjalnych
  - Sekcja Opracowania Księgozbioru Naukowego
  - Sekcja Opracowania Księgozbioru Studenckiego
  - Sekcja Katalogów Rzeczowych
  - Sekcja Katalogów Alfabetycznych
- Oddział Czasopism i Wydawnictw Nieperiodycznych
  - Sekcja Opracowania Czasopism
  - Sekcja Opracowania Wydawnictw Nieperiodycznych
  - Czytelnia Czasopism
- Oddział Udostępniania Zbiorów
  - Wypożyczalnia dla Pracowników Naukowych
  - Wypożyczalnia Studencka
  - Wypożyczalnia Międzybiblioteczna
  - Czytelnia Ogólna
- Oddział Magazynów i Konserwacji Zbiorów
  - Magazyn Podstawowy
  - Magazyn Studencki
- Oddział Informacji Naukowej
  - Sekcja Informacji Naukowej
  - Sekcja Dokumentacji
  - Sekcja Bibliografii i Wydawnictw
- Ośrodek Informacji Chemicznej
- Oddział Prac Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych
  - Pracownia Historyczna
  - Pracownia Filmowa
  - Muzeum Politechniki Warszawskiej
- Oddział Nowych Technik Bibliotecznych
- Samodzielna Sekcja Administracji

⁴⁹ Zob. rozdział *Rada Biblioteczna*, s. 63.

⁵⁰ Podano strukturę organizacyjną z 1977 r.

- Oddział Bibliotek Zakładowych
  - Sekcja Katalogów Centralnych
  - Sekcja Instruktażu i Nadzoru
- Biblioteka Humanistyczna
- Filia BG

W skład sieci bibliotecznej wchodziło także:

- 5 bibliotek wydziałowych (Biblioteka Wydziału Architektury, Biblioteka Wydziału Chemicznego, Biblioteka Wydziału Elektroniki, Biblioteka Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej oraz Biblioteka Wydziału Mechanicznego Energetyki i Lotnictwa),
- 59 bibliotek instytutowych,
- 4 biblioteki domów studenckich,
- Biblioteka Filii PW w Płocku.

W ciągu lat zmieniano w niewielkim stopniu nazwy oddziałów, lecz ich działalność pozostawała taka sama.

Oddział Gromadzenia Zbiorów nazwano Oddziałem Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów, a od 1993 r. Oddziałem Gromadzenia Książek i Zbiorów Specjalnych.

Oddział Opracowania od 1977 r. zwano Oddziałem Opracowania Druków Zwartych i Zbiorów Specjalnych, a od 1988 r. Oddziałem Opracowania Książek i Zbiorów Specjalnych.

Oddział Czasopism nosił nazwy:

- w 1974 r. — Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych,
- w 1977 r. — Oddział Czasopism i Wydawnictw Nieperiodycznych,
- w 1981 r. — Oddział Opracowania Druków Ciągłych,
- w 1987 r. — Oddział Wydawnictw Ciągłych,
- od 1993 r. — Oddział Czasopism.

Oddział Udostępniania Zbiorów taką nazwę nosił do 1 stycznia 1991 r., kiedy połączono go z Oddziałem Magazynów i Konserwacji Zbiorów w jeden Oddział Magazynów i Udostępniania Zbiorów.

Oddział Informacji Naukowej od 1991 r. nazywa się Ośrodkiem Informacji Naukowej.

Ośrodek Informacji Chemicznej, utworzony w 1974 r. działał do 30 października 1991 r., kiedy to włączono go do Oddziału Informacji Naukowej. Nie uzyskało to jednak akceptacji władz Uczelni i Ośrodek formalnie istniał nadal w strukturze BG (zgodnie z Zarządzeniem Rektora Nr 37/74). W dniu 4 grudnia 1992 r. Rada Biblioteczna oceniła negatywnie włączenie Ośrodka Informacji Chemicznej do Oddziału Informacji Naukowej BG, co doprowadziło do zaniechania jego bardzo pożytecznej działalności. W 1993 r. postanowiono więc reaktywować Ośrodek Informacji Chemicznej.

Ośrodek Informatyzacji i Mechanizacji Procesów Bibliotecznych, wydzielony w 1987 r. z Ośrodka Informacji Chemicznej, od 1993 r. nazywa się Ośrodkiem Informatyzacji. Oddział Nowych Technik Bibliotecznych w 1987 r. został nazwany

Oddziałem Reprografii. Dzielił się na dwie Sekcje: Pracownię Mikroform i Pracownię Kserograficzną. W 1992 r. połączono obie pracownie w jedną Pracownię Reprograficzną.

Oddział Prac Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych od 1988 r. nazywał się Oddziałem Organizacji Prac Naukowych i Dydaktycznych. W strukturze organizacyjnej BG w 1993 r. nie ma już tego Oddziału. Na jego miejsce powstała Sekcja Kształcenia Pracowników i Studentów.

Oddział Bibliotek Zakładowych przestał istnieć w 1994 r., kiedy biblioteki zwane dawniej zakładowymi przeszły pod władzę wydziałów i instytutów, a BG miała tylko sprawować nad nimi nadzór merytoryczny. Powstała na to miejsce Sekcja Doradztwa i Instruktażu, a od 1 stycznia 1995 r. utworzono Oddział Kontroli i Aktualizacji Zbiorów.

Pracownia Historyczna przestała działać w 1994 r., a zgromadzone materiały zostały przekazane do Muzeum.

Pracownia Filmowa istniała przy BG od 1977 r., a 1 listopada 1989 r. została włączona do pionu administracyjnego — do Biura Rektora.

Działalność Biblioteki Humanistycznej została zawieszona w czerwcu 1995 r., a jej zbiory przeniesione do Biblioteki Domu Studenckiego „Akademik” przy Placu Narutowicza.

12 września 1990 r. weszła w życie nowa Ustawa o szkolnictwie wyższym⁵¹ i odtąd BG działała na jej podstawie, a także opierając się na Ustawie z dnia 9 kwietnia 1968 r.⁵² o bibliotekach, na Zarządzeniu nr 1 Ministrów: Kultury i Sztuki, Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Sekretarza Naukowego PAN z dnia 26 kwietnia 1979 r. w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych, wyznaczania bibliotek centralnych i określania ich zadań⁵³ oraz na Statucie PW.

Uchwałą z dnia 31 marca 1993 r. nr 109/XLI/93 Senat Politechniki Warszawskiej zatwierdził przygotowane przez Radę Biblioteczną trzy dokumenty:

1. *Zasady funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego PW,*
2. *Regulamin organizacyjny BG PW, wprowadzony Zarządzeniem nr 25 Rektora PW z dnia 29 września 1993 r.,*
3. *Regulamin udostępniania zbiorów BG PW wprowadzony Zarządzeniem Rektora z dnia 10 listopada 1994 r.*

Uchwała Senatu z dnia 31 marca 1993 r. stwierdza, że biblioteki systemu biblioteczno-informacyjnego Uczelni są bibliotekami publicznymi, a pracownicy bibliotek specjalistycznych podlegają kierownikom jednostek organizacyjnych, w skład których wchodzi.

Zasady funkcjonowania systemu biblioteczno-informacyjnego PW zawierają 14 paragrafów. System biblioteczno-informacyjny tworzą: Biblioteka Główna wraz

---

⁵¹ DzU 1990 nr 65 poz. 385.

⁵² DzU 1968 nr 12 poz. 63.

⁵³ DzU MNSzWiT 1979 nr 3 poz. 9.

z filiami, które stanowią jej integralną część, i biblioteki specjalistyczne, czyli biblioteki wydziałowe i instytutowe. Są to biblioteki o charakterze publicznym. Biblioteka Główna jest centralnym ośrodkiem informacji naukowej PW i działa na użytek całej Uczelni. Nadzór merytoryczny nad bibliotekami systemu sprawuje dyrektor BG, on koordynuje gromadzenie zbiorów, kształcenie pracowników, analizuje roczne sprawozdania i opiniuje obsadę stanowisk kierowniczych. Dyrektor BG odpowiada też za budżet BG, a za budżet bibliotek specjalistycznych odpowiadają kierownicy jednostek organizacyjnych. Pracownicy bibliotek specjalistycznych administracyjnie i finansowo podlegają kierownikom swoich jednostek organizacyjnych.

Regulamin organizacyjny BG PW składa się z 10 paragrafów, podaje podstawy prawne działania BG, jej charakter, zadania i strukturę organizacyjną. Według Zarządzenia Rektora nr 25 z 29 września 1993 r. w skład sieci biblioteczno-informacyjnej wchodziły:

- Biblioteka Główna a w jej ramach jednostki organizacyjne:
  - Oddział Gromadzenia Książek i Zbiorów Specjalnych,
  - Oddział Opracowania Książek i Zbiorów Specjalnych,
  - Oddział Czasopism,
  - Oddział Magazynów i Udostępniania Zbiorów,
  - Ośrodek Informacji Chemicznej,
  - Ośrodek Informacji Naukowej,
  - Ośrodek Informatyzacji,
  - Sekcja Doradztwa i Instruktażu,
  - Sekcja Kształcenia Pracowników i Studentów,
  - Pracownia Reprograficzna,
  - Muzeum Politechniki Warszawskiej,
- filie Biblioteki Głównej,
- Biblioteka Humanistyczna,
- biblioteki domów studenckich,
- administracja,
- 9 bibliotek wydziałowych,
- 31 bibliotek instytutowych,
- 3 biblioteki jednostek pozawydziałowych.

Nie był to jednak koniec rozwoju struktury organizacyjnej — w miarę potrzeby tworzono nowe oddziały i ośrodki.

Dla podstawowej działalności BG, a zwłaszcza dla Oddziału Magazynów i Udostępniania Zbiorów, najważniejszą rolę odgrywa uchwalony w 1994 r. Regulamin Udostępniania Zbiorów BG PW. Poprzedni regulamin uchwalony w 1972 r. działał przez 21 lat. Na jego podstawie były tworzone cząstkowe regulaminy dla poszczególnych komórek udostępniania, w miarę potrzeby przepracowywano je i ulepszano. Regulamin z 1994 r.⁵⁴ dostosowano do nowych warunków szybko nowocześnia-

---

⁵⁴ Zob. *Aneks*, s. 123.

jącej się biblioteki, przy zautomatyzowaniu wyszukiwania informacji i komputeryzacji procesów udostępniania zbiorów. Jak każdy regulamin, także i ten określa prawa i obowiązki czytelnika. W stosunku do poprzedniego regulaminu są tutaj zasadnicze zmiany:

- §2 p. b) postanawia, że ze zbiorów BG mogą korzystać także emerytowani pracownicy PW. Poprzednio, potrzebna była na to zgoda kierownika Oddziału Udostępniania i taka zgoda zawsze była wyrażana w przypadku emerytowanych pracowników naukowych.
- §3 p. e) — w celu otrzymania karty bibliotecznej należy złożyć deklarację, zdjęcie oraz wnieść opłatę. Zgodnie z poprzednim regulaminem deklaracji wymagano tylko od instytucji z terenu Warszawy. Karty biblioteczne były wydawane bez fotografii i bezpłatnie.
- §4 — Biblioteka nie wypożycza użytkownikom indywidualnym czasopism (p. k), a także oryginałów rozpraw doktorskich i habilitacyjnych (p. n) oraz dokumentów sprowadzonych drogą wypożyczeń międzybibliecznych (p. o). Zgodnie z poprzednim regulaminem można było wypożyczać czasopisma bieżące na dwa dni, a z lat ubiegłych na tydzień. Nie było wtedy możliwości szybkiego wykonania odbitek. Prace doktorskie wypożyczało się pracownikom naukowym PW bez ograniczeń, a na wypożyczenie do zakładu pracy była wymagana zgoda autora. Do każdej pracy doktorskiej wkładało się kartkę przypominającą o przestrzeganiu prawa autorskiego. Prace habilitacyjne (zawsze wydawane drukiem) nie podlegały żadnym ograniczeniom.
- §6 p. 1 a) — Pracownicy naukowci PW są zapisywani do wszystkich bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego objętych komputerowym systemem wypożyczeń, na podstawie karty bibliotecznej wydanej w BG. Dawniej nie było oczywiście komputerowego systemu wypożyczeń, a wypożyczenia z innego instytutu odbywały się na podstawie rewersów międzybibliecznych, wystawianych przez macierzysty instytut lub Bibliotekę Wydziałową.
- §6 p. 1 b) — osoby spoza Uczelni muszą wpłacać kaucję za każdą wypożyczoną pozycję. Jest to absolutna nowość, gdyż nigdy przedtem nie pobierano żadnej kaucji. Czas wypożyczeń pozostał mniej więcej taki sam, jak określono w poprzednim regulaminie, jednak zawarte w §6 punkty w) i x) budzą głęboki sprzeciw. Dlaczego doktoranci mogą wypożyczać tylko trzy dokumenty na jeden semestr? Przecież właśnie doktorant do napisania doktoratu potrzebuje równocześnie bardzo dużej ilości literatury technicznej.
- §8 — w przypadku przekroczenia terminu zwrotu BG pobiera opłatę za każdy dzień zwłoki. Poprzedni regulamin nie nakazywał pobierania opłat za zwłokę.
- §10 p. 2 — jako nowość wprowadzono obowiązek rozliczania się z Biblioteką pracowników wyjeżdżających za granicę na dłużej niż trzy miesiące.
- §12 — wypożyczenia międzybiblieczne dla całego systemu biblioteczno-informacyjnego prowadzi Biblioteka Główna. Postanowienie to obciąża w bardzo dużym stopniu osobę prowadzącą wypożyczenia międzybiblieczne, ponieważ podpisując rewers bierze na siebie odpowiedzialność za wypożyczenia z innych bibliotek. W skali całej Uczelni wypożyczeń z bibliotek warszawskich jest bar-

dzo dużo i trzeba wiele czasu poświęcić na pilnowanie terminowego zwrotu. Bibliotekarki z bibliotek sieci miały swoich czytelników w pobliżu, mogły więc interweniować w razie przetrzymywania wypożyczonych materiałów. Często też, gdy danej pozycji potrzebował pracownik naukowy, bibliotekarki osobiście przynosiły z miasta żadaną pozycję, co nie jest możliwe przy obecnym regulaminie.

- §16 — wszystkie wypożyczone dokumenty udostępniane są w Czytelnii Ogólnej. Wprawdzie w poprzednim regulaminie był także taki przepis, ale nie zawsze był on przestrzegany. Pracownik naukowy pragnął sprowadzone dla niego dzieło mieć u siebie i przez miesiąc z niego korzystać w ciszy własnego gabinetu, dlatego dobrze znanym i solidnym czytelnikom dawało się je do domu. Nie zdarzyło się nigdy, żeby ktoś nadużył tego zaufania. Jednak studentom i pracownikom mniej solidnym udostępniało się wypożyczenia międzybiblioteczne w czytelnii.

Kierownictwo Biblioteki Głównej PW

Od 1 września 1971 r. przez dwadzieścia dwa lata, do 30 grudnia 1993 r., dyrektorem BG PW był mgr Edward Domański⁵⁵ — starszy kustosz dyplomowany. Ustawa o Szkolnictwie Wyższym z dnia 4 maja 1982 r.⁵⁶ i wcześniejsze Ustawy stawiały dyrektorowi biblioteki głównej szkoły wyższej wymóg posiadania stopnia naukowego, oprócz kwalifikacji starszego kustosza dyplomowanego, a tylko w wyjątkowych wypadkach można było od tego żądania odstąpić. Ponieważ mgr Edward Domański nie posiadał stopnia naukowego, zastosowano wobec niego klauzulę wyjątkową. Po rozpoczęciu działalności Rady Bibliotecznej w 1981 r. poddał się weryfikacji poprzez tajne wybory, w których uzyskał akceptację, a następnie mianowanie przez rektora na okres od 1 października 1981 r. do 1 października 1984 r. Po tym terminie dyrektor BG był już mianowany na czas nieokreślony. Dopiero Ustawa o Szkolnictwie Wyższym z 1990 r.⁵⁷ formułuje wymagania wobec kandydata na dyrektora w nieco inny sposób: *dyrektorem biblioteki głównej może być osoba posiadająca uprawnienia bibliotekarza dyplomowanego. Dyrektorem biblioteki głównej może być także osoba posiadająca tytuł naukowy. Dyrektora BG powołuje rektor, po zasięgnięciu opinii senatu, spośród kandydatów przedstawionych przez radę biblioteczną*⁵⁸.

Po odejściu na emeryturę mgr. Edwarda Domańskiego Rada Biblioteczna wybrała na dyrektora BG starszego kustosza dyplomowanego mgr Elżbietę Dudzińską,

---

⁵⁵ Krótkie życiorysy dyrektorów i wicedyrektorów BG PW podane są w *Aneksie*.

⁵⁶ DzU 1985 nr 42 art. 53 poz. 2.

⁵⁷ DzU 1990 nr 65 art. 66 poz. 1.

⁵⁸ Ibidem.

posiadającą pełne kwalifikacje na to stanowisko. Rektor mianował mgr Elżbietę Dudzińską nowym dyrektorem BG PW od dnia 1 października 1993 r. na czas nieokreślony.

Przez 22 lata dyrekcji mgr. Edwarda Domańskiego zastępowało go i współpracowało w kierowaniu BG kolejno dziewięciu wicedyrektorów. Stanowisko zastępcy dyrektora BG w największej uczelni technicznej w kraju było dobrą szkołą i odskocznią do samodzielnych stanowisk.

I tak trzech wicedyrektorów zostało później dyrektorami bibliotek głównych szkół Wyższych⁵⁹.

Obejmując w 1971 r. stanowisko, dyrektor mgr Edward Domański zastał wicedyrektora mgr. Edwarda Kossutha, z którym współpracował do 31 marca 1972 r. Od 1973 r. BG miała dwóch wicedyrektorów — od 1 stycznia 1973 r. do 1 kwietnia 1975 r. wicedyrektorem ds. Sieci Bibliotecznej była mgr Zofia Drabowska, a od 1 kwietnia 1973 r. do 31 sierpnia 1983 r. wicedyrektorem ds. Książnicy była mgr Alicja Falińska.

Po odejściu na emeryturę mgr Alicji Falińskiej wicedyrektorem ds. Książnicy została mgr Krystyna Sielecka (1.02.1984–1.10.1987), a ds. Sieci Bibliotecznej — mgr Adam Zwoliński (wrzesień 1975–styczeń 1978). Po przejściu mgr. Adama Zwolińskiego na emeryturę jego miejsce zajął mgr Jerzy Lewandowski (1.04.1978–20.09.1982), a zastępcą dyrektora BG ds. Książnicy od 1 października 1987 r. do chwili obecnej (1995 r.) jest mgr Anna Wojciechowska.

Od 1987 r. zmieniono zakres obowiązków wicedyrektorów. Ponieważ Rada Biblioteczna nigdy nie zgodziła się na zatrudnienie trzeciego wicedyrektora, a jednocześnie wyłoniła się konieczność zajęcia się automatyzacją prac bibliotecznych, zatrudniono jako drugiego zastępcę dyrektora BG inżyniera i powierzono mu funkcję wicedyrektora ds. informacji naukowej, automatyzacji i mechanizacji. Od 15 września 1987 r. do 1 lipca 1989 r. obowiązki te pełnił dr Stefan Pokrasen. Z powodu złego stanu zdrowia musiał jednak zrezygnować ze stanowiska, a na jego miejsce (początkowo jako pełniący obowiązki — od 1 stycznia 1989 r., a następnie — od 1 lipca 1989 r. — jako mianowany wicedyrektor) został zatrudniony kierownik Ośrodka Informacji Chemicznej mgr inż. Grzegorz Bogdan — starszy kustosz dyplomowany. W dniu 28 lutego 1993 r. odszedł na samodzielne stanowisko dyrektora BG szkoły wyższej. Od 28 lipca 1993 r. do zakończenia okresu, który obejmuje niniejsze opracowanie, czyli do 31 grudnia 1995 r., wicedyrektorem ds. Informacji Naukowej, Automatyzacji i Mechanizacji był dr Zbigniew Zorski.

Kiedy dyrektor mgr Edward Domański obejmował stanowisko w 1971 r. zastał BG w stagnacji i zacofane metody pracy: ręcznie pisano karty katalogowe, część księgozbioru skatalogowano w katalogach klamrowych, jedyna maszyna do pisania znajdowała się w sekretariacie dyrektora i tam trzeba było zwracać się o napisanie pisma. Brak miejsca w magazynach spowodował wydanie przez poprzednie-

⁵⁹ Mgr Edward Kossuth odszedł na stanowisko dyrektora BG AWF w Warszawie, mgr Jerzy Lewandowski — w SGGW, mgr inż. Grzegorz Bogdan — w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

go dyrektora⁶⁰ rygorystycznie przestrzegano zakazu robienia dubletów, nawet najbardziej potrzebnych książek. Dla studentów kupowało się tylko po trzy egzemplarze podręczników, z których jeden szedł do magazynu głównego. Roczny przyrost księgozbioru BG i Filii BG w 1970 r. wynosił 6093 jednostek bibliotecznych. W 1972 r. wzrósł trzykrotnie (17 850), a w 1975 r. wynosił aż pięciokrotnie więcej (31 429) niż w 1970 r. Informacja naukowa i reprografia zaczynały się dopiero rozwijać.

Dyrektor mgr Edward Domański wyznawał zasadę, że należy uczynić wszystko, dla pełnego zaspokojenia potrzeb pracowników i studentów PW w zakresie dostarczenia im krajowego i zagranicznego piśmiennictwa technicznego, a także pełnej obsługi informacyjnej.

Na miarę tamtych czasów nastąpiło unowocześnienie i częściowa automatyzacja prac bibliotecznych, utworzono Ośrodek Informacji Chemicznej o krajowym zasięgu, prowadzono prace nad bibliografią publikacji pracowników naukowych PW, prace historyczne, zajęcia dydaktyczne dla studentów oraz szeroką działalność Biblioteki Głównej jako I CBT.

Niniejszy zarys historii BG PW obejmuje tylko dwuletni okres działalności mgr Elżbiety Dudzińskiej jako dyrektora. Ale już przez te dwa lata dała się poznać jako doskonały fachowiec i świetny organizator. Pod dyktando mgr Elżbiety Dudzińskiej BG rozpoczęła swój wielki marsz ku nowoczesności, staje się Biblioteką XXI wieku. Zautomatyzowano pracę niemal wszystkich oddziałów, przebudowano Wypożyczalnię Studencką i skomputeryzowano udostępnianie zbiorów. Zmieniono strukturę organizacyjną BG, przepracowano regulaminy i wprowadzono nowe *Zasady Funkcjonowania Systemu Biblioteczno-Informacyjnego PW*. Opracowano także plan informatyzacji BG i bibliotek sieci na lata następne. Mgr Elżbieta Dudzińska nawiązała kontakty z wieloma uczelniami zagranicznymi i firmami wydawniczymi, uzyskując rabaty na zakup wydawnictw. Zaczęła realizować wieloletnie marzenia poprzednich dyrektorów, mianowicie nadbudowę łącznika w Gmachu Głównym z przeznaczeniem pomieszczeń dla BG. Aby tego dokonać, zdobyła fundusze od kilku sponsorów. Jak określił to jeden z uczestników jubileuszowej konferencji „80 lat BG PW” — jest to *niezwykle kompetentne i zaangażowane kierowanie pracami Biblioteki przez Panią Dyrektor mgr Elżbietę Dudzińską*⁶¹.

Rektorska Komisja Biblioteczna

W końcu lat sześćdziesiątych przestała działać w PW mająca długie tradycje, od czasów przedwojennych, Rektorska Komisja Biblioteczna. Po wygaśnięciu kolejnej kadencji, ani władze Uczelni, ani kierownictwo Biblioteki nie widziały

---

⁶⁰ Był nim mgr inż. Stefan Gniazdowski.

⁶¹ Adres gratulacyjny Polskiej Fundacji Upowszechniania Nauki z dnia 7 listopada 1995 r. W: *Zadania biblioteki wyższej uczelni technicznej wczoraj, dziś i jutro*. Warszawa 1995.

potrzeby wznawiania jej działalności. Wyraźny brak organu doradczego i opiniodawczego odczuwało natomiast nowe kierownictwo Biblioteki. Na wniosek dyrektora BG mgr. Edwarda Domańskiego, w dniu 28 grudnia 1971 r. Rektor PW prof. dr hab. Mieczysław Łubiński Zarządzeniem nr 37 powołał Rektorską Komisję Biblioteczną na dwuletnią kadencję (1972, 1973). Przewodniczącym Rektorskiej Komisji Bibliotecznej został prof. dr inż. Adam Smoliński. Opracowano regulamin i plan pracy. Według regulaminu Rektorska Komisja Biblioteczna była organem doradczym i opiniodawczym rektora w sprawach bibliotecznych. Jej kadencja miała trwać dwa lata. W skład Komisji weszli przedstawiciele 11 wydziałów, dyrektor administracyjny i dyrektor BG. Posiedzenia Komisji odbywały się raz na dwa miesiące. Członkowie Rektorskiej Komisji Bibliotecznej służyli radą także na bieżąco kierownictwu Biblioteki i reprezentowali sprawy bibliotek na swoich wydziałach. Na nową, trzyletnią kadencję (1973–1976) zgodnie z kadencją senatu Rektorska Komisja Biblioteczna została powołana wg zmienionej koncepcji. Według na nowo opracowanego regulaminu, w jej skład weszli przedstawiciele grup wydziałów (mechanicznych, elektrotechnicznych, budowlanych i chemicznych), przedstawiciele związku zawodowego ZNP, organizacji studenckiej SZSP i partii politycznej PZPR. Dyrektor BG wchodził w skład Komisji z urzędu. Posiedzenia odbywały się raz na kwartał i miały trwać nie dłużej niż dwie godziny. Zwoływał je przewodniczący w porozumieniu z dyrektorem BG. Działalnością Komisji bezpośrednio opiekował się prorektor ds. Nauki.

Do zadań Rektorskiej Komisji Bibliotecznej należały następujące sprawy:

- troska o prawidłowy rozwój sieci bibliotecznej i nadanie jej właściwej rangi, należnej bibliotekom szkół wyższych,
- pomoc i współpraca z BG w zakresie rozwoju informacji naukowej,
- pomoc kierownictwu Uczelni w sprawach związanych z opracowaniem projektu i rozpoczęciem budowy nowego gmachu dla BG⁶²,
- udzielanie pomocy kierownictwu wydziałów i instytutów w rozwoju bibliotek wydziałowych i instytutowych.

Tematem poszczególnych posiedzeń Rektorskiej Komisji Bibliotecznej była zła sytuacja lokalowa BG i walka o jej poprawę, selekcja i scalanie księgozbiorów bibliotek zakładowych w większe biblioteki instytutowe. Dyskutowano też nad rolą i zadaniami Oddziału Informacji Naukowej, nad automatyzacją procesów bibliotecznych, koncepcją gromadzenia zbiorów BG i bibliotek sieci. Na kadencję 1973–1976 przewodniczącym Rektorskiej Komisji Bibliotecznej został prof. dr hab. Tadeusz Kaczorek z Instytutu Sterowania i Elektroniki Przemysłowej. Także w kilku następnych kadencjach profesor Kaczorek pełnił tę funkcję.

W 1975 r. Rektorska Komisja Biblioteczna zmieniła nazwę na Rektorska Komisja do Spraw Rozwoju Sieci Bibliotecznej. Sekretarzem został pracownik BG mgr Andrzej Konwiak, w następnych kadencjach mgr Adam Zwoliński, później mgr Jan Zaleski, również pracownicy BG PW. W posiedzeniach często uczestniczy-

⁶² Jak wiadomo, projekt ten dotychczas, to jest do 1998 r., nie został zrealizowany.

li, jako zaproszeni goście, kierownicy oddziałów BG. W miarę rozwoju BG były omawiane na posiedzeniach Komisji wszystkie wyłaniające się zagadnienia, jak pełnienie przez BG roli I CBT i związane z tym problemy. Przedmiotem obrad była rola mikrofilmów w systemie gromadzenia i udostępniania zbiorów, zbyt mała ilość dewiz na zakup literatury obcojęzycznej, zwłaszcza na prenumeratę czasopism. Analizowano też plany pracy i roczne sprawozdania BG.

Jedną z ciekawszych spraw załatwionych z inicjatywy przewodniczącego profesora T. Kaczorka było ujednoczenie oprow prac doktorskich i wprowadzenie obowiązku załączania streszczeń w języku angielskim i rosyjskim⁶³. Jako uzasadnienie Rektorska Komisja do Spraw Rozwoju Sieci Bibliotecznej podała, że prace doktorskie wykonywane na PW są w większości bardzo cenne, a nie mogą się z nimi zapoznać pracownicy naukowcy uczelni zagranicznych ze względu na nieznaną im języka polskiego. Streszczenia w obcych językach stworzą dla prac doktorskich możliwość wyjścia poza granicę kraju.

W 1981 r. powstała Rada Biblioteczna i przejęła wszystkie zadania Rektorskiej Komisji do Spraw Rozwoju Sieci Bibliotecznej, która w dniu 30 września 1981 r. zakończyła działalność.

Rada Biblioteczna

Od 1974 r. działała przy dyrektorze BG Rada Biblioteczna. Nie był to jednak organ samorządowy. Członkami RB byli wyznaczeni przez dyrektora kierownicy oddziałów i sekcji, oraz przedstawiciel ZNP i PZPR. Stanowiła organ doradczy dyrektora, a zebrania były czymś w rodzaju narady roboczej. Zwoływał je dyrektor w miarę potrzeby, on też decydował o porządku dziennym zebrania, wysłuchiwał opinii członków o danej sprawie, a następnie sam podejmował decyzję, czasami wprost przeciwną do zdania Rady. Takie były zresztą uprawnienia i odpowiedzialność jednoosobowego kierownictwa Biblioteki.

Natomiast zupełnie inny charakter miała Rada Biblioteczna powołana w 1981 r. Na skutek zachodzących w kraju przemian społecznych i ruchów wolnościowych, pracownicy BG postanowili stworzyć samorządową strukturę zarządzania Biblioteką. W tym celu uznano za konieczne powołanie Rady Bibliotecznej oraz dokonanie wyboru dyrektora⁶⁴.

Na ogólnym zebraniu pracowników w dniu 20 czerwca 1981 r. wybrano Komisję Roboczą⁶⁵, która miała przygotować projekty trzech dokumentów:

- regulamin Rady Bibliotecznej,
- zasady przeprowadzania wyborów członków Rady Bibliotecznej,
- zasady wyboru dyrektora BG i zakres jego obowiązków.

⁶³ Pismo prorektora prof. Zbigniewa Osińskiego do dziekanów z dnia 2 maja 1978 r. Akta BG PW.

⁶⁴ Dotychczas dyrektor BG był mianowany przez ministra, na wniosek rektora.

⁶⁵ W skład Komisji weszły następujące osoby: przewodnicząca mgr Elżbieta Dudzińska, członkowie — mgr Bogdan Gadomski, mgr Jerzy Lewandowski, mgr Renata Meyer, mgr Anna Wojciechowska.

Komisja robocza opracowała regulamin RB pt. *Regulamin wyborów i zasady działania organów RB*.

Regulamin ten został przedstawiony w dniu 26 października 1981 r. specjalnie w tym celu zaproszonemu na zebranie Rektorowi, prof. dr. hab. Władysławowi Findeisenowi⁶⁶, mającemu w tamtych czasach wielki autorytet wśród członków Solidarności. Regulamin RB określał w sposób ramowy uprawnienia i kompetencje Rady, czyniąc ją organem stanowiącym we wszystkich podstawowych sprawach związanych z działalnością BG i sieci bibliotecznej. Rada Biblioteczna miała się składać z osób wybieranych na zebraniu ogólnym z grona pracowników BG. Ponadto w skład Rady mieli wchodzić pracownicy naukowcy, przedstawiciele wydziałów, powołani przez rektora, oraz z głosem doradczym po jednym przedstawicielu organizacji społecznych i politycznych działających na Uczelni. Nowością tego regulaminu było postanowienie⁶⁷, że RB ma prawo wystąpić do rektora o ogłoszenie konkursu otwartego na stanowisko dyrektora, a następnie w głosowaniu tajnym dyrektora wybrać. Rada Biblioteczna mogła także dyrektora odwołać. Regulamin postanawiał również, że przewodniczącym RB nie może być dyrektor BG⁶⁸. Pierwsze wybory do RB odbyły się na zebraniu ogólnym pracowników w dniu 28 września 1981 r. W jej skład weszło 13 pracowników Biblioteki (łącznie z dyrektorem) i 13 pracowników naukowych, przedstawiciele wydziałów i instytutów. Inauguracyjne posiedzenie odbyło się w dniu 12 października 1981 r.

Na przewodniczącego Rady Bibliotecznej został wybrany pracownik BG mgr Bogdan Gadomski, na wiceprzewodniczącą — mgr Elżbieta Dudzińska, na sekretarza — mgr Mirosława Denis⁶⁹. Na kolejnym zebraniu przeprowadzono wybór dyrektora BG, którym został na trzyletnią kadencję (1.10.1981–1.10.1984) dotychczasowy dyrektor mgr Edward Domański. Dyrektor-elekt zgodnie z regulaminem zaproponował dalsze pełnienie funkcji przez dotychczasowych wicedyrektorów, a mianowicie: mgr Alicja Falińska do spraw Książnicy i mgr Jerzy Lewandowski do spraw Sieci Bibliotecznej. Jako trzeciego wicedyrektora, do spraw Informacji Naukowej, którego dotychczas nie było, dyrektor BG zaproponował mgr. inż. Grzegorza Bogdana. Członkowie RB zaakceptowali dwie pierwsze kandydatury, uznając powoływanie trzeciego wicedyrektora za zbędną biurokrację. Rektor mianował więc dwóch wicedyrektorów na trzy lata (1.10.1981–31.10.1984). Po upływie tej trzyletniej kadencji, dyrektor był wybierany przez RB spośród kandydatów, którzy nadesłali zgłoszenia na konkurs i spełniają ustalone w Ustawie⁷⁰ warunki, a następnie mianowany przez rektora na czas nieokreślony⁷¹.

---

⁶⁶ Archiwum Szkoły. Teczka V sygn. 367/4.

⁶⁷ Regulamin RB p. 3. Akta BG PW,teczka I/1.

⁶⁸ Ibidem, p. 6.

⁶⁹ Mgr Mirosława Denis była równocześnie delegatem PZPR do RB. Następnym delegatem partii (aż do jej rozwiązania) była mgr Daniela Szymczak.

⁷⁰ Ustawa o Szkolnictwie Wyższym z 4 maja 1982 r. DzU 1985 nr 42 art. 532.

⁷¹ Statut PW z 1985 r. art. 127 §3 poz. 2.

Zebrania zwoływano w miarę potrzeby, powoływano też komisje robocze, np. Komisję ds. Usprawnienia Systemu Funkcjonowania Biblioteki, pod przewodnictwem mgr Elżbiety Dudzińskiej i Komisję ds. Polityki Kadrowej. Tym zespołem kierowała mgr Mirosława Denis.

Specjalną troską dyrekcji były trudne warunki lokalowe, przedstawiane niemal na każdym posiedzeniu Rady. Omawiano też, zgodnie z regulaminem:

- strukturę organizacyjną sieci bibliotecznej, jej zmiany i ulepszenia;
- sprawy kadrowe, obsadę personalną stanowisk kierowniczych, podnoszenie kwalifikacji, awanse, nagrody, odznaczenia;
- sprawy finansowe, prenumeratę czasopism dewizowych;
- opiniowanie planów pracy i akceptowanie rocznych sprawozdań z działalności BG i bibliotek sieci.

Awanse pracowników postanowiono załatwiać w następujący sposób: dyrekcja zgłasza wniosek wraz z opinią bezpośredniego przełożonego sekretarzowi Rady, ten wyznacza koreferenta, który przedstawia sprawę na posiedzeniu Rady, następnie w tajnym głosowaniu Rada wyraża opinię.

Rada Biblioteczna wyznaczała też przedstawiciela do Kolegium Dyrektorskiego, miał się on zmieniać co jakiś czas. Pierwszym delegatem został mgr Jan Zaleski.

Działalność Rady Bibliotecznej została zawieszona w dniu 13 grudnia 1981 r. na skutek ogłoszenia stanu wojennego.

Od 1982 r. na mocy Ustawy o Szkolnictwie Wyższym z 4 maja 1982 r. i szczegółowych ustaleń Statutu PW (art. 144 §1) kadencja RB miała trwać trzy lata, zaczynać się i kończyć wraz z kadencją senatu⁷².

Z powodu tych wymogów, po wznowieniu działalności, kadencja RB w roku akademickim 1983/1984 była bardzo krótka, zaledwie roczna, a właściwie było to przedłużenie działalności poprzednio wybranej RB o rok. Niemal wszyscy członkowie pozostali ci sami, składając oświadczenia, że zgadzają się na dalsze uczestniczenie w pracach RB. Liczyła ona teraz 31 członków, 15 pracowników BG + dyrektor i 15 nauczycieli akademickich. Na przewodniczącego został wybrany prof. dr hab. Jerzy Lange, na wiceprzewodniczącego — mgr Edward Domański (dyrektor BG), na sekretarza — mgr Elżbieta Dudzińska. Pierwsze posiedzenie nowej RB o skróconej kadencji odbyło się 16 listopada 1983 r. W okresie rocznym zwołano cztery posiedzenia, na których omawiano sprawy organizacyjne Rady i funkcjonowanie systemu biblioteczno-informacyjnego.

Następna kadencja była już trzyletnia (1984–1987). Przewodniczącym został doc. dr hab. Jerzy Madej z SiMR-u, wiceprzewodniczącym (jak poprzednio) — mgr Edward Domański, sekretarzem — mgr inż. Grzegorz Bogdan. Zasadniczą sprawą było przygotowanie nowego regulaminu w oparciu o obowiązujące przepisy i regulamin opracowany w poprzedniej kadencji RB. Nowy regulamin liczył 13 punktów. Zgodnie z §59 Statutu PW z roku 1986 w skład RB miały wchodzić następujące osoby:

---

⁷² Kadencja Senatu zaczyna się 1 września, trwa trzy lata i kończy się 31 sierpnia.

- dyrektor BG jako przewodniczący,
- zastępcy dyrektora BG,
- czterej przedstawiciele nauczycieli akademickich, wybrani przez senat,
- czterej przedstawiciele dyplomowanych bibliotekarzy i dyplomowanych pracowników dokumentacji naukowej, wybrani na ogólnym zebraniu,
- po jednym przedstawicielu delegowanym przez organy partii, stronnictwa polityczne i związki zawodowe, działające w PW,
- jeden student delegowany przez organizacje studenckie.

W posiedzeniach poprzedniej Rady Biblioteczej mogły brać udział z głosem doradczym osoby zaproszone przez przewodniczącego RB.

Regulamin ten w kilku miejscach wprowadzał zasadnicze zmiany.

Przed wszystkim dyrektor BG stawał na czele Rady jako przewodniczący, analogicznie do Rady Wydziału⁷³, której przewodniczącym jest dziekan. W poprzednich kadencjach RB mogli w niej uczestniczyć także pracownicy służby biblioteczej, jeżeli tylko zostali wybrani. Także liczebność Rady zmniejszyła się z 31 do 14 osób.

Do kompetencji Rady, jak poprzednio, należało opiniowanie całości spraw organizacyjnych i personalnych, dotyczących systemu biblioteczo-informacyjnego. Poprzednia RB stawała jakby przeciw dyrektorowi, kontrolowała jego działalność, teraz stała się organem doradczym dyrektora.

Wiele czasu poświęcono sprawie gromadzenia wydawnictw zagranicznych, zwłaszcza czasopism, ze względu na ograniczenia dewizowe w skali kraju. Ponieważ napływ druków był nieregularny i niekompletny, RB zwróciła uwagę na potrzebę stosowania reprografii i systemu mikrofilmowego.

Stałą troską RB, jak i poprzednio, były sprawy lokalowe, starania o nadbudowę kwestury i uzyskiwanie dodatkowych pomieszczeń. Omawiano także działalność BG jako I CBT.

Ważną sprawą personalną, zaopiniowaną pozytywnie był wniosek dyrektora o powołanie w dniu 1 lutego 1984 r. na stanowisko wicedyrektora ds. Książnicy mgr Krystyny Sieleckiej i pozostawienie jej funkcji kierownika Biblioteki Wydziału Chemicznego, w związku z odejściem na emeryturę mgr Alicji Falińskiej. W następnych latach opiniowano także analogiczne wnioski dotyczące dr. Stefana Pokrasena, mgr. inż. Grzegorza Bogdana i mgr Anny Wojciechowskiej.

Były to lata, kiedy nowy układ polityczny w kraju wymagał nowych rozwiązań także na Uczelni. Kluczową rolę w Bibliotece odgrywały teraz ciała kolegialne: Rada Biblioteczna i zebranie ogólne pracowników. Rada Biblioteczna była organem stanowiącym we wszystkich podstawowych sprawach dotyczących Biblioteki.

W kadencji 1987–1990, zgodnie z §59 Statutu PW z 1986 r., przewodniczącym RB został dyrektor mgr Edward Domański, wiceprzewodniczącym — prof. dr hab. Jerzy Lange, sekretarzem — mgr Krystyna Sielecka. 12 września 1990 r. weszła w życie nowa Ustawa o Szkolnictwie Wyższym⁷⁴ i na jej podstawie został na nowo opracowany (w 1991 r.) Statut PW. §105 Statutu postanawiał, że RB jest organem

⁷³ Statut PW z 1986 r. §53.

⁷⁴ DzU 1990 nr 65.

opiniodawczym rektora. W skład RB wchodzi przedstawiciele nauczycieli akademickich, po jednym z każdego wydziału, i pracownicy systemu biblioteczno-informacyjnego, w liczbie równej 2/3 liczby nauczycieli akademickich, oraz przedstawiciel samorządu studenckiego i związków zawodowych. Przewodniczącym wybiera RB spośród nauczycieli akademickich. Na tej podstawie przewodniczącym RB został prof. dr hab. Andrzej Makowski. Po raz pierwszy wybrano dwóch zastępców przewodniczącego — prof. dr hab. Jerzego Langego i mgr Elżbietę Dudzińską. Sekretarzem została mgr Halina Lisicka. W Radzie Bibliotecznej mogli znowu uczestniczyć oprócz bibliotekarzy dyplomowanych także pracownicy służby bibliotecznej.

Liczebność Rady zwiększyła się ponownie do 32 członków. Na kadencję 1990–1993 na przewodniczącego wybrano ponownie prof. dr hab. Andrzeja Makowskiego oraz dwie wiceprzewodniczące: prof. dr hab. Teresę Zarębską i mgr Halinę Lisicką. Sekretarzem RB został mgr Sławomir Połotnicki. W tym okresie odbyło się 10 plenarnych zebrań. Rada działała w oparciu o regulamin, przyjęty w dniu 26 czerwca 1991 r. Omawiano sprawy przedstawiane Radzie Bibliotecznej przez dyrekcję BG i przez powołane zespoły robocze, a dotyczące zarządzania BG i siecią biblioteczno-informacyjną oraz podziału dotacji rzeczowej i osobowej dla bibliotek wydziałowych i instytutowych⁷⁵.

Rada Biblioteczna tej kadencji działała bardzo aktywnie. Dyskusje były ożywione, często różniono się w poglądach na omawiane sprawy, zalecano poprawianie niektórych, np. projektu regulaminu, czy przywrócenie w strukturze organizacyjnej BG Ośrodka Informacji Chemicznej⁷⁶.

W związku z planowanym odejściem na emeryturę od 1 października 1993 r. dotychczasowego dyrektora BG mgr. Edwarda Domańskiego, Rada Biblioteczna w dniu 13 maja 1993 r. powołała komisję, która miała zająć się przygotowaniem wyborów nowego dyrektora. W skład komisji weszły następujące osoby: przewodniczący — prof. Jerzy Lange, członkowie — mgr Halina Lisicka, dr Jeremi Naumczyk, mgr Sławomir Połotnicki i profesor Teresa Zarębska. Komisja po wnikliwym rozpatrzeniu sprawy zarekomendowała na stanowisko dyrektora BG mgr Elżbietę Dudzińską, starszego kustosa dyplomowanego, wieloletniego kierownika Oddziału Czasopism. Spełniała ona wszystkie wymogi formalne⁷⁷, a pod względem kwalifikacji merytorycznych, dorobku zawodowego i doświadczenia przewyższała innych ewentualnych kandydatów. W tej sytuacji władze Uczelni zdecydowały się na nierozpisywanie konkursu. Rektor, zgodnie z §109 Statutu PW z 1991 r. i uchwałą Senatu, powołał mgr Elżbietę Dudzińską z dniem 1 października 1993 r. na stanowisko dyrektora BG PW na czas nieokreślony. Zgodnie z sugestią nowej pani dyrektor, RB zaopiniowała na wicedyrektora ds. Książnicy dotychczasowego zastępcę dyrektora mgr Annę Wojciechowską, a ds. Informatyzacji — dr Zbigniewa Zorskiego.

⁷⁵ Sprawozdanie z działalności RB od 10.06.1991 do 29.07.1993 r.

⁷⁶ Włączonego poprzednio do Oddziału Informacji Naukowej.

⁷⁷ Art. 66 Ustawy z 12 września 1990 r. o Szkolnictwie Wyższym.

Na posiedzeniu w dniu 29 lipca 1993 r. Rada Biblioteczna uroczystie pożegnała odchodzącego na emeryturę dyrektora mgr. Edwarda Domańskiego po 22 latach pracy w BG PW. Przewodniczący RB prof. dr hab. Andrzej Makowski podkreślił, że pan mgr Edward Domański jako dyrektor BG ma za sobą wielki wysiłek wnoszący dużo dobrego do działalności bibliotecznej. Dyrektor Domański odpowiadając stwierdził, że nie udało mu się tylko doprowadzić do zbudowania nowego gmachu dla BG, czego życzy swojej następczyni⁷⁸.

W ostatniej z opisywanych kadencji przedyskutowano i przyjęto ważne dla działalności systemu biblioteczno-informacyjnego dokumenty, jak: *Zasady funkcjonowania Systemu Biblioteczno-Informacyjnego Politechniki Warszawskiej*, *Regulamin Organizacyjny Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*, decyzję o pobieraniu opłat, kaucji i kar pieniężnych za przetrzymywanie wypożyczonych zbiorów, oraz *Plan informatyzacji bibliotek w latach następnych*. Zajmowano się też wszystkimi innymi, wynikającymi na bieżąco, a nie mieszczącymi się w regulaminie sprawami.

Warunki lokalowe

Przez wiele lat Senacka, a następnie Rektorska Komisja Biblioteczna starały się o wybudowanie osobnego gmachu dla Biblioteki⁷⁹.

Kilkakrotnie była już przyznawana lokalizacja: w 1958 r. przy ul. Nowowiejskiej, w 1964 r. Na Polu Mokotowskim, w 1967 r. przy ul. Wawelskiej, w 1975 r. u zbiegu ulic Wilczej i Emilii Plater. W latach 1980–1985 miał stanąć nowy gmach dla BG przy ul. Hożej. Był także projekt budowy Centrum Naukowego na Łuku Siekierkowskim i tam miał powstać osobny gmach dla BG PW.

Drugim ważnym pomysłem, wysuniętym po raz pierwszy w dniu 24 czerwca 1957 r. przez przewodniczącego Senackiej Komisji Bibliotecznej profesora Zbigniewa Wasiutyńskiego, był projekt nadbudowy środkowej części Gmachu Głównego. Plan ten poszedł na kilkanaście lat w zapomnienie. W 1976 r. powrócił do niego dyrektor BG mgr Edward Domański i rozpoczął starania o jego realizację, a także o wybudowanie podziemnego magazynu dla książek pod dziedzińcem wewnętrznym. Były już nawet wykonane plany nadbudowy kwestury i przykrycia dziedzińca⁸⁰.

W 1985 r., udało się powrócić do sprawy nadbudowy kwestury, ale okazało się, że dokumentacja jest przestarzała i trzeba ją opracować od nowa. Nie było także niezbędnych funduszy na rozpoczęcie prac. Tymczasem BG znajdowała się w bardzo trudnych warunkach lokalowych. Zwłaszcza w magazynach — głównym i studenckim — brakowało miejsca do przechowywania zbiorów. Wydawnictwa nau-

⁷⁸ Sprawozdanie RB z dnia 29 lipca 1993 r.

⁷⁹ Zob. Rzeszut Halina — BG PW w latach 1944–1974. Poznań 1975 (maszynopis).

⁸⁰ Projekt koncepcyjny przykrycia dziedzińca w Gmachu Głównym PW opracowany przez mgr. inż. Stefana Pyraka w Zakładzie Studialno-Projektowym PW. Warszawa 1972. Składnica Akt BG PW.

kowe, często unikatowe w skali kraju, składowane były w stosach na podłogach, na parapetach okiennych w przejściach między regałami, w zawilgoconej piwnicy lub leżały niezabezpieczone w korytarzu dużej auli.

Wobec nierealności planu budowy nowego gmachu, a także rozbudowy Gmachu Głównego, starania dyrekcji szły w kierunku poprawy warunków lokalowych przez uzyskiwanie dodatkowych pomieszczeń. W 1974 r. BG otrzymała 7 lokali biurowych w Gmachu Administracyjnym, przy ul. Noakowskiego 20, gdzie przeniesiono Oddziały: Gromadzenia i Opracowania Zbiorów oraz utworzoną w 1975 r. Pracownię Historyczną. Stworzyło to, mimo poprawy warunków pracy bibliotekarzy, duże kłopoty z przewożeniem opracowanych zbiorów do magazynu w Gmachu Głównym. Przeniesienie w 1975 r. kancelarii i sekretariatu dyrektora na I piętro pozwoliło na urządzenie w opuszczonym pokoju nr 8 Wypożyczalni dla Pracowników Naukowych⁸¹ oraz na powiększenie zaplecza Czytelni Ogólnej. Trudne warunki panowały także w czytelnich. Oprócz niedostatku dziennego światła w Czytelni Ogólnej, gdzie cały dzień świeciło się światło, i hałasu dochodzącego z ulicy, miejsc w czytelnich było ciągle za mało. Na przykład w r. ak. 1974/1975 na wszystkich rodzajach studiów kształciły się 22 623 osoby, a w czytelnich BG było razem 180 miejsc, czyli na jedno miejsce przypadało 125 studentów. Rygorystyczne regulaminy, pozwalające studentom dopiero od III roku studiów wypożyczać wydawnictwa z magazynu głównego do domu, oraz rozwijająca się dopiero reprografia powodowały, że wielu użytkowników musiało korzystać ze zbiorów na miejscu — w czytelni. Miało to swoje logiczne uzasadnienie. W magazynie głównym znajdowały się wydawnictwa naukowe w jednym egzemplarzu, a studenci często byli niesolidni i gubili wypożyczone książki.

Pewna poprawa nastąpiła w 1978 r., gdy BG otrzymała 3 pomieszczenia (około 100 m²) za Czytelnią Czasopism, w których urządzono Informatorium oraz Czytelnię Wydawnictw Informacyjnych.

Czytelnia została otwarta w październiku 1978 r., posiadała 24 miejsca dla czytelników i regały na księgozbiór podręczny. Nieco później otrzymano też kilka pomieszczeń na parterze Gmachu Głównego, za Czytelnią Wydawnictw Informacyjnych, które zajął Oddział Czasopism i Oddział Informacji Naukowej, a także Sekcja Katalogów. W 1979 r. w Gmachu Starej Chemii na parterze przydzielono BG lokal o powierzchni 50 m², w którym zainstalowano Pracownię Filmową i linię mikrofiszową PENTAKTA. Znacząca poprawa warunków lokalowych nastąpiła w 1982 r., gdy przyznano Bibliotece około 600 m² powierzchni użytkowej na I piętrze Gmachu Głównego. Pozwoliło to na przeniesienie Czytelni Czasopism do dużego, pięknego lokalu obok Sali Senatu. Większą część sali zajmowały jednak regały, gdzie w układzie klasyfikacji dziesiętnej leżały czasopisma bieżące z wolnym dostępem do półek. Natomiast miejsc dla czytelników było tam niewiele — zaledwie 12. Użytkownicy mogli także korzystać z Sali Senatu, jeżeli była wolna.

⁸¹ Wypożyczalnia dla Pracowników Naukowych znajdowała się poprzednio w wydzielonym z magazynu głównego małym pomieszczeniu o pow. 3 m² bez okna, dziennego światła i świeżego powietrza.

W 1992 r. do dyspozycji czytelników oddano kserograf. Było to niebywałe ułatwienie dla użytkowników, którzy mogli na miejscu wykonać odbitki z potrzebnych artykułów. Nie musieli też wypożyczać do domu jedyne, leżące na półce egzemplarza. Na miejsce po Czytelni Czasopism przeniesiono Czytelnię Ogólną, przez co czytelnicy uzyskali duży, słoneczny lokal, a pomieszczenie po Czytelni Ogólnej zostało zajęte przez magazyn główny. Warunki składowania zbiorów poprawiły się także przez uzyskanie w Gmachu Administracyjnym, przy ul. Noakowskiego 20 około 100 m² powierzchni na parterze, gdzie umieszczono rzadziej wykorzystywane zbiory⁸². W 1982 r. zostały z powrotem przeniesione z ul. Noakowskiego do Gmachu Głównego Oddziały: Gromadzenia Zbiorów i Opracowania Zbiorów. Zajęły pomieszczenia na I piętrze. Do opuszczonych lokali w Gmachu Administracyjnym przeniesiono Bibliotekę Humanistyczną z Gmachu Aerodynamiki.

Do sprawy nadbudowy kwestury powróciła po objęciu dyrekcji mgr Elżbieta Dudzińska. W 1994 r. przeprowadzono rozmowy z inż. arch. Hanną Czajkowską i prof. dr. hab. arch. Konradem Kucza-Kuczyńskim na temat przygotowania projektu nadbudowy łącznika w Gmachu Głównym, z przeznaczeniem pomieszczeń dla BG. Rozpoczęto także starania w MEN i Fundacji na Rzecz Nauki w ramach programu Librarius oraz w Komitecie Badań Naukowych o przydzielenie odpowiednich funduszy⁸³ na modernizację BG.

W 1994 r. BG otrzymała pomieszczenia po starej centrali telefonicznej, co pozwoliło na poszerzenie magazynu studenckiego. Zagospodarowano też wydzieloną ścianką działową część korytarza, powiększając w ten sposób metraż Wypożyczalni Studenckiej. Całość lokalu odnowiono i zbudowano nowe stanowisko do obsługi studentów. Niemal wszystkie pomieszczenia Biblioteki zostały odnowione. Biblioteka uzyskała świeży, zadbane wygląd.

Od 1995 r. zaczęły się przygotowania do nadbudowy łącznika, ścieśnianie i przenoszenie oddziałów. Opuszczono pomieszczenia w korytarzu wiodącym do Wypożyczalni Studenckiej. Administracja Biblioteki, Pracownia Reprograficzna i Wypożyczalnia Międzybiblioteczna zostały przeniesione do pomieszczeń za czytelnią informacyjną. W dniu 28 grudnia 1995 r. Rada Biblioteczna przyjęła projekt uchwały w sprawie nadania imienia Grażyny Lipińskiej sali Czytelni Czasopism zaprojektowanej w nowych pomieszczeniach.

Stan zatrudnienia w Bibliotece Głównej PW w latach 1975–1995

Stan zatrudnienia zależał od przydzielanego Bibliotece limitu etatów. Przeciętnie było ich 155 dla BG i sieci bibliotecznej. Część osób pracowała na 1/2 etatu,

---

⁸² Lokal ten został później Bibliotece zabrany.

⁸³ Jak wiemy z dalszego toku wydarzeń, fundusze uzyskano i budowę rozpoczęto w 1996 r.

wskutek czego liczba zatrudnionych była wyższa od liczby etatów. Do tego trzeba dodać około 15 pracowników opłacanych przez instytut. Okresami była tzw. blokada etatów, czyli nie można było nikogo przyjąć do pracy, nawet jeśli nie wyczerpano limitu. Jednak zdarzały się lata, kiedy nie wykorzystywano w pełni możliwości zatrudnienia, np. w 1981 r. pozostawało nie obsadzonych 10 pełnych i 5 półetatów.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych było bardzo łatwo o pracę, zapotrzebowanie na bibliotekarzy, zwłaszcza średniego szczebla było duże, wskutek czego wiele osób zmieniało pracę, zyskując na tym finansowo. Do tego trzeba dodać trudne warunki, jakie były w BG: niskie płace, brak odpowiednich lokali i bardzo duża liczba czytelników do obsłużenia. Z tych powodów fluktuacja kadry była bardzo duża. W 1986 r. odeszło w ciągu roku z pracy 37 osób (zob. tab. 1) na ogólną liczbę 166 zatrudnionych (co stanowi 23,3%), czyli zmieniła się niemal 1/4 obsady personalnej. Na zwolnione miejsca przychodzili nowi ludzie, którzy musieli się dopiero przyuczać do pracy. Załoga składała się w większości z młodych kobiet, które często szły na urlopy z powodu urodzenia dziecka. Na przykład w latach 1980 i 1985 odchodziło w ciągu roku po 10 kobiet na urlopy macierzyńskie. Następnym kłopotem stanowiły zwolnienia lekarskie z powodu choroby pracowników, a zwłaszcza na opiekę nad dziećmi. Rekordowym był pod tym względem rok 1986, w którym nieobecności w pracy wyniosły 3600 dni roboczych, to jest 15% ogólnego czasu pracy wszystkich zatrudnionych.

Tabela 1

Fluktuacja kadry w Bibliotece Głównej i sieci bibliotecznej w latach 1979–1995

Rok	Odeszło z pracy			Przyjęto nowych pracowników	Limit etatów
	na urlopy macierzyńskie	z innych powodów	razem		
1979	—	25	25	25	157
1980	10	—	10	brak danych	157
1981	4	—	4	brak danych	157
1984	5	1	6	15	157
1985	10	5	15	20	152
1986	brak danych		37	31	152
1987	3	9	12	25	153
1988	brak danych		21	19	155
1989	brak danych		16	8	155
1993	brak danych			10	brak danych
1995	brak danych		9	brak danych	brak danych

Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że w czytelniach i wypożyczalniach praca była dwuzmianowa, możemy sobie wyobrazić z jakimi trudnościami musieli się borykać kierownicy oddziałów, gdy z zazwyczaj niewystarczającej obsady, kilka osób było dodatkowo nieobecnych w pracy.

Tabela 2

**Podział pracowników Biblioteki Głównej i jej Filii według zajmowanych stanowisk,
w latach 1975–1995**

Rok	Bibliotekarze dyplomowani	Służba biblioteczna	Inżynierowie specjaliści	Pracownicy administracji i obsługi	Razem	W tym	
						etaty pełne	etaty niepełne
1975	5	61	—	13	79	71	8
1976	7	51	4	11	73	60	13
1977	7	50	—	14	71	55	16
1978	9	48	7	14	78	67	11
1979	9	51	8	15	74	63	11
1980	10	57	5	21	93	80	13
1981	10	51	7	22	90	76	14
1982	8	57	9	13	87	76	11
1983	9	68	9	6	92	77	15
1984	9	70	10	6	95	75	20
1985	8	69	12	6	95	77	18
1986	8	64	14	7	93	65	28
1987	9	65	11	6	91	65	26
1988	9	64	12	4	89	65	24
1989	11	74	11	4	100	71	29
1990	9	61	9	4	83	63	20
1991	brak danych						
1992*	brak danych				66	53	13
1993	brak danych				66	57	9
1994	brak danych				73	64	9
1995	brak danych				69	63	6

* Od 1992 r. nie podawano w sprawozdaniach kategorii zatrudnionych pracowników.

Zestawienie danych dotyczących zajmowanych stanowisk, czy kwalifikacji i stopni bibliotekarskich, nastęrczało wiele trudności. Sprawozdania roczne, które były głównym źródłem wiarygodnych danych ujmowały statystykę pod różnym kątem widzenia. Raz były to dane dotyczące osobno Biblioteki Głównej i Filii, a osobno sieci bibliotecznej, innym razem cyfry podawane były łącznie (tab. 2, 3, 4). Jeżeli chodzi o stopnie bibliotekarskie, były sprawozdania, w których podawano je dokładnie, w innych latach dzielono tylko pracowników na bibliotekarzy dyplomowanych i służbę biblioteczną. Czasami do liczby zatrudnionych bibliotekarzy dołączano pracowników technicznych i administrację, lecz przeważnie dane te podawano oddzielnie. Także dane dotyczące wykształcenia pracowników były podawane w różny sposób. Uwzględniając tak znaczną wymianę pracowników, czyli odchodzenie jednych, a przyjmowanie innych, nie można z podanych tabel wyciągać logicznych wniosków. Tabele obrazują po prostu stan faktyczny.

Tabela 3

**Podział pracowników sieci bibliotecznej PW według zajmowanych stanowisk,
w latach 1975–1995**

Rok	Bibliotekarze dyplomowani	Służba biblioteczna	Inżynierowie specjaliści	Pracownicy administracji i obsługi	Razem	W tym	
						etaty pełne	etaty niepełne
1975	4	63	—	brak danych	67	45	22
1976	5	62	—	brak danych	67	52	15
1977	5	84	—	brak danych	89	74	15
1978	4	86	—	—	90	74	16
1979	3	81	1	—	85	72	13
1980	1	67	—	2	70	57	13
1981	1	62	1	3	67	56	11
1982	2	68	2	2	74	62	12
1983	1	65	3	—	69	54	15
1984	2	68	3	—	73	57	16
1985	2	70	2	—	74	52	22
1986	2	70	1	—	73	47	26
1987	2	78	1	—	81	50	31
1988	2	79	2	—	83	53	30
1989	2	76	—	—	78	55	23
1990	1	67	1	—	69	41	28
1991	brak danych						
1992*	brak danych				64	54	10
1993	brak danych				74	57	17
1994	brak danych				86	69	17
1995	brak danych				81	69	12

* Od 1992 r. nie podawano w sprawozdaniach kategorii zatrudnionych pracowników.

Tabela 4

**Podział pracowników BG, Filii BG oraz sieci bibliotecznej PW
według stopni bibliotekarskich**

Rok	1979	1986	1987	1988
Bibliotekarz dyplomowany	12	10	11	11
Kustosz służby bibliotecznej	22	44	49	49
Starszy bibliotekarz	23	33	43	44
Bibliotekarz	54	28	25	17
Młodszy bibliotekarz	25	11	9	12
Magazynier	8	18	17	21
Specjalista	8	—	—	1
Pracownik naukowo-techniczny	11	15	12	4
Administracja	5	7	6	4
Razem	168	166	172	172

Tylko za powyższe lata można było sporządzić tabelę według stopni bibliotekarskich, ponieważ w sprawozdaniach rocznych za pozostałe lata był już tylko podział na bibliotekarzy dyplomowanych i służbę biblioteczną, co obrazują tabele 2 i 3.

Podnoszenie kwalifikacji

W latach siedemdziesiątych i do połowy lat osiemdziesiątych istniały szczególnie korzystne warunki podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Pracownik skierowany na studia przez zakład pracy korzystał z wielu przywilejów: otrzymywał zwrot kosztów podróży i zakwaterowania w miejscu nauki, a także diety. Oprócz tego przysługiwał mu urlop okolicznościowy na wykłady, sesje egzaminacyjne i pisanie pracy dyplomowej.

W Bibliotece Głównej i bibliotekach sieci były osoby pragnące zdobywać wiedzę na wszystkich szczeblach wykształcenia, aż po studia podyplomowe i egzamin państwowy dla bibliotekarzy dyplomowanych. Inni pracownicy chcieli po prostu zdobyć potrzebne kwalifikacje w wykonywanym zawodzie bibliotekarza, co wiązało się z wyższym wynagrodzeniem i prestiżem.

Bibliotekarze dyplomowani

W opisywanym okresie 5 osób zdało egzamin państwowy na bibliotekarzy dyplomowanych:

- w 1976 r. — mgr inż. Grzegorz Bogdan,
- mgr Aurelia Jermakowicz,
- mgr Halina Rzeszut,
- w 1980 r. — mgr Marian Rogala,
- w 1982 r. — mgr Mirosława Denis.

W latach wcześniejszych — w 1966 r. złożyła ten sam egzamin mgr Teresa Kempa-Englert, a w 1968 r. mgr Elżbieta Dudzińska. Pozostali bibliotekarze dyplomowani przybyli do BG PW już z tym statusem. Byli to: mgr Edward Domański, mgr Zofia Drabowska, mgr Alicja Falińska, mgr Jerzy Lewandowski, mgr Renata Meyer, mgr Krystyna Sielecka. Dwie osoby — mgr Wiktoria Zawadzka i mgr Krystyna Olewnik — uzyskały w 1972 r. stopień bibliotekarzy dyplomowanych na zasadzie uznania praktyk międzybibliotecznych II stopnia, na co zezwalały przepisy prawne. Oczywiście nie wszystkie te osoby pracowały w BG równocześnie. Bibliotekarze dyplomowani byli zatrudniani na stanowiskach adiunkta bibliotecznego, kustosza i starszego kustosza dyplomowanego. Z małymi wyjątkami pełnili funkcje kierowników oddziałów.

Drugą grupę wśród zatrudnionych stanowiły osoby z wyższym wykształceniem (około 50%), z tego 1/3 pracowników posiadała wyższe wykształcenie bibliotekarskie. Te osoby szybko awansowały na starszych bibliotekarzy i kustoszy służby bibliotecznej.

Następną grupę stanowili pracownicy ze średnim wykształceniem i pomaturalnym Studium Bibliotekarskim oraz osoby ze średnim wykształceniem ogólnym. Ci pracownicy potrzebowali zwolnienia z kwalifikacji przy awansie na starszego bibliotekarza.

Osoby po szkole podstawowej stanowiły około 5% ogółu pracowników, były zatrudniane przy pracach fizycznych w magazynie i administracji.

Biblioteka Główna zatrudniała też inżynierów w informacji naukowej i pracowników technicznych w reprografii. Dane dotyczące wykształcenia personelu podawane są w sprawozdaniach pod tak różnym kątem widzenia, że nie można sporządzić jednolitego wykresu.

Pracownicy BG podwyższali swoje kwalifikacje studiując na uniwersytetach głównie bibliotekoznawstwo, a niektórzy na studiach podyplomowych w kraju, a nawet za granicą. Jedna osoba (mgr inż. Grzegorz Bogdan) ukończyła Kurs Podwyższania Kwalifikacji Pracowników Informacji w Moskwie w 1976 r. Inni pracownicy uczyli się w Pomaturalnym Dwuletnim Studium Bibliotekarskim w Warszawie. W 1979 r. podwyższyły kwalifikacje 22 osoby. Zdobywanie wiedzy przez tak dużą grupę pracowników było dla Biblioteki dużym obciążeniem, ale w sumie dawało wielkie korzyści. Na studiach kierunkowych każdy wykład dawał nowe wiadomości, które można było od razu wykorzystać w pracy.

W latach osiemdziesiątych, z powodu niestabilizowanej sytuacji politycznej w kraju i trudnej sytuacji materialnej Uczelni, coraz mniej osób się kształciło. W 1984 r. uczyło się już tylko 10 osób, w 1986 r. — 4. Ilu z tych pracowników pozostało w BG i służyło nabytą wiedzą Instytucji, która finansowała ich kształcenie, a ilu odeszło, tego statystyki nie pokazują.

Biblioteka Główna kształciła swoich pracowników także u siebie na miejscu. W 1976 r. zorganizowano w BG Wstępny Kurs Bibliotekarski, który ukończyły 32 osoby oraz Kurs Klasyfikacji Dziesiątej (wspólnie z Centrum INTE) dla 50 osób.

W 1985 r. prorektor ds. Nauki prof. dr hab. Zbigniew Ciok na wniosek dyrektora mgr Edwarda Domańskiego, na podstawie Zarządzenia nr 45 Min. Kult. i Sztuki z dnia 9 września 1983 r. Załącznik nr 3 powołał Komisję Egzaminacyjną uprawnioną do przeprowadzania egzaminów i sprawdzania kwalifikacji wymaganych do awansu na stanowisko bibliotekarza, starszego bibliotekarza i kustosa służby bibliotecznej. W skład Komisji weszły następujące osoby: mgr Edward Domański jako przewodniczący, mgr Maria Ścisłowska jako sekretarz i bibliotekarze dyplomowani jako członkowie: mgr Krystyna Sielecka (wicedyrektor) mgr Grzegorz Bogdan i mgr Halina Rzeszut.

Egzaminy te zdało 7 osób. Dla pracowników posiadających wyższe wykształcenie było to zupełnie zbyteczne, gdyż mieli oni formalne i faktyczne kwalifikacje do zajmowania wyższych stanowisk, natomiast dla osób ze średnim wykształceniem stanowiło podstawę do wystąpienia o zwolnienie z kwalifikacji i otwierało drogę do awansu. Stało się to w latach późniejszych powodem przykrego konfliktu między grupą starszych bibliotekarzy bez kwalifikacji, a Politechniką Warszawską jako pracodawcą.

W BG i bibliotekach sieci na stanowiskach starszych bibliotekarzy pracowała grupa około 16 osób nie posiadających wyższego wykształcenia, wymaganego

na tym stanowisku. Pracownicy ci posiadali długoletni staż pracy w bibliotekach i przeważnie dwuletnie pomaturalne studium bibliotekarskie. Awansowali na starszych bibliotekarzy w wyniku zwolnienia ich z kwalifikacji. W roku 1990 wyszła nowa Ustawa o Szkolnictwie Wyższym⁸⁴, która w art. 77 p. 2 rozszerzyła dotychczasowe uprawnienia bibliotekarzy dyplomowanych, czyli wymiar czasu pracy 36 godzin tygodniowo i 6 tygodni urlopu (Dz.U 1990 nr 65 art. 101 p. 6), na kustoszy służby bibliotecznej, starszych bibliotekarzy i starszych dokumentalistów. Powstał wtedy problem, czy uprawnienia te należą się także osobom, będącym wprawdzie na wymienionych stanowiskach, lecz nie posiadającym wymaganych kwalifikacji. We wrześniu 1994 r. grupa tych pracowników zwróciła się do dyrekcji BG o przyznanie im wyżej wymienionych uprawnień. Sprawa była rozpatrywana przez władze Uczelni, a także przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, które w piśmie z dnia 18 stycznia 1995 r. uznało, że bibliotekarze ze średnim wykształceniem nie mają uprawnień do zajmowania stanowisk starszych bibliotekarzy, w związku z tym zostaną przesunięci na stanowiska bibliotekarzy lub w przypadku zgody rektora zwolnieni z wymogów kwalifikacyjnych i zatrudnieni na etatach specjalistów, z zachowaniem dotychczasowej kategorii zaszeregowania. Starsi bibliotekarze bez wyższego wykształcenia otrzymali rekompensatę finansową za okres zajmowania stanowiska i niekorzystania z dodatkowych uprawnień, a jednocześnie zostali przeniesieni na stanowiska bibliotekarzy lub specjalistów. Niektóre osoby czuły się jednak pokrzywdzone takim załatwieniem sprawy i jedna z nich zrezygnowała z tego powodu z pracy w BG PW.

Kierownicy Oddziałów uczestniczyli też w szkoleniu politechnicznym, polegającym na tym, że na spotkaniach organizowanych w instytutach pracownicy naukowi w przystępny sposób zaznajamiali bibliotekarzy z tematyką prac danego instytutu i potrzebami w zakresie literatury naukowej.

W 1994 r. przystąpiono do komputeryzacji agend udostępniania zbiorów, w związku z czym rozpoczęto szkolenie pracowników i użytkowników w obsłudze i korzystaniu z komputerów, na różnego rodzaju kursach organizowanych w BG PW i w innych bibliotekach wyższych uczelni technicznych w kraju.

Oddział Gromadzenia Zbiorów

Wszystkie oddziały Biblioteki są równie ważne, ponieważ stanowią połączone ogniwa, decydujące o tym, czy czytelnik otrzyma do rąk potrzebne mu materiały biblioteczne szybko, w dobrych warunkach lokalowych, z uprzejmą obsługą — a to decyduje w dużej mierze o możliwości pracy naukowej i studiowania. Oddział Gromadzenia Zbiorów ma do spełnienia bardzo ważne zadanie, ponieważ jest odpowiedzialny za jakość gromadzonych zbiorów i trafne wydawanie przeznaczonych na to funduszy.

---

⁸⁴ DzU 1990 nr 65.

Przed dokonaniem zakupów muszą być spełnione dwa warunki: rozpoznanie potrzeb użytkowników i zapoznanie się z ofertą rynku wydawniczego. Dezyderaty w sprawie zakupów wydawnictw dewizowych, dokonywanych nie tylko do zbiorów BG, lecz także centralnie do bibliotek sieci, były zgłaszane przez bibliotekarki instytutowe, a także indywidualnie przez pracowników naukowych. Zakupy podręczników dla studentów były dokonywane na podstawie list obowiązujących w danym roku lektur, zalecanych przez wykładowców, ponadto w Wypożyczalni Studenckiej analizowano niezrealizowane rewery, wyciągano wnioski, jakich podręczników jest za mało i informowano o tym Oddział Gromadzenia Zbiorów. Procent niezrealizowanych zamówień na podręczniki był bardzo wysoki, wynosił od 32,2% do 40,5% ogólnej liczby wypożyczeń. W latach 1973–1978 prowadzono w Oddziale Udostępniania Zbiorów dokładne badania stopnia zaopatrzenia studentów w lekturę (zob. tab. 5). W tych latach przewidywano zakup jednego podręcznika na 10 studentów, co było niewystarczające. Później starano się kupować więcej książek, na które było zapotrzebowanie, ponieważ nie brakowało złotych na ten cel.

Tabela 5

Niezrealizowane zamówienia w Wypożyczalni Studenckiej w latach 1973–1978

Rok	Wypożyczono woluminów	Nie zrealizowano zamówień	Procent niezrealizowanych zamówień
1973	45 956	18 610	40,5%
1974	57 011	18 918	33,2%
1975	63 918	23 777	37,2%
1976	71 958	25 769	33,8%
1977	66 753	25 873	38,8%
1978	62 865	21 797	34,7%

Po rozpoznaniu potrzeb użytkowników, należało zapoznać się z rynkiem księgarskim. Do tego celu służyły różnego rodzaju katalogi firmowe, *Zapowiedzi Wydawnicze*, *Kartkowy Katalog Nowości*, *Przewodnik Bibliograficzny*, a także bogata oferta przedstawiana co roku na Targach Książki.

Z funduszami na zakup wydawnictw dewizowych zawsze były kłopoty. Na przykład w 1985 r. nie zrealizowano z powodu braku funduszy 2151 zamówień złożonych przez pracowników naukowych PW na wydawnictwa dewizowe, co z kolei oznaczało, że byli oni odcięci od światowej myśli technicznej.

W tej sytuacji wykorzystywano wszystkie możliwe drogi do zdobycia książek i czasopism i tutaj wiele zależało od wiedzy i operatywności kierownika Oddziału. Od roku 1972 do przejścia na emeryturę w 1985 r. była nim mgr Renata Meyer, starszy kustosz dyplomowany, a od 1 września 1985 r. mgr Bożena Malicka-Roszkowska.

Sekcja darów i wymiany poświęcała wiele starań bezdewizowemu zdobywaniu zbiorów. Nawiązano kontakty z około 300 instytucjami zagranicznymi, głównie bibliotekami szkół wyższych, które przysyłały wydawnictwa swoich krajów w dro-

dze wymiany, a bardzo często jako dary. Wiele najnowszej literatury technicznej BG otrzymywała z British Council i Fundacji Boscha. W konsulacie francuskim była możliwość zakupu książek za złotówki. Wymiana i dary były bardzo cennym źródłem gromadzenia zbiorów, zwłaszcza w 1982 r. i latach następnych, kiedy BG posiadała zbyt mało dewiz na zakupy. W zamian BG PW wysyłała za granicę wydawnictwa PW i około 50 tytułów czasopism zaprenumerowanych specjalnie w tym celu w „Ruchu” dla 127 odbiorców zagranicznych. Naszym głównym materiałem do wymiany było stojące na wysokim poziomie czasopismo *Demonstratio Mathematica*, wydawane w języku angielskim. W ostatnich dwóch latach (1993–1995) zaczęto zawierać umowy z zagranicznymi firmami wydawniczymi, które w zamian za możliwość urządzenia wystawy książek na PW sprzedawały później taniej swoje wydawnictwa i pozostawiały w darze wystawione książki. Na przykład firma Orbis Books z Londynu udzieliła 25% rabatu na swoje książki, a także International Publishing Service.

Pracownicy naukowci PW, członkowie PAN, mający przydział dewiz pokrywali często z własnej puli koszt zakupionej dla nich książki.

W 1994 r. powołano w BG Zespół do spraw Polityki Gromadzenia Zbiorów w bibliotekach systemu biblioteczno-informacyjnego, który zajął się analizą głównych kierunków gromadzenia zbiorów w celu opracowania wspólnych zasad dla całego systemu. Obecnie w Oddziale Gromadzenia Zbiorów jest prowadzona komputerowa kartoteka zamówień. Informatyzacja umożliwiła rezygnację z prowadzenia całego szeregu kartotek i zapobiegnie zbędnemu dublowaniu książek i czasopism.

Analizując stan zbiorów w BG i Filii BG oraz ich roczny przyrost, widzimy wyraźnie, jak w latach, kiedy przydział środków finansowych był zbyt mały, a i podaż druków na rynku wydawniczym niewielka, nabytki znacznie się zmniejszyły. Na stan ilościowy zbiorów miały wpływ także przeprowadzane selekcje i wycofywanie zbędnych książek z księgozbioru (tab. 6).

Tabela 6

Stan zbiorów w Bibliotece Głównej i jej Filii w latach 1975–1995

Rok	Książki	Czasopisma w woluminach	Zbiory specjalne	Razem	Roczny przyrost
1975	197 901	45 527	31 043	274 471	31 220
1976	222 443	49 583	34 240	306 266	24 006
1977	242 718	52 619	38 713	334 050	20 275
1978	260 938	56 502	41 070	358 510	20 533
1979	277 667	61 597	46 011	385 275	19 207
1980	294 386	67 159	47 641	409 186	17 067
1981	304 410	72 381	50 168	426 959	10 396
1982	311 478	75 607	53 247	440 332	10 907
1983	324 003	79 274	55 985	459 262	11 359
1984	332 549	83 538	60 063	476 150	9 904

Tabela 6 cd.

Stan zbiorów w Bibliotece Głównej i jej Filii w latach 1975–1995

Rok	Książki	Czasopisma w woluminach	Zbiory specjalne	Razem	Roczny przyrost
1985	342 220	86 507	63 546	492 273	10 451
1986	351 583	89 401	67 868	508 852	9 363
1987	361 495	92 578	69 226	523 299	12 049
1988	362 912	96 302	73 492	532 706	7 724
1989	384 762	98 398	86 088	569 248	brak danych
1990–1991	stan księgozbioru łącznie z bibliotekami sieci				
1992	463 694	112 269	87 721	663 684	10 237
1993	466 446	133 107	9 213*	608 766**	5 154
1994	377 703	135 232	16 275	529 210	6 621
1995	383 672	136 512	brak danych	663 936	1 777

* Różnica wynika z innego systemu ewidencji, niż w latach poprzednich.

** Ubytki nastąpiły z powodu selekcji zbiorów w BG i Filii BG.

Oddział Czasopism

W latach 1945–1959 po zniszczeniach wojennych, zajmowano się czasopismami w ramach ogólnych prac bibliotecznych. Dopiero w 1959 r. Oddział Czasopism został utworzony jako samodzielna jednostka w strukturze organizacyjnej BG. W ciągu lat Oddział zmieniał swoją nazwę:

- od 1974 r. nazywał się Oddziałem Opracowania Wydawnictw Ciągłych,
- od 1977 r. — Oddziałem Czasopism i Wydawnictw Nieperiodycznych,
- od 1981 r. — Oddziałem Opracowania Druków Ciągłych,
- od 1987 r. — Oddziałem Wydawnictw Ciągłych,
- od 1993 r. na nowo nazywa się Oddziałem Czasopism.

Oddział zajmował się gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem w Czytelnicy Czasopism wydawnictw ciągłych i kontynuandów. Czasopisma gromadzono w drodze prenumeraty, a także otrzymywano je z darów i wymiany poprzez sekcję wymiany w Oddziale Gromadzenia Zbiorów. Czasopisma dzielono na pochodzące z Polski, z krajów demokracji ludowej (KDL) i z krajów kapitalistycznych (KK), czyli z II obszaru płatniczego. Prenumeratę w krajach zachodnich należało opłacać w dewizach, a te przydziałało corocznie dla całej PW Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, w związku z czym czasopisma z KK prenumerowała centralnie Biblioteka Główna i niektóre przekazywała w depozyt bibliotekom wydziałowym i instytutowym (tab. 7 i 8).

Ponieważ ilość dewiz była ograniczona limitem, należało dobrze rozpoznać potrzeby czytelników, aby zaprenumerować czasopisma najbardziej potrzebne i wartościowe. W tym celu przeprowadzano analizy wykorzystywania czasopism,

a także na bieżąco zasięmano opinii pracowników naukowych. Przydział dewiz nie zwiększał się, a ceny prenumeraty systematycznie wzrastały, np. w 1972 r. koszty powiększyły się o około 20%, w związku z czym Oddział Czasopism zmuszony był zmniejszyć liczbę prenumerowanych tytułów.

Tabela 7

**Frekwencja i udostępnianie wydawnictw ciągłych w Czytelni Czasopism
w latach 1975–1977**

Rok	Odwiedziny	Ilość jednostek udostępnionych
1975	8 815	68 987
1976	9 481	63 310
1977	10 716	68 300

Tylko za te lata można było osobno zestawić dane dotyczące Czytelni Czasopism, ponieważ już od 1978 r. podawano je łącznie z danymi dla Czytelni Ogólnej.

Tabela 8

**Liczba tytułów czasopism bieżących w zbiorach BG z podaniem proveniencji
w latach 1975–1995**

Rok	Polska	Kraje kapitalistyczne	ZSRR KDL	Ogółem
1975	568	1230	600	2398
1976	706	590	630	1926
1977	562	1648	795	3005
1978	706	1164	714	2584
1979	933	1651	636	3220
1980	1217	1274	749	3240
1981	802	960	724	2486
1982	brak danych	2698	brak danych	3226
1983	657	865	612	2134
1984	654	903	609	2166
1985	531	833	644	2008
1986	512	729	636	1877
1987	692	758	692	2142
1988	407	948	874	2229
1989	563	955	568	2086
1990	od tego roku zmieniono sposób podawania danych, podawano je łącznie z danymi bibliotek sieci i raczej od strony finansowej			
1992	brak danych			2582 w BG
1993	brak danych			2579 w BG
1994	192	zagraniczne — 1036		1228 w BG
1995	z prenumeraty — 925; z wymiany — 266			1191 w BG

Przez wiele lat brak w sprawozdaniach podziału na czasopisma pochodzące z prenumeraty, wymiany czy darów. Napływ czasopism w kryzysowym roku 1982 z KK był niewątpliwie wynikiem darów.

Był to zawsze zabieg bolesny, przerywano często wieloletnie ciągi tytułów, decydowano, które z bardzo potrzebnych i wartościowych czasopism zostawić, a które skreślić. Na pierwszy ogień szły zawsze dublety, chociaż niektóre wydawnictwa były czasopismami wiodącymi w kilku instytutach. Na przykład w 1978 r. zmniejszono prenumeratę o 144 tytuły czasopism dewizowych.

Nadeszły trudne lata, strajki, potem stan wojenny w 1981 r. Prenumerata z KK, mimo pełnego pokrycia w limitach, była przez banki opłacana z opóźnieniem, wskutek czego BG otrzymywała tylko 40% prenumerowanych tytułów, a groziło nawet całkowite zatrzymanie dostawy do Polski czasopism z Anglii i USA, ponieważ w tych krajach należało opłacać dostawę z wyprzedzeniem.

Już od 1977 r. zaczęto uzupełniać zbiory czasopism w drodze mikrofilmowania. Przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną wypożyczano z bibliotek krajowych brakujące numery, a nawet całe roczniki i wykonywano z nich mikrofilmy. W 1980 r. uruchomiono w BG linię mikrofiszową PENTAKTA i odtąd zaczęto gromadzić czasopisma także na mikrofiszach. W tej formie otrzymywano też niektóre czasopisma z wymiany, a nawet z prenumeraty (w 1980 r. — 11 tytułów). Ponieważ czasopisma dewizowe były prenumerowane w jednym egzemplarzu, oryginał zostawał w BG, a do instytutów przekazywano wykonane z nich mikrofische. W 1980 r. przekazano w ten sposób instytutom 111 tytułów na mikrofiszach. W stanie wojennym baza poligraficzna została na pewien czas unieruchomiona.

Kierownikiem Oddziału Czasopism była od 1969 r. mgr Elżbieta Dudzińska, starszy kustosz dyplomowany. Wszelkimi sposobami starała się mimo kłopotów z dewizami dostarczyć pracownikom naukowym światowe piśmiennictwo techniczne. Nawiązano współpracę z British Council, z systemem BRIOLIS i pewną ilość czasopism brytyjskich otrzymywano za złote obiegowe.

Prowadzono też wymianę czasopism na mikrofiszach z bibliotekami krajowymi, a także z VINITI w Moskwie. Sporządzano kopie z czasopism dewizowych będących własnością osób prywatnych, pozyskiwano dary od instytucji zagranicznych za pośrednictwem pracowników naukowych delegowanych za granicę. Profesorowie PW, członkowie PAN, przekazywali część przydzielanego im limitu dewiz na prenumeratę czasopism. Oddział zajmował się także organizacją mikrofiszowania czasopism dla potrzeb bazy czasopism SICH⁸⁵ w ramach współpracy z PAN.

Od 1986 r. działalność Oddziału Czasopism została połączona z działalnością I CBT. W ramach planu specjalizacji zbiorów powołano przy Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego i Techniki Międzybiblioteczną Komisję Koordynacyjną, a w jej ramach Zespół ds. Czasopism⁸⁶.

W związku z tym Rada Biblioteczna⁸⁷ zwróciła się do rektora z prośbą o utworzenie przy Oddziale Wydawnictw Ciągłych Sekcji Importu Czasopism Dewizowych oraz o etaty i fundusze na ten cel. Zespół ds. Czasopism pod kierownictwem mgr Elżbiety Dudzińskiej zajął się planowaniem i koordynacją prenumeraty cza-

---

⁸⁵ System Informacji Chemicznej.

⁸⁶ Zob. rozdział o CBT s. 104.

⁸⁷ Uchwała Rady Bibliotecznej nr 1 z dnia 10 października 1986 r.

sopism z II obszaru płatniczego dla bibliotek wyższych szkół technicznych z całego kraju. Oddział prowadził także instruktaż metodyczny dla koordynatorów resortowych.

Od 1984 r. rozpoczęto tworzenie zautomatyzowanej bazy informacji o czasopiśmie znajdujących się w BG i sieci biblioteczej Katalog Czasopism — Journals I. W 1986 r. zakończono spisywanie na arkusze kodowe danych z kartkowego katalogu czasopism BG. Dane te sukcesywnie wprowadzono do pamięci komputera. Opracowywano też i wydawano corocznie *Wykaz Wydawnictw Ciągłych Importowanych z II obszaru płatniczego*.

Od 1987 r. PW zaczęła otrzymywać z Ministerstwa dostateczną ilość dewiz na prenumeratę, co oznaczało, że Oddział Czasopism będzie mógł terminowo otrzymywać zamówione wydawnictwa. Nie było także problemu ze złotówkami na zakupy. Ogólną tendencją Międzybibliotecznej Komisji Koordynacyjnej było lokowanie czasopism dewizowych w ogólnie dostępnych dużych ośrodkach naukowych.

W 1988 r. z inicjatywy Centralnych Bibliotek Technicznych została powołana przy MEN Komisja ds. Importu Literatury Naukowej z II Obszaru Płatniczego. Opracowano zakres działalności Komisji, a cały ciężar pracy spoczął na I CBT, w tym głównie na Oddziale Czasopism i jej kierowniku mgr Elżbiecie Dudzińskiej.

Po raz pierwszy o tym, co z literatury naukowej powinno docierać do kraju, decydowali użytkownicy, pracownicy naukowcy. Zostały powołane zespoły ekspertów, które dokonały analizy prenumeraty wydawnictw na rok 1989.

W 1989 r. działały już w Oddziale Czasopism dwie bazy informacji na nośnikach maszynowych: Journals I (CZASO I) i Journals II (CZASO II). Journals I obejmował zbiory BG i bibliotek sieci, Journals II katalog czasopism zachodnich importowanych przez biblioteki krajowe.

Z dniem 15 lutego 1990 r. BG zaprzestała pełnić funkcję koordynatora importu czasopism naukowo-technicznych, ponieważ została zlikwidowana centralna pula dewizowa na prenumeratę czasopism, w związku z wymienialnością złotówki.

Oddział Czasopism prowadził specjalistyczną Czytelnię Czasopism bieżących, do roku 1982 na parterze Gmachu Głównego, później na I piętrze, obok Sali Senatu. W Czytelni leżą na półkach w układzie klasyfikacji dziesiętnej czasopisma bieżące w wolnym dostępie. W 1992 r. oddano do użytku czytelników kserograf, na którym od ręki można wykonać osobiście lub przy pomocy dyżurującego bibliotekarza odbitki z żądanych artykułów. Ułatwia to w doskonały sposób zapoznanie się z literaturą naukową, a także chroni czasopisma przed zagubieniem.

1 października 1993 r. mgr Elżbieta Dudzińska, dotychczasowy wieloletni kierownik Oddziału Czasopism, została mianowana dyrektorem Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej, a kierownictwo Oddziału przejął mgr Sławomir Połotnicki.

Oddział Udostępniania Zbiorów

W skład Oddziału Udostępniania Zbiorów wchodziła Czytelnia Ogólna oraz trzy Wypożyczalnie: Naukowa, Studencka i Międzybiblioteczna. Działalność Oddziału

Udostępniania Zbiorów w opisywanym okresie można podzielić na dwa etapy: od 1975 do 1990 r., w którym Oddział działał samodzielnie i od 1991 do 1995 r., kiedy został połączony z Oddziałem Magazynów i Konserwacji Zbiorów w jeden Oddział Magazynów i Udostępniania Zbiorów.

Od 1973 do 1990 r. Oddziałem Udostępniania kierowała mgr Halina Rzeszut, starszy kustosz dyplomowany, a od 1991 r. mgr Jan Zaleski, kierujący poprzednio Oddziałem Magazynów.

Oddział Udostępniania w czterech wyżej wymienionych agendach obsługiwał następujące kategorie użytkowników: pracowników naukowych PW, doktorantów (którymi mogły być także osoby spoza PW), studenci PW oraz instytucje z zewnątrz.

Spośród pracowników naukowych najliczniej korzystali ze zbiorów doktoranci. Interesowali się oni zagadnieniami związanymi z tematem własnej pracy, potrzebowali wielu materiałów, możliwie szybko dostarczonych, na krótki czas. Korzystali najczęściej z wydawnictw ciągłych, z prac doktorskich PW i innych uczelni krajowych i zagranicznych oraz ze sprawozdań z konferencji naukowych, które zawierają najbardziej aktualne informacje. Stosunkowo rzadziej wykorzystywali wydawnictwa zwarte. Potrzeby doktorantów były zaspokajane przez Wypożyczalnię Naukową, Czytelnię Czasopism oraz Wypożyczalnię Międzybiblioteczną. Dla doktorantów były sprowadzane wąskospecjalistyczne materiały do jednorazowego wykorzystania. Postulaty tej grupy użytkowników rzadko trafiały do Oddziału Gromadzenia Zbiorów, ponieważ zakupywanie książki trwało w tamtych czasach długo.

Drugą grupę użytkowników stanowili adiunkci, piszący rozprawy habilitacyjne. Była to grupa nieliczna, nie potrzebująca tak wielu materiałów jak doktoranci, doskonale orientująca się w światowym piśmiennictwie technicznym, stawiająca konkretne wymagania, najczęściej z podaniem dokładnej bibliografii i miejsca, gdzie dana pozycja się znajduje.

Następną grupę stanowili pracownicy naukowci, zgrupowani w zespołach badawczych w instytutach, opracowujący jakieś zagadnienie w ramach prac zleconych, np. w ramach współpracy z różnymi gałęziami przemysłu. Obsługą takiej grupy zajmowały się najczęściej bibliotekarki instytutowe oraz Wypożyczalnia Międzybiblioteczną BG. Pracownicy ci potrzebowali na czas trwania pracy konkretnych materiałów. Również pracownicy dydaktyczni prowadzący zajęcia ze studentami potrzebowali materiałów do przygotowania się do wykładów.

Profesorowie i docenci byli tą grupą użytkowników, która chciała mieć potrzebną literaturę u siebie w Instytucie „pod ręką”. Potrzeby tej grupy najczęściej zaspokajane były przez Oddział Gromadzenia Zbiorów, a zakupione pozycje przekazywano bibliotekom instytutowym w depozyt. Także dla tej grupy użytkowników wypożyczało się różnego typu materiały z bibliotek krajowych i zagranicznych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną BG.

Następną kategorię użytkowników stanowili studenci. Potrzebowali oni przede wszystkim podręczników zalecanych w danym roku przez wykładowców oraz

rzadziej, i to na starszych latach, czasopism i prac doktorskich. Dla dyplomantów wypożyczano materiały biblioteczne z innych uczelni z kraju, a wyjątkowo z zagranicy.

Odrębną kategorię użytkowników stanowili czytelnicy spoza PW. Mogli oni bez ograniczeń korzystać ze zbiorów BG w czytelniach, natomiast wypożyczać materiały biblioteczne na zewnątrz mogli za pośrednictwem własnej biblioteki, za pomocą rewersów międzybibliotecznych. Najczęściej korzystali oni z czasopism, w drugiej kolejności z książek, w trzeciej z prac doktorskich. Na wypożyczenie pracy doktorskiej do zakładu produkcyjnego należało uzyskać zgodę autora, a czasami i promotora.

W latach 1975–1993 Oddział Udostępniania Zbiorów obsługiwał czytelników metodami tradycyjnymi. Należało się zapisać do Biblioteki na podstawie legitymacji lub indeksu. Instytucje spoza PW zapisywały się na podstawie deklaracji podpisanej i opieczętowanej przez własną bibliotekę. Przy zapisie wydawano kartę biblioteczną z nazwiskiem i numerem konta. Wypożyczalnie prowadziły dwie kartoteki — według nazwisk i według numerów konta. Czytelnik wypożyczał materiały biblioteczne na podstawie wypełnionego rewersu, którego jeden odcinek pozostawał w magazynie i tam był ułożony według sygnatur, a drugi był wkładany do konta czytelnika. W ten sposób zawsze można było ustalić u kogo dana pozycja się znajduje.

Wypożyczalnia Naukowa

Wypożyczalnia Naukowa obsługiwała pracowników naukowych i dyplomantów PW oraz instytucje z terenu Warszawy. Wobec pracowników naukowych nie stosowano żadnych ograniczeń, co do liczby wypożyczonych wydawnictw ani czasu korzystania z nich. Innym kategoriom użytkowników wypożyczano książki na jeden miesiąc, a czasopisma z lat ubiegłych na jeden tydzień. Aby jak najbardziej ułatwić korzystanie ze zbiorów pracownikom naukowym PW, w 1974 r. dyrektor Biblioteki mgr Edward Domański polecił zlikwidować karty biblioteczne, a wypożyczać wyłącznie na nazwisko. System ten jednak nie zabezpieczał w dostateczny sposób zbiorów. Czytelnicy często podpisywali się nieczytelnie na rewersach i nie wiadomo było kto książkę wypożyczył. Szybko więc wrócono do starej metody z numerem konta.

Wypożyczalnia Naukowa zajmowała się też przekazywaniem w depozyt bibliotekom instytutowym zakupionych dla nich książek.

Wypożyczalnię Naukową obsługiwała długoletnia pracownica koleżanka Eulalia Baczyńska, znająca doskonale magazyn i księgozbiór, więc często sama, nie czekając na magazynierów, wyszukiwała i przynosiła potrzebne materiały. Wypożyczalnia Naukowa BG słynęła wśród bibliotek warszawskich z uprzejmości i szybkości obsługi. W latach 1973–1978 prowadzono osobną statystykę dla Wypożyczalni Naukowej i Wypożyczalni Studenckiej, dlatego była możliwość sporządzenia tabeli 9 i 10.

Tabela 9

**Liczba czytelników zarejestrowanych w Wypożyczalni Naukowej
i liczba wypożyczeń w latach 1973–1978**

Rok	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń
1973	2 980	9 797
1974	3 363	13 813
1975	3 593	16 063
1976	4 224	19 260
1977	4 710	19 233
1978	5 127	21 245

Tabela 10

Statystyka wypożyczeń i zwrotów w Wypożyczalni Studenckiej w latach 1973–1978

Rok	Liczba czytelników	Liczba wypożyczeń	Zwroty
1973	9 590	45 956	36 924
1974	9 536	57 011	46 375
1975	11 923	63 918	54 499
1976	13 010	71 958	72 133
1977	13 701	66 753	72 361
1978	14 999	62 865	70 022

Z podanej statystyki za lata 1973–1978 widzimy, że udostępnianie zbiorów rozwijało się pomyślnie, tak w Wypożyczalni Naukowej, gdzie w ciągu wymienionych lat liczba wypożyczeń wzrosła ponad dwukrotnie, jak i w Wypożyczalni Studenckiej, gdzie ponadto pilnowano także zwrotów. Liczba zwrotów była często wyższa od liczby wypożyczeń, ponieważ na skutek monitów zwracano także podręczniki wypożyczone w latach ubiegłych.

Od roku 1979 zmieniono sposób podawania statystyki. Dane podawano łącznie dla obydwu wypożyczalni (tab. 11).

Tabela 11

**Statystyka czytelników i wypożyczeń w Wypożyczalni Naukowej i Studenckiej
w latach 1979–1995**

Rok	Liczba zarejestrowanych czytelników	Książki w woluminach	Czasopisma w egzemplarzach	Zbiory specjalne	Razem
1979	26 298	124 498	10 303	—	134 801
1980	26 683	106 088	29 498	—	135 586

W 1981 r. podano w sprawozdaniach rocznych łączne liczby udostępniania zbiorów czytelnikom indywidualnym w czytelniach i wypożyczalniach BG, Filii BG i sieci bibliotecznej

1981	23 828	144 406	110 888	6 386	261 680
------	--------	---------	---------	-------	---------

Tabela 11 cd.

**Statystyka czytelników i wypożyczeń w Wypożyczalni Naukowej i Studenckiej
w latach 1979–1995**

Rok	Liczba zarejestrowanych czytelników	Książki w woluminach	Czasopisma w egzemplarzach	Zbiory specjalne	Razem
1982	23 246	82 618	8 407	—	91 025*
1983	23 329	75 931	19 681	—	95 612
1984	22 477	69 697	13 471	—	83 168
1985	21 805	70 376	11 720	—	82 096
1986	20 051	68 741	12 253	—	80 994
1987	19 223	58 926	10 659	—	69 585
1988	18 714	60 269	13 797	—	74 066
1989	17 916	64 187	12 311	2 109	78 607
1990	23 957	68 475	10 225	6 659	85 359
1991	26 974	69 130	11 324	—	80 454
1992	20 766	57 713	11 508	—	69 221
1993	23 903	nie podano danych dotyczących wypożyczeń czytelnikom indywidualnym			
1994	20 495 bez Filii	69 719	5 195 woluminów	—	74 914
1995	—	51 428	1 143 woluminów	—	52 571

* W 1982 r. wrócono do poprzedniego systemu podawania danych to jest tylko dla BG i Filii BG.

Wypożyczalnia Studencka w latach 1975–1990

Z Wypożyczalni Studenckiej mogli korzystać wyłącznie studenci i pracownicy PW. Na terenie Warszawy nie było, jak w innych dużych miastach (np. w Krakowie, czy Wrocławiu), porozumienia między uczelniami, na mocy którego studenci mogli korzystać także ze zbiorów dydaktycznych innych uczelni. Zabezpieczeniem dla obcych bibliotek była pieczętka w indeksie o wypożyczeniu książek i bez skasowania tej pieczętki, student nie mógł zaliczyć semestru. Propozycje wysuwane w tej sprawie przez kierownika Oddziału Udostępniania Zbiorów mgr Halinę Rzeszut na zebraniu w Bibliotece Narodowej poświęconemu sprawie udostępniania zbiorów w Warszawie, nie zostały przyjęte.

Początkowo w Wypożyczalni Studenckiej wypożyczano 5 książek na dwa miesiące, później 10 książek na semestr. Trudno bowiem było żądać od studenta, żeby zwracał podręcznik przed zdaniem egzaminów w końcu semestru. Student rozliczał się z Biblioteką tylko raz, po zakończeniu studiów, za pomocą karty obiegowej. Studenci z wydziałów, na których były biblioteki wydziałowe mieli do dyspozycji 10–15 książek na semestr (10 w BG i 5 lub 10 w swojej bibliotece wydziałowej). W gorszej sytuacji byli studenci innych wydziałów. Starano się im, zwłaszcza dy-

plomantom, umożliwić korzystanie ze zbiorów całej sieci bibliotecznej PW, zabezpieczając zbiory w ten sposób, że bibliotekarka przesyłała do BG na kartce wiadomość o otwarciu konta studentowi spoza własnego wydziału, czy instytutu. Podpisując kartę obiegową pilnowano, aby student rozliczył się z daną biblioteką. W Wypożyczalni Studenckiej był stosowany najkorzystniejszy dla czytelników system natychmiastowej obsługi. Jednak w ciągu roku były trzy trudne okresy wzmożonego ruchu: początek roku akademickiego, początek drugiego semestru i koniec roku akademickiego, kiedy czas oczekiwania wydłużał się do 1–2 godzin.

Do Wypożyczalni było zapisanych przeciętnie 15 000 studentów, natomiast obsada personalna była stale zbyt mała. Przeciążenie pracą dwuzmianową powodowało zniechęcenie pracowników i nieustanną płynność kadr. Do tego dochodziły zwolnienia lekarskie, np. w 1978 r. w Oddziale Udostępniania Zbiorów łącznie z urlopami macierzyńskimi było 764 dni nieobecności w pracy. Tutaj, gdzie żadnej pracy nie można było odłożyć na później, czytelnik musiał być natychmiast obsłużony, więc osoby znajdujące się w pracy wykonywały wszystkie czynności za siebie i za nieobecnych.

W razie zagubienia książki student musiał odkupić taką samą pozycję, jeżeli znajdowała się jeszcze w księgarniach, lub inną, co najmniej trzykrotnie droższą, jaką wskazał Oddział Gromadzenia Zbiorów.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna w latach 1975–1995

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna pełniła ważną funkcję usługową w systemie biblioteczno-informacyjnym. Jej zadaniem było dostarczenie czytelnikowi nie posiadanych przez macierzystą bibliotekę materiałów, potrzebnych mu do prac naukowych i studiów.

Drugim zadaniem Wypożyczalni Międzybibliotecznej było uzupełnianie zbiorów, ważne zwłaszcza w czasach gdy brakowało dewiz na zakupy wydawnictw z krajów zachodnich, poprzez sprowadzanie materiałów bibliotecznych w celu wykonania kopii, w końcu udostępnianie własnych zbiorów bibliotekom krajowym i zagranicznym.

Wypożyczenia międzybiblioteczne opierały się na trzech aktach prawnych: na Zarządzeniu Ministra Kultury i Sztuki z dnia 23 grudnia 1953 r.⁸⁸, które nałożyło na biblioteki obowiązek uczestniczenia w akcji udostępniania międzybibliotecznego, na Ustawie o bibliotekach z 1968 r.⁸⁹ i na Zarządzeniu Ministra Kultury i Sztuki z dnia 25 marca 1980 r.⁹⁰. Zarządzenie z 1953 r. i Ustawa o bibliotekach postanawiały, że tylko Biblioteka Narodowa, jako centralna biblioteka kraju, jest upoważniona do prowadzenia wypożyczeń zagranicznych.

W 1953 r. zgodnie z Zarządzeniem Ministra utworzono przy Oddziale Udostępniania Zbiorów BG PW Wypożyczalnię Międzybiblioteczną. Początkowo, stosując

---

⁸⁸ MP 1954 nr A 19 poz. 336.

⁸⁹ DzU 1968 nr 12.

⁹⁰ MP 1980 nr 12.

się do Zarządzenia Ministra, prowadzono wypożyczenia tylko z kraju, a przy wypożyczeniach z zagranicy korzystano z pośrednictwa BN, później także CINTiE. Od 1974 r. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna nawiązała własne, bezpośrednie kontakty z bibliotekami zagranicznymi szkół wyższych i sprowadzała materiały trudno dostępne bezpośrednio z zagranicy, na specjalnie wydrukowanych w tym celu firmowych rewersach. Bardzo dbano o to, żeby we właściwy sposób reprezentować za granicą BG PW, a tym samym nasz kraj.

W latach siedemdziesiątych rozpoczęto tworzenie centralnych bibliotek naukowych dla różnych dziedzin wiedzy, co powodowało zawężenie przez poszczególne biblioteki profilu gromadzonych zbiorów, a tym samym wywoływało zwiększone zapotrzebowanie na wypożyczenia z innych bibliotek.

Zamówienia krajowe można było zgłaszać pisemnie, na specjalnie zaprojektowanych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną blankietach, ale również telefonicznie, co oszczędzało czas pracowników naukowych. Nie stosowano żadnych ograniczeń w ilości zamawianych materiałów. Wypożyczenia międzybiblioteczne były w tamtych latach bezpłatne, opłacano tylko czasem koszty przesyłki pocztowej z zagranicy, za pomocą nabywanych w banku międzynarodowych kuponów pocztowych.

Najwięcej pozycji wypożyczano w ówczesnym Związku Radzieckim, z Biblioteki im. Lenina i Głównej Biblioteki Technicznej w Moskwie na podstawie umów RWPG o wymianie myśli technicznej. Były to książki, czasopisma, a także odbitki kserograficzne i mikrofilmy. Wypożyczano nam materiały nie tylko napisane w języku rosyjskim. Bardzo cenne były odbitki z artykułów z czasopism angielskich i amerykańskich, których brakowało w Polsce, a które biblioteki radzieckie posiadały w komplecie. W dyspozycji Oddziału znajdowała się jedyna w latach siedemdziesiątych w PW maszyna do pisania z rosyjską czcionką (cyrylicą), za pomocą której była prowadzona korespondencja ze Związkiem Radzieckim.

Dużą życzliwość okazywały też biblioteki skandynawskie, głównie z Holandii, wypożyczając wiele pozycji w języku angielskim, przysyłając za darmo odbitki z czasopism. Wypożyczano też z wielu innych krajów: z Anglii, Austrii, Belgii, Danii, Francji, NRD, NRF, Norwegii, Szwajcarii oraz ze wszystkich krajów zwanych krajami demokracji ludowej. Tylko Biblioteka Kongresu w Stanach Zjednoczonych wypożyczała swoje zbiory wyłącznie za pośrednictwem BN. Wymienione kraje tylko sporadycznie wypożyczały materiały biblioteczne z naszych zbiorów, głównie prace doktorskie, natomiast licznie korzystały z nich biblioteki KDL, nadrabiając w ten sposób chroniczny brak dewiz na zakupy i prenumeratę.

W 1984 r. przeprowadzono badania, jakiego rodzaju zbiory i w jakich językach są sprowadzane przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną BG PW (tab. 12 i 13).

Najwięcej i najnowsze informacje pracownicy naukowci znajdowali w artykułach z czasopism. Chętnie były wykorzystywane też prace doktorskie zagranicznych uczelni technicznych.

Najwięcej materiałów sprowadzano w języku angielskim, bo jak wiadomo, najczęściej publikacji naukowych na świecie ukazuje się w tym języku i jest on najlepiej polskiemu czytelnikowi znany.

Tabela 12

Rodzaje zbiorów sprowadzanych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną

Książki	Artykuły z czasopism	Sprawozdania z konferencji	Zbiory specjalne	Razem
20%	57%	8%	15%	100%

Tabela 13

Język sprowadzanych publikacji

Angielski	Rosyjski	Niemiecki	Inne języki
60%	28%	10%	2%

Od 1979 r. działalność Wypożyczalni Międzybibliotecznej rozszerza się i na inne biblioteki w kraju. W ramach realizacji programu SINTO, Centrum INTE⁹¹ zleciło BG obsługiwanie użytkowników z Resortu Chemicznego z całej Polski w zakresie sprowadzania materiałów trudno dostępnych z zagranicy. Odtąd wszystkie biblioteki Resortu Chemicznego nadsyłały swoje zamówienia do Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG PW, która je realizowała, wykonując obowiązki I CBT.

W 1981 r. dyrekcja BG zakupiła dalekopis (telex) wskutek czego Wypożyczalnia Międzybiblioteczna otrzymała nowe, wspaniałe narzędzie pracy. Złożone przez użytkownika zamówienie, po telefonicznym sprawdzeniu w katalogu centralnym BN, jeszcze tego samego dnia było wysyłane telexem do biblioteki w kraju, która daną pozycję posiadała.

Skracało to znacznie czas oczekiwania na nadejście przesyłki. Zamówione telexem materiały nadchodziły przeważnie w ciągu tygodnia.

Od 1983 r. Wypożyczalnia Międzybiblioteczna uczestniczyła wspólnie z Ośrodkiem Informacji Chemicznej w realizacji wypożyczeń przez system BRIOLIS. Był to system Lookheed-Dialog umożliwiający dostęp do światowych baz danych, realizowany przez British Council. Pracownicy Resortu Chemicznego z całej Polski zgłaszali do OICH BG tematy, na które chcieliby otrzymywać informacje bibliograficzne, a następnie składali do Wypożyczalni Międzybibliotecznej zapotrzebowania na sprowadzenie z zagranicy wybranych materiałów. Materiały wyszukane przez system BRIOLIS były sprowadzane odpłatnie za pośrednictwem British Council z bibliotek angielskich, głównie z British Museum. Sprowadzano także odpłatnie z British Library odbitki z czasopism, a przez Konsulat Brytyjski książki i prace doktorskie. Mimo że była to działalność na rzecz obcych instytucji, BG PW nie otrzymywała z tego powodu dodatkowych funduszy.

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna zajmowała się też sprowadzaniem na zlecenie Oddziału Wydawnictw Ciągłych całych roczników czasopism z bibliotek kra-

⁹¹ Pismo z dnia 3 lipca 1979 r. nr OSI/2237/79 podpisane przez dyrektora generalnego Centrum INTE inż. M. Derentowicza. Akta BG PW.

jowych, celem zmicrofilmowania lub wykonania mikrofisz i uzupełnienia w ten sposób zbiorów BG.

Również zawsze wykonywano mikrofilm z wypożyczonych z zagranicy książek, uzyskując w ten sposób bezpłatnie dewizowe wydawnictwo Aby nie naruszać prawa autorskiego, wykonana kopia dzieła była przekazywana czytelnikowi, który daną pozycję zamówił, do użytku własnego, co było dozwolone, a informację o mikrofilmie umieszczano w katalogu.

Oprócz wypożyczeń z bibliotek krajowych i zagranicznych, czytelnicy korzystali także ze zbiorów bibliotek znajdujących się na terenie Warszawy poprzez rewersy międzybiblioteczne (tab. 14 i 15).

Tabela 14

Wypożyczenia Międzybiblioteczne w latach 1975–1995. Sprowadzono do Biblioteki

Rok	Z kraju			Z zagranicy			Razem
	książki	czasopisma	zbiory specjalne	książki	czasopisma	zbiory specjalne	
1975	949	583	—	80	1	64	1677
1976	1030	693	—	89	1	368	2181
1977	1000	858	—	194	—	286	2338
1978	1125	1054	436	131	2	316	3064
1979	1049	1532	263	212	—	501	3557
1980	1011	1268	339	136	6	964	3724
1981	671	1109	82	110	3	888	2863
1982	905	909	63	89	—	2315	4281
1983	888	1142	60	128	1	599	2818
1984	724	1061	327	307	7	1316	3742
1985	643	957	48	144	—	643	2435
1986	606	1010	257	259	42	980	3154
1987	577	994	354	198	27	1971	4121
1988	462	646	180	211	6	1150	2655
1989	547	794	156	211	—	950	2658
1990*	3061	2106	562	78	6	785	6598
1991	511	657	574	92	2	783	2619
1992	747	454	76	66	—	524	1867
1993	852	675	—	43	—	397	1967
1994	854	282	—	82	—	1047	2265
1995	1930	648	—	—	—	255	2833

* Dane liczbowe dotyczą całej sieci bibliotecznej.

Pracownicy naukowci otrzymywali rewersy bez ograniczeń, dyplomantom wydawano po dwa rewersy. Czytelnik sam wypożyczał sobie książkę, a po jej zwrocie, rozliczał się z Wypożyczalnią Międzybiblioteczną oddając skasowany rewers. Było z tym zawsze dużo kłopotu, ażeby uzyskać terminowy zwrot wypożyczonych

Tabela 15

Wypożyczenia Międzybiblioteczne w latach 1975–1995. Wypożyczono do innych bibliotek

Rok	Do kraju			Za granicę			Razem
	książki	czaso- pisma	zbiory specjalne	książki	czaso- pisma	zbiory specjalne	
1975	1212	1736	—	21	8	8	2985
1976	1458	721	—	15	10	8	2212
1977	2031	2177	113	5	8	120	4454
1978	2670	3882	126	13	4	374	7069
1979	2353	2491	30	16	2	379	5271
1980	1287	1437	550	2	2	1248	4526
1981	1626	1904	1305	6	1	269	5111
1982	960	955	177	24	10	159	2285
1983	1482	2532	231	41	26	646	4958
1984	1618	2446	1559	19	25	430	6097
1985	1103	2145	453	34	42	344	4121
1986	1135	943	1038	11	—	426	3553
1987	930	513	662	2	3	485	2595
1988	895	945	1125	13	—	178	3156
1989	898	1040	2027	16	1	82	4064
1990*	2235	1649	3026	4	4	69	6987
1991	620	468	1259	5	1	108	2461
1992	694	713	—	2	2	127	1538
1993	566	551	40	3	1	317	1478
1994	612	444	59	2	—	112	1229
1995	654	475	—	—	2	253	1384

* Dane liczbowe za rok 1990 dotyczą całej sieci bibliotecznej.

pozycji. Nie wydawano rewersów tylko do BN, której zadaniem jest zachowanie dorobku piśmienniczego Polski i co roku osoba prowadząca wypożyczenia międzybiblioteczne podpisywała zobowiązanie, że książki z BN będą udostępniane wyłącznie w czytelni, żeby nie narazić ich na zagubienie. Ponieważ BN była niedaleko i dysponowała o wiele lepszymi czytelniami niż BG PW, nie było sensu przynosić książek i na miejscu je udostępniać.

Praca w Wypożyczalni Międzybibliotecznej była podzielona między trzy osoby. Jedną z nich (kierownik Oddziału) zajmowała się sprowadzaniem materiałów bibliotecznych z kraju i z zagranicy — druga wypożyczaniem zbiorów BG do innych bibliotek, przez realizację nadesłanych rewersów, trzecia, prowadząca Wypożyczalnię Naukową — wypożyczaniem zbiorów instytucjom z terenu Warszawy. Na wszystkich odcinkach praca była wykonywana bardzo starannie. Rewersów z prośbą o wypożyczenie nadchodziło bardzo dużo — około 3000 miesięcznie. W 1991 r. odeszła na emeryturę mgr Halina Rzeszut, długoletni kierownik Oddziału Udostęp-

niania Zbiorów, lecz jeszcze przez rok, jako pracownik kontraktowy, prowadziła Wypożyczalnię Międzybiblioteczną.

Od 1992 r. nastąpiła reorganizacja Wypożyczalni Międzybiblioteczej. Pracę, którą dotychczas wykonywały dwie osoby, zlecono jednej osobie. Jedna bibliotekarka sprowadzała materiały dla pracowników naukowych i ta sama osoba wypożyczała zbiory BG poza Warszawę. Te dwie czynności trudno jednak było z sobą pogodzić. Przyjmowanie zamówień, szybkie ich realizowanie, praca przy telexie, wydawanie rewersów do bibliotek warszawskich wymagało pozostawania na miejscu, w pokoju, w wypożyczalni, natomiast sprawdzanie rewersów w katalogach, wyszukiwanie zbiorów w magazynach i czytelnicy, przekazywanie czasopism do Pracowni Reprograficznej celem wykonania odbitek, przynoszenie wydawnictw z bibliotek sieci wymagało pracy poza lokalem wypożyczalni.

Poza tym było po prostu za dużo pracy na jedną osobę. Wkrótce też zaczęto sobie pracę ułatwiać. Rewersy z prośbą o wypożyczenie pisano ręcznie, nawet za granicę. Niewykorzystywana maszyna z rosyjską czcionką znalazła się w innym oddziale, przestano korzystać z telexu. W 1994 r. zmieniono też regulamin Wypożyczalni Międzybiblioteczej. Wprowadzono w nim nigdy dotychczas nie stosowane wobec pracowników naukowych ograniczenia w dostępie do literatury światowej. Pracownicy mogli odtąd jednorazowo złożyć tylko dwa zamówienia na wypożyczenia z zagranicy i 5 na wypożyczenia z kraju, a studenci tylko jedno zamówienie zagraniczne i dwa krajowe⁹².

Nasuwa się pytanie, czy Biblioteka ma prawo ograniczać pracownika naukowego w jego dostępie do wiedzy i niepomiernie wydłużać czas pisania np. pracy doktorskiej lub habilitacyjnej.

W 1994 r. wprowadzono komputer do prac w Wypożyczalni Międzybiblioteczej. W 1995 r. odeszła także z pracy (na skutek konfliktu starszych bibliotekarzy) doświadczona, operatywna bibliotekarka Bogumiła Sztyk, która prowadziła całą wypożyczalnię. Odpowiedzialny odcinek pracy przeszedł w ręce młodych, niedoświadczonych osób.

Tak samo, jak i przy innych statystykach, w przypadku tabel 14 i 15 dane cyfrowe były podawane w różny sposób. Za lata 1975–1983 oraz 1991, 1992, 1994 dotyczą tylko Biblioteki Głównej. W latach 1984–1989 oraz w 1993 r. podano je łącznie z Filią BG. W 1990 r. odnoszą się prawdopodobnie do całej sieci bibliotecznej, chociaż i tak wydają się zawyżone. W sprawozdaniu opisowym za 1990 r. podano, że w BG wysłano łącznie do innych bibliotek 2979 jednostek bibliotecznych a sprowadzono 2297⁹³.

W rubryce „zbiory specjalne” umieszczano prace doktorskie i ilości stron odbitek kserograficznych, wykonanych w ramach realizacji rewersów międzybibliotecznych.

⁹² Zob. *Aneks*, s. 128, *Zasady korzystania z Wypożyczalni Międzybiblioteczej Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej*.

⁹³ Dane liczbowe podawane są według sprawozdań rocznych BG.

Niestety, cała bardzo starannie prowadzona dokumentacja działalności Oddziału Udostępniania Zbiorów została w czasie kolejnych przeprowadzek, około 1994 r., zniszczona. Jest to bardzo duża strata, ponieważ znajdowały się tam wyniki wielu badań i analiz dotyczących udostępniania zbiorów, uczestniczenia w pracach I CBT (system BRIOLIS), a także w części opisowej sprawozdań miesięcznych, a zwłaszcza rocznych, dokumentowano ważniejsze wydarzenia nie tylko w Oddziale, lecz także w całej Bibliotece. Było to cenne źródło wiadomości dla opracowującego dzieje BG PW.

Czytelnia Ogólna

W Czytelni Ogólnej, czynnej na dwie zmiany od godz. 8⁰⁰ do 20⁰⁰ a przez krótki czas w 1972 r. do 21⁰⁰, zbiory były udostępniane bez żadnych ograniczeń jakościowych czy ilościowych, z księgozbioru podręcznego i magazynu głównego. Księgozbiór podręczny liczył około 6500 woluminów aktualnych lektur studenckich. Z encyklopedii, poradników i słowników można było korzystać w wolnym dostępie do półek.

Z księgozbioru podręcznego czytelnik otrzymywał książkę natychmiast, na pozycję z magazynu oczekiwał najdłużej 15 minut.

W Czytelni Ogólnej udostępniano też prace doktorskie do wglądu przed obroną i materiały sprowadzone z innych bibliotek przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną.

Zaprojektowano nową książkę obecności, z podziałem na kategorie użytkowników, co dało możliwość prowadzenia badań czytelnictwa. W latach siedemdziesiątych przeprowadzono cały szereg takich badań, służących lepszemu poznaniu potrzeb czytelników i usprawnieniu udostępniania zbiorów (tab. 16–20).

Tabela 16

Użytkownicy Czytelni Ogólnej w procentach w latach 1972–1978

Rok	Pracownicy naukowi	Studenci	Inni	Razem
1972	22,22%	75,39%	2,39%	100%
1973	23,70%	72,93%	3,37%	100%
1974	22,51%	74,37%	3,32%	100%
1975	17,70%	68,00%	14,30%	100%
1976	15,90%	74,40%	9,70%	100%
1977	9,90%	83,60%	6,50%	100%
1978	11,90%	80,90%	7,20%	100%

Najliczniejszą grupę, około 80% korzystających z Czytelni, stanowili studenci. Jeżeli student nie zdołał sobie wypożyczyć do domu niezbędnego podręcznika, musiał z niego korzystać na miejscu, w Czytelni. Także przepis, pozwalający dopiero dyplomantom na wypożyczanie książek z magazynu głównego, zmuszał do korzystania z nich na miejscu.

Z tych powodów udział studentów w ogólnej liczbie czytelników był bardzo wysoki. Natomiast pracownicy naukowci korzystali z Czytelni coraz rzadziej, co świad-

Tabela 17

Korzystający z Czytelni Ogólnej w styczniu 1979 r.

Wydział	Studenci	Pracownicy
Architektury	20	—
Chemiczny	46	9
Elektroniki	299	16
Elektryczny	642	51
Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej	153	6
Geodezji i Kartografii	81	2
Inżynierii Lądowej	250	20
Inżynierii Sanitarnej i Wodnej	215	15
Instytut Transportu	141	9
Mechaniczny Energetyki i Lotnictwa	157	15
Mechaniki Precyzyjnej	111	6
Mechaniczny Technologiczny	52	6
Międzywydziałowe Studium Kształcenia Nauczycieli Przedmiotów Technicznych	3	1
Instytut Poligrafii	3	1
Samochodów i Maszyn Roboczych	74	5
Doktoranci	—	51

Tabela 18

Frekwencja i udostępnianie w Czytelni Ogólnej w latach 1975–1977

Rok	Odwiedziny	Liczba udostępnionych jednostek bibliotecznych
1975	65 968	133 972
1976	51 141	151 310
1977	52 031	169 415

Tabela 19

Frekwencja i udostępnianie w Czytelni Ogólnej i Czytelni Czasopism (łącznie) w latach 1978–1981

Rok	Odwiedziny	Książki	Czasopisma	Zbiory specjalne	Razem udostępniono
1978	49 457	77 807	104 935	6 041	188 783
1979	50 771	73 624	111 459	6 415	191 498
1980	50 502	70 173	149 841	7 668	227 682
1981	brak danych	54 062	102 888	6 386	163 336

Tabela 20

**Frekwencja i udostępnianie w Czytelniach: Ogólnej, Czasopism
i Wydawnictw Informacyjnych BG w latach 1982–1995**

Rok	Odwiedziny	Książki	Czasopisma	Zbiory specjalne	Razem udostępniono
1982	35 019	44 293	80 598	6 043	130 934
1983	36 266	44 629	103 646	6 679	154 954
1984	36 004	40 005	108 545	6 751	155 301
1985	33 256	38 163	98 568	6 352	143 083
1986	32 672	42 530	163 069	7 020	212 619
1987	30 140	31 503	131 941	6 295	169 739
1988	30 337	28 026	121 737	7 537	157 300
1989	83 900	24 896	64 859	7 440	97 195
1990	23 217	29 280	65 274	7 926	102 480
1991	30 366	29 853	133 598	9 390	172 841
1992	22 412	31 140	132 291	11 113	174 544
1993	22 518	38 655	135 941	10 317	184 913
1994	24 278	18 153	235 061	5 931	259 145
1995	21 671	14 044	122 684	2 906	139 634

Od 1982 do 1993 r. dane cyfrowe są podane łącznie z Filią BG, za lata 1994 i 1995 osobno dla Biblioteki Głównej.

czyło o tym, że potrzebne im materiały biblioteczne mogą otrzymać na miejscu, w swojej bibliotece instytutowej.

Zbadano także, z jakich wydziałów pochodzą studenci najczęściej odwiedzający Czytelnię Ogólną.

Wyniki badań pokazały jasno, jak bardzo brakowało bibliotek wydziałowych na Wydziale Elektrycznym i Inżynierii Lądowej, a także dawały powód do zastanowienia się nad godzinami otwarcia i zaopatrzeniem w lektury Bibliotek Wydziałowych Elektroniki i Inżynierii Sanitarnej i Wodnej.

Od 1 stycznia 1991 r. nastąpiło połączenie Oddziału Udostępniania Zbiorów z Oddziałem Magazynów i Konserwacji Zbiorów. Za zgodą Rady Bibliotecznej, wyłączono z Oddziału Wypożyczalnię Międzybiblioteczną, prowadzoną przez dotychczasowego kierownika Oddziału mgr Halinę Rzeszut i poddano, jako Sekcję, pod bezpośrednie zwierzchnictwo wicedyrektora BG mgr Anny Wojciechowskiej.

Motywelem połączenia obu Oddziałów była możliwość wykorzystywania personelu zarówno do dostarczania książki z magazynu, jak i wypożyczania jej czytelnikowi. Nie wzięto jednak pod uwagę różnicy w kwalifikacjach, jakie powinien mieć magazynier, a jakie bibliotekarz, stykający się bezpośrednio z czytelnikiem, dysponujący odpowiednią wiedzą z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. Teraz często Czytelnię Ogólną obsługiwał magazynier lub dyżurujący w Czytelni bibliotekarz musiał sam biegać po książki do magazynu.

Od 1994 r. po objęciu dyrekcji przez mgr Elżbietę Dudzińską przystąpiono do komputeryzacji procesów udostępniania zbiorów. Rozpoczęto od Wypożyczalni

Studenckiej. W magazynie zbiorów dydaktycznych przeprowadzono selekcję i po remoncie ustawiono książki na nowych regałach kompaktowych, co usprawniło obsługę użytkowników. Zlikwidowano stosy książek leżących na podłodze i uzyskano miejsce na nowe zbiory.

Po przetestowaniu systemu Lech-BMS z Poznania, który okazał się nieprzydatny, zakupiono w Politechnice Gdańskiej system biblioteczo-komputerowy APIS-ZB i wdrożono go w Wypożyczalni Studenckiej w 1994 r., a w Wypożyczalni Naukowej w 1995 r. Wprowadzono do systemu wszystkie konta studentów i pracowników PW, wydano czytelnikom nowe legitymacje biblieczne z kodem paskowym i fotografią.

Oklejono też w Wypożyczalni Studenckiej kodem paskowym książki przeznaczone do wypożyczania. Do dyspozycji czytelników oddano 14 stanowisk komputerowych w Wypożyczalni Studenckiej i 2 w Wypożyczalni Naukowej. Przy pomocy komputera użytkownik może dowiedzieć się, czy dana książka jest w zbiorach i czy znajduje się na półce. Jeżeli jest wypożyczona, można zamówić ją po zwrocie, przy pomocy komputera drukuje się także rewers. Obsługujące system bibliotekarki musiały przejść specjalne przeszkolenie, także odbywały się ciągłe szkolenia użytkowników. Komputer zastąpił prowadzenie różnego rodzaju kartotek, a Wypożyczalnia Studencka uzyskała wygląd godny największej w kraju biblioteki uczelni technicznej końca XX wieku.

Oddział Informacji Naukowej

Od 1953 r. istniał w BG Oddział Informacyjno-Bibliograficzny, który w 1964 r. przekształcił się w Oddział Informacji Naukowej, na skutek Zarządzenia Ministra Szkolnictwa Wyższego z 18 marca 1961 r. powołującego oddziały informacji naukowej w bibliotekach szkół wyższych.

Zadaniem Oddziału Informacji Naukowej było w tamtych czasach dostarczanie informacji o bieżącym stanie nauki i źródłach wiedzy oraz organizowanie sprawnie działającego systemu gromadzenia, klasyfikacji i przechowywania informacji. Ponadto pracownicy OIN powinni byli pomagać użytkownikom w korzystaniu ze zbiorów Biblioteki i służyć pomocą w zakresie informacji tematycznych.

OIN udzielał informacji indywidualnych i informacji zbiorowej.

Informacje indywidualne dzieliły się na biblieczne, bibliograficzne i rzeczowe.

Informacje biblieczne polegały na pomocy w odszukaniu w katalogach i zlokalizowaniu pozycji, której autor i tytuł był czytelnikowi znany.

Informacje bibliograficzne wymagały poszukiwania w bibliografiach i czasopiśmie referujących.

Informacje rzeczowe wymagały określenia tematu symbolem klasyfikacji dziesiętnej i poszukiwania przez katalog rzeczowy, bibliografie tematyczne i karty dokumentacyjne literatury na określony temat.

W zakresie informacji zbiorowej OIN opracowywał i wydawał szereg publikacji:

- *Tygodniowy Przegląd Nabytków* — od 1976 r.,
- *Biuletyn Informacyjny* — od 1976 r.

Przez pewien czas wydawano *Biuletyn Tematyczny* z zakresu elektrotechniki i mechaniki, lecz zaprzestano tej działalności, ponieważ zainteresowanie było niewielkie, a nakład pracy bardzo duży. Dorobek naukowy Uczelni popularyzowała wydawana co roku *Bibliografia adnotowana prac doktorskich i habilitacyjnych*.

W 1979 r. OIN opracował i wydał *Przewodnik po wydawnictwach informacyjnych w zbiorach BG*.

W 1992 r. wydano informator *Komputerowe bazy danych BG PW*, przeznaczony dla dziekanatów i sekretariatów oraz systemu biblioteczo-informacyjnego PW oraz dla bibliotek współpracujących z I CBT.

Jednak największym osiągnięciem było opracowanie i wydanie *Bibliografii publikacji pracowników PW*, pod redakcją kierownika Oddziału mgr Waleriany Płomińskiej.

Była to praca trwająca wiele lat, w której brał udział cały zespół ludzi: mgr Bogumiła Kutszyńska (pod jej redakcją wyszedł t. VII), mgr Maria Gołębowska, mgr Ewa Przywóska, mgr Marian Rogala, mgr Lidia Roguska, mgr Zofia Sybilska, mgr Bożena Wojtasik. Przy opracowaniu bibliografii poszczególnych wydziałów współpracowali kierownicy bibliotek wydziałowych — mgr Zofia Błachowicz i mgr Irena Wrzosek.

Od 1975 do 1990 r. wydano 10 tomów *Bibliografii* (każdy tom w kilku częściach) obejmujących dorobek piśmienniczy pracowników naukowych PW ze wszystkich wydziałów za lata 1974–1986. Po roku 1990 *Bibliografia* jest opracowywana w dalszym ciągu i wydawana co roku w formie broszur.

OIN prowadził też pełną dokumentację bieżącej działalności naukowej Uczelni w zakresie zakończonych prac naukowo-badawczych, służbowych wyjazdów zagranicznych, publikacji pracowników naukowych, patentów, oraz dokumentację prasową życia Uczelni.

Co roku wysyłano do Centrum INTE kilkaset sprawozdań z wyjazdów zagranicznych i opracowane karty dokumentacyjne z zakończonych prac badawczych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Jako warsztat pracy prowadzono w OIN różnego rodzaju kartoteki:

- bibliografii technicznych,
- materiałów z konferencji i terminów konferencji,
- wystaw i konferencji organizowanych przez PW,
- dokumentacji prasowej dotyczącej PW (wycinki prasowe),
- prac opublikowanych przez pracowników PW,
- rozpraw doktorskich i habilitacyjnych,
- sprawozdań z wyjazdów zagranicznych,
- wiadomości o zakończonych pracach naukowo-badawczych,
- kartotekę pracowników PW za lata 1915–1944,

- rozwiązanych skrótów nazw instytucji i tytułów czasopism,
- zestawień dokumentacyjnych opracowanych przez OIN,
- informacji o wydawnictwach, co do których już raz uzyskano odpowiedź z katalogu centralnego BN.

Bibliografię piśmiennictwa podawano z reguły w skrótach, zwłaszcza dotyczącą tytułów czasopism i w rozwiązywaniu ich, a tym samym w dotarciu do źródła informacji, trzeba było użytkownikowi pomóc. Czytelnicy, zwłaszcza studenci, poszukiwali często tej samej lektury zaleconej przez wykładowców, a pracownicy naukowi dzieł lub artykułów cytowanych w publikacjach. Aby nie powtarzać tych samych poszukiwań, tracić czasu i środków, założono kartotekę odpowiedzi uzyskanych z BN.

W Centrum INTE prenumerowano adnotowane karty dokumentacyjne (ponad 35 000 rocznie). Karty te należało włączyć do zbioru według symboli klasyfikacji dziesiętnej, co było bardzo pracochłonne. Stanowiły one w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych bogate i łatwo dostępne źródło informacji rzeczowych. Po wprowadzeniu automatyzacji w wyszukiwaniu informacji straciły na znaczeniu i zaprzestano ich prenumeraty.

Od 1974 r. Ośrodek Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN (ODIN PAN) uruchomił mikrofizyczny system informacji, w związku z czym pracownicy naukowcy PW przy pośrednictwie OIN PW mogli otrzymywać odbitki spisów treści czasopism nadchodzących do kraju, a nie prenumerowanych przez BG, i następnie zamawiać odbitki z interesujących artykułów.

Od 1977 r. zaczęto w BG sporządzać spisy treści czasopism i rozsyłać do Instytutów PW, które sobie taką formę informacji zamówiły.

Z końcem 1979 r. BG otrzymała linię mikrofizyczną PENTAKTA i zaczęła aktywnie uczestniczyć w systemie mikrofizycznym ODIN PAN. Prowadzono też wspólnie z Oddziałem Czasopism, Ośrodkiem Informacji Chemicznej i Ośrodkiem Informatyzacji i Mechanizacji prace nad zautomatyzowanym systemem informacji „Katalog Czasopism”. W 1985 r. zaczął funkcjonować, wprowadzony zarządzeniem rektora, System Informacji o Pracach Naukowych SYNABA, jako podsystem ogólnokrajowego systemu koordynowanego przez Centrum INTE. System SYNABA był opracowywany we współpracy z Działem Nauki i Biurem Współpracy z Zagranicą PW. Zarejestrowano w nim około 700 podjętych na Uczelni prac naukowo-badawczych, a także przekazano informacje do krajowego systemu SYNABA i SAZAPS gromadzącego informacje o służbowych wyjazdach za granicę.

W 1988 r. OIN korzystał już z następujących katalogów na maszynowych nośnikach informacji: Sympozja, SYNABA, Journals I. Została też uruchomiona komputerowa baza danych NAUKA PW dostępna na mikrokomputerze IBM PC/AT, zawierająca bibliografie prac naukowo-badawczych i rozwojowych oraz ekspertyzy wykonanych przez pracowników PW.

OIN prowadził też Centralny Katalog Materiałów Pokonferencyjnych, znajdujących się początkowo tylko w BG i Politechnice Poznańskiej, później także w 11 bibliotekach szkół wyższych. Katalog ten był realizowany w technice komputerowej IBM-370 i przez mikrokomputery IBM PC.

W 1990 r. opracowano maszynowy Katalog Czasopism importowanych w sieci bibliotek współpracujących z I CBT (Journals II).

W 1991 r. zmieniono koncepcję funkcjonowania systemu informacji naukowej w BG PW, w wyniku której połączono Oddział Informacji Naukowej i Ośrodki Informacji Chemicznej w jeden Ośrodek Informacji Naukowej⁹⁴. Po roku jednak wskutek protestów pracowników naukowych z Wydziału Chemii, Ośrodek Informacji Chemicznej reaktywowano. OIN PW poszerzył znacznie zakres usług informacyjnych przez instalowanie nowych baz danych na dyskach optycznych (CD-ROM) oraz uruchomienie terminalu światowego systemu informacyjnego.

W 1992 r. było w BG 6 baz danych opracowanych we własnym zakresie:

- katalog książek BG,
- centralny katalog materiałów pokonferencyjnych,
- SYNABA PW,
- katalog czasopism Journals I (CZASO I),
- Journals II (CZASO II) — był to katalog czasopism zachodnich importowanych przez biblioteki krajowe w latach 1989–1991),
- bibliografia publikacji pracowników PW.

Do tych baz wprowadzono w 1991 r. 10 842 opisy dokumentacyjne, uzyskując łączny stan 52 949 rekordów.

Biblioteka posiadała również 6 obcych baz danych na dyskach optycznych (CD-ROM), a także 2 bazy danych na dyskietkach. Są to:

- Science Citation Index,
- CITIS,
- Compendex Plus,
- Ulrich's Plus,
- Beistein Current Facts in Chemistry,
- Inspec,
- Current Contents, Physical, Chemical and Earth Sciences,
- Current Contents: Engineering, Technology and Applied Science.

Biblioteka Główna była połączona *on-line* z jednym z największych światowych serwisów informacyjnych — The Scientific and Technical Information Network (STN Internationals). Serwis ten obejmuje około 120 baz danych, zawierających około 74 milionów opisów bibliograficznych, około 14 milionów struktur chemicznych i rekordów numerycznych. STN Int. umożliwia dostęp do baz interdyscyplinarnych oraz baz danych z następujących dziedzin: chemia, elektronika i telekomunikacja, energetyka, fizyka, informacja patentowa, inżynieria, architektura, budownictwo i konstrukcje, matematyka i informatyka, materiałoznawstwo, medycyna, nauki biologiczne, nauki o ziemi, nauki społeczne, inżynieria środowiska.

W 1994 r. oddano do użytku centralny katalog książek w bibliotekach systemu informacyjno-bibliotecznego PW-CENKA oraz podłączono 5 terminali do poczty komputerowej.

---

⁹⁴ Zob. rozdział *Struktura organizacyjna...*, s. 55.

W 1995 r. stworzono zaakceptowany przez Radę Biblioteczną *Plan informatyzacji BG PW na lata 1995–1999*.

Ośrodek Informacji Chemicznej

Ogólnokrajowy system informacji chemicznej został zlecony Bibliotece Głównej PW do realizacji w 1974 r. na podstawie Porozumienia Ministra Przemysłu Chemicznego, Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Sekretarza Naukowego PAN w sprawie wspólnej eksploatacji maszynowych nośników informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w dziedzinie nauk chemicznych.

Zarządzeniem Rektora nr 37/1974 został powołany Ośrodek Informacji Chemicznej BG PW. Kierownikiem Ośrodka został mgr inż. Grzegorz Bogdan, który w 1976 r. uzyskał również kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego. Ośrodek Informacji Chemicznej uzyskał uprawnienia ośrodka wiodącego w zakresie organizacji i udostępniania informacji chemicznej na terenie kraju.

W Ośrodku prowadzono dwie grupy prac — przetwarzanie światowych maszynowych serwisów informacyjnych i automatyzację wewnętrznych prac Biblioteki Głównej.

W 1975 r. zaczęto realizować *Podsystem informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej w dziedzinie nauk chemicznych*. Bazą danych w systemie były taśmy magnetyczne Chemical Abstracts Condensates, otrzymywane z USA na podstawie umowy licencyjnej zawartej pomiędzy PW a American Chemical Society. System Selekttywnej Dystrybucji Informacji (SDI) stanowił element Dziedzinowo-Gałęziowego Systemu Informacji Chemicznej SINTO. Z systemu mogli korzystać użytkownicy z całego kraju, bez względu na przynależność resortową. Był realizowany we współpracy z Zakładem Informacji Naukowej Instytutu Chemii Przemysłowej Ministerstwa Przemysłu Chemicznego w Warszawie.

Przy eksploatacji serwisu Chemical Abstracts Condensates musiano korzystać z maszyny IBM/370/135 poza Warszawą w Ośrodku Obliczeniowym Zakładów Metalurgicznych Przemysłu Maszyn Rolniczych w Skłęczkach koło Kutna. System SDI w dziedzinie chemii szybko uzyskał wielu zwolenników. W 1976 r. obsługiwano już 1913 profiliów dla 71 pracowników PW i 410 instytucji z 60 miast Polski, w sumie przekazano 564 729 odpowiedzi na zgłoszone tematy. Koszty realizacji systemu były pokrywane przez:

- Ministerstwo Przemysłu Chemicznego — w 40%,
- Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki — w 30%,
- Polską Akademię Nauk — w 30%.

W ramach ogólnokrajowego systemu informacji chemicznej, przygotowano wspólnie z Instytutem Informatyki PW system *Konferencje* rejestrujący na nośnikach magnetycznych informacje o materiałach pokonferencyjnych krajowych i zagranicznych znajdujących się w zbiorach BG PW i BG Politechniki Poznańskiej. Był on realizowany na maszynie ODRA 1325 w Instytucie Transportu PW.

W 1979 r. nastąpiła zmiana serwisu dostarczanego przez Chemical Abstracts Service z Chemical Abstracts Condensates na Chemical Abstracts Search. Dla potrzeb nowego serwisu przebudowano profile pod względem formalnym. Opracowano i wydano *Instrukcję dla użytkowników serwisu Chemical Abstracts Search*. Taśmy były przetwarzane w dalszym ciągu na maszynie IBM/350/135 w Skłęczkach koło Kutna. Przy przetwarzaniu danych napotymano trudności — nie zawsze regularną dostawę taśm z USA i ograniczony czas pracy na maszynie elektronicznej oraz konieczność dojazdów do Kutna.

W 1979 r. zainstalowano i w 1980 r. uruchomiono linię mikrofiszową PEN-TAKTA, na skutek czego BG mogła uczestniczyć w systemie mikrofiszowym ODIN PAN.

Dla potrzeb Systemu Informacji Chemicznej Centralnej Bazy Mikrofiszowej SICH w Poznaniu został sporządzony wykaz 426 najważniejszych czasopism zagranicznych z chemii, wraz z ich lokalizacją w bibliotekach krajowych, oraz podjęto się mikrofiszowania wyznaczonych czasopism ze zbiorów BG PW.

W realizacji prac wewnętrznych BG brało udział kilka Oddziałów. Oprócz Ośrodka Informacji Chemicznej, także Oddział Informacji Naukowej i Oddział Czasopism, oraz utworzony w 1987 r. Ośrodek Informatyzacji i Mechanizacji Procesów Bibliotecznych.

Od 1980 r. rozpoczęto zakładanie bazy danych do retrospektywnego wyszukiwania informacji, wspólnie z Instytutem Chemii Przemysłowej i Instytutem Ekonomiki Przemysłu Chemicznego, a także z Centrum Projektowania i Zastosowań Informatyki.

Od sierpnia 1982 r. dostawa taśm Chemical Abstracts Search została przerwana przez stronę amerykańską z powodu wygaśnięcia licencji eksportowej. Baza ta była wtedy eksploatowana tylko w wersji retrospektywnej na maszynie R-32 w Stołecznym Ośrodku Techniki Obliczeniowej. Z początkiem 1982 r. wprowadzono odpłatność za profile. Nawiązano wtedy kontakty z VINITI w Moskwie i zaczęto eksploatować bazy Referativnyj Żurnal Chimija, jako bieżącą obsługę informacyjną w trybie SDI.

System *Konferencje* poszerzono o materiały pokonferencyjne ze zbiorów bibliotek współpracujących z I CBT i innych bibliotek technicznych w kraju, pod nazwą SYMPO.

W lutym 1983 r. BG przystąpiła do współpracy w zakresie eksploatacji serwisu BRIOLIS, realizowanego przez British Council, zapewniającego w bezpośredniej konwersacji *on-line* dostęp do 170 światowych baz danych w systemie Lookheed-DIALOG. Systemem BRIOLIS zajmowała się mgr inż. Irena Fronczak.

Na realizację tego zadania składały się:

- udzielanie informacji o systemie BRIOLIS dla użytkowników z całej Polski,
- rejestrowanie zgłoszeń,
- konsultacje dotyczące wyboru bazy,
- obsługa tematów w British Council,
- odesłanie użytkowników do Wypożyczalni Międzybibliotecznej BG, która zajmowała się sprowadzaniem wyszukanych, materiałów.

Wprowadzanie danych do systemu *Katalog Czasopism* rozpoczęto w 1984 r. Zrealizowano go w oparciu o pakiet programów ISIS, uzyskanych nieodpłatnie z UNESCO, a eksploatowano przy użyciu maszyny R-32 w Instytucie Dróg i Mostów i w Instytucie Techniki Ciepłej PW.

W 1985 r. wznowiono eksploatację bazy Chemical Abstracts Search i uruchomiono bezpośrednią łączność terminalową z Ośrodkiem Obliczeniowym w Kutnie, przetwarzającym bazę w celu aktualizacji profili. Udostępniono w ramach współpracy kopie baz danych Chemical Abstracts Search bibliotekom szkół wyższych, Politechnice Łódzkiej i Gdańskiej.

W 1986 r. został wprowadzony zdalny dostęp do komputera dzięki zainstalowaniu w Informatorium BG monitora lokalnego systemu R-32. Reasumując, w 1987 r. działały w BG dwa podsystemy oparte na nośnikach maszynowych:

- a) podsystem eksploatujący obce bazy danych:
  - Chemical Abstracts Search w trybie SDI,
  - Chemical Abstracts Search w trybie retrospektywnym,
  - Referativnyj Żurnal Chimija,
  - System BRIOLIS (Lokheed-DIALOG);
- b) podsystem oparty o bazy własne:
  - Sympozja,
  - Czasopisma I,
  - Czasopisma II,
  - SYNABA PW,
  - Biblioteki Instytutowe,
  - Katalog Wydawnictw Chemicznych,
  - Katalog BG.

W 1987 r. przeniesiono bazy danych *Sympozja* i *Katalog Czasopism* z maszyny R-32 na IBM-370 (komputer uczelniany), w następnych latach (1989 r.) zakupiono 3 mikrokomputery IBM PC/AT i 2 mikrokomputery IBM PC/XT. Rozpoczęto też instalowanie terminali lokalnych w pomieszczeniach Biblioteki. Pracownicy BG w Ośrodku Informatyzacji i Mechanizacji Procesów Bibliotecznych⁹⁵ pod kierunkiem mgr Grażyny Kiwały opracowali format opisu bibliograficznego książki, przeznaczony do stosowania w bibliotekach technicznych.

W 1991 r. zaprzestano eksploatacji serwisu informacyjnego Chemical Abstracts z jednoczesnym przejściem do eksploatacji serwisu STN International (The Scientific and Technical Information Network). Jest to międzynarodowa sieć wykorzystująca nowoczesne techniki udostępniające odpłatnie informacje z około 200 baz danych⁹⁶. Wśród nich znajdują się bazy bibliograficzne, patentowe, katalogowe, informacje o pracach naukowo-badawczych, pełnotekstowe. Wdrożeniem systemu zajmowała się mgr Irena Fronczak. W 1991 r. połączono Ośrodek Informacji

⁹⁵ Od 1993 r. nosił nazwę Ośrodka Informatyzacji.

⁹⁶ Zob. rozdział *Oddział Informacji Naukowej*, s. 99.

Chemicznej z Oddziałem Informacji Naukowej BG w jeden Ośrodek Informacji Naukowej.

Według dyrekcji miało to na celu kompleksową obsługę użytkowników, z wykorzystaniem zarówno tradycyjnych źródeł informacji, jak i nowoczesnych, komputerowych baz danych. Jednak Rada Biblioteczna, a zwłaszcza profesor Jerzy Lange sprzeciwili się zlikwidowaniu Ośrodka Informacji Chemicznej, który miał duże osiągnięcia w zakresie informacji chemicznej.

W 1994 r. przygotowano i wdrożono do eksploatacji w Wypożyczalni Studenckiej, a następnie w Wypożyczalni Naukowej zautomatyzowany system obsługi użytkowników APIS-ZB. Stworzono też bazę *Chemia* obejmującą komputerowy katalog czasopism zgromadzonych w Bibliotece Wydziału Chemicznego.

Biblioteka Główna PW jako I Centralna Biblioteka Techniczna

O pełnieniu przez BG PW roli centralnej biblioteki technicznej myślano już w latach sześćdziesiątych. Rektor PW otrzymał w dniu 13 października 1964 r. pismo od Zastępcy Przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki, powierzające BG PW od 1 stycznia 1965 r. rolę Centralnej Biblioteki Technicznej. Miała to być samodzielna, największa w kraju zbiornica piśmiennictwa technicznego. Jednak na skutek braku środków finansowych, lokalowych i personalnych BG nie rozpoczęła pełnienia tej funkcji.

Na zupełnie innych zasadach powstała idea bibliotek centralnych w latach siedemdziesiątych. Centrum INTE zajęło się tworzeniem ogólnokrajowego zasobu źródeł informacji SINTO (System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej). Jako podstawę działalności przyjęto specjalizację zbiorów materiałów bibliotecznych. Dla potrzeb SINTO opracowano w 1976 r. *Klasyfikację dziedzinowo-tematyczną dla planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych*. Składała się z 54 działów głównych, które dzieliły się na poddziały do ósmego stopnia. Opracowano też *Plan specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych i działalności informacyjnej centralnych bibliotek naukowych*. Posiadał on układ przedmiotowy i dziedzinowo-tematyczny. Kryterium specjalizacji były dziedziny nauki, techniki lub innej działalności praktycznej, a także typ dokumentów. Plany specjalizacji miały realizować biblioteki techniczne wyższych uczelni w kraju. Na podstawie wspólnego Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki, Sekretarza Naukowego PAN i Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 1 czerwca 1979 r. powołano trzy centralne biblioteki techniczne:

- I CBT — Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej,
- II CBT — Biblioteka Główna Politechniki Wrocławskiej,
- III CBT — Biblioteka Główna Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Każdej z tych bibliotek przydzielono dziedziny wiedzy, z których miała gromadzić komplety dokumentów. Bibliotece Głównej PW, jako I CBT przydzielono następujące zakresy tematyczne:

- architektura,
- budownictwo,
- planowanie przestrzenne,
- budowa maszyn,
- przemysł metalowy i maszynowy,
- chemia i przemysł chemiczny,
- geodezja, kartografia,
- gospodarka komunalna,
- gospodarka wodna,
- poligrafia,
- technika fotograficzna i filmowa,
- postęp techniczny,
- przemysł drzewny i celulozowo-papierniczy,
- transport,
- materiałoznawstwo.

Dyrektor BG mgr Edward Domański starał się o przydzielenie PW tematów z zakresu elektroniki i elektrotechniki, ponieważ są to dziedziny priorytetowe dla Uczelni, a zabranie takich dziedzin jak przemysł drzewny i celulozowo-papierniczy, ponieważ dyscypliny te nigdy nie były uprawiane w PW i nie jest przewidziane ich wprowadzenie. Jednak prośba ta nie została uwzględniona.

Przydzielone I CBT dziedziny wiedzy wyznaczały kierunek gromadzenia zbiorów, jednak liczone się przede wszystkim z potrzebami Uczelni.

BG PW jako I CBT zorganizowała sieć 32, później 37 bibliotek współpracujących. Były to biblioteki wyższych szkół technicznych, PAN, oraz duże biblioteki techniczne podlegające innym resortom. Biblioteki te zostały powołane do współpracy przez nadzorujących je ministrów.

Do zadań I CBT należały⁹⁷:

- koordynacja prac bibliotek zorganizowanych w sieci I CBT,
- prowadzenie centralnych kartotek książek zachodnich zakupionych przez biblioteki sieci I CBT,
- koordynacja prenumeraty czasopism zachodnich w sieci I CBT,
- prowadzenie systemu informacyjnego o czasopismach zachodnich wpływających do kraju,
- udzielanie pomocy i koordynacja w zakresie automatyzacji prac bibliotecznych w sieci I CBT.

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, jako generalny koordynator importu literatury naukowej do kraju, powołało w 1986 r. Komisję ds. importu literatury naukowej z II obszaru płatniczego, której zadaniem było określanie zadań i kierunków polityki importowej, inicjowanie i organizowanie prac dotyczących zaopatrzenia środowisk naukowych w czasopisma zagraniczne, ich wykorzystanie,

⁹⁷ Zadania I CBT wymieniono według Protokołu z posiedzenia Rektorskiej Komisji ds. Rozwoju Sieci Bibliotecznej z dnia 26 października 1979 r. Akta BG PW teczka II/22.

rozmieszczenie geograficzne i opiniowanie planów prenumeraty. Komisja miała współdziałać z centralnymi bibliotekami naukowymi oraz zespołami ekspertów, reprezentujących różne dyscypliny nauki i techniki, a także z instytucjami sprawującymi wydawnictwa zagraniczne do Polski, jak CHZ, Ars Polona, CKPiW „Ruch”.

Funkcje organizacyjno-metodyczne powierzono BG Politechniki Warszawskiej i BG Politechniki Wrocławskiej. Przy I CBT utworzono Międzybiblioteczną Komisję Koordynacyjną składającą się z 13 osób. Przewodniczącym Komisji został dyrektor BG PW mgr Edward Domański. W Komisji działały zespoły:

- ds. specjalizacji zbiorów bibliotecznych,
- ds. czasopism,
- ds. katalogów centralnych,
- ds. reprografii,
- ds. mechanizacji i automatyzacji.

Zadaniem Komisji ds. czasopism było prowadzenie wspólnej polityki gromadzenia wydawnictw ciągłych w ramach sieci I CBT i koordynacja prenumeraty czasopism z II obszaru płatniczego w skali kraju. Odtąd Oddział Czasopism BG PW zaczął pracować także na rzecz sieci bibliotek współpracujących z I CBT. Przy Oddziale Czasopism utworzono Sekcję Importu Czasopism Dewizowych. W celu udoskonalenia działającego dotychczas systemu prenumeraty, postanowiono podjąć następujące działania:

- rozszerzenie zakresu informacji o czasopismach zagranicznych o dane dotyczące czasopism pochodzących z wymiany i darów,
- uruchomienie podsystemu informacji o czasopismach, które faktycznie wpłynęły do kraju (realizatorem była BG PW i „Ruch”),
- prowadzenie przez BG PW i wiodące placówki informacyjne w regionach informatoriów o czasopismach zagranicznych,
- zorganizowanie systemu uzupełniania zbiorów w formie tradycyjnej i mikrofizowej.

Zautomatyzowany system prenumeraty i ewidencji czasopism z II obszaru płatniczego SPEC był realizowany przez Politechnikę Wrocławską przy współpracy z BG PW. Obejmował tylko czasopisma z prenumeraty. Co roku wydawano publikację *Wykaz wydawnictw ciągłych prenumerowanych w roku...* BG PW wydała w 1986 r. *Informator o bibliotekach współpracujących w ramach specjalizacji zbiorów* (Warszawa 1986). Informator zawierał wykaz bibliotek współpracujących z I CBT, liczbę tytułów mikrofizowanych czasopism, bazę reprograficzną, strukturę organizacyjną bibliotek, zakresy tematyczne gromadzonych zbiorów.

Funkcja koordynatora importu czasopism dewizowych w skali całego kraju wymagała wiele pracy, nakładu sił i starań, a z obiecywanych przez Ministerstwo środków, niewiele otrzymano.

Od 1990 r. zlikwidowano centralną pulę dewizową, w związku z czym BG PW przestała zajmować się koordynacją prenumeraty czasopism.

I CBT organizowała zjazdy i narady przedstawicieli sieci bibliotek współpracujących: w Lublinie (1986), w Jarocinie (1986), w Wildze (1989, 1993) i w Warszawie.

W dniu 12 stycznia 1995 r. odbyło się posiedzenie Międzybibliotecznej Komisji Koordynacyjnej I CBT. Uczestnicy doszli do wniosku, że działalność MKK powinna być oparta na zasadzie wzajemnej współpracy w rozwiązywaniu trudnych problemów, wymianie informacji oraz pełnieniu funkcji opiniotwórczych w stosunku do MEN i KBN.

W BG PW powołano następujące zespoły robocze:

- Zespół ds. Polityki Gromadzenia Zbiorów (pod przewodnictwem mgr. Sławomira Połotnickiego),
- Zespół ds. Informatyzacji (pod kierunkiem mgr Elżbiety Mroczek),
- Zespół ds. Informacji i Bibliotek Współpracujących z I CBT (pod kierunkiem wicedyrektora mgr Anny Wojciechowskiej).

Odbyła się też w dniu 24 kwietnia 1995 r. narada dyrektorów bibliotek głównych wyższych szkół technicznych, poświęcona informatyzacji działalności bibliotecznej, gospodarce finansowej, zatrudnieniu i wynagradzaniu pracowników.

Reprografia

Od 1958 r. zbiory BG PW udostępniane były także za pomocą reprografii. Od 1958 r. istniała w BG Pracownia Fototechniczna, która w 1973 r. przekształciła się w Oddział Nowych Technik Bibliotecznych. Kierownikiem Oddziału został mgr Andrzej Konwiak, a od 1983 r. Zbigniew Lewandowski. W skład Oddziału weszły sekcje:

- Pracownia Fototechniczna,
  - Pracownia Kserograficzna,
  - Mała Poligrafia,
- a od 1980 r. także Pracownia Mikroform.

W 1976 r. Oddział był wyposażony w kserograf, kamerę mikrofilmową, automatyczny powiększalnik, termofotokopiarki i powielacz offsetowy. Działalność Oddziału Nowych Technik Bibliotecznych obejmowała:

- wykonywanie odbitek kserograficznych ze zbiorów BG i bibliotek sieci na zamówienie pracowników i studentów PW oraz instytucji spoza Politechniki,
- wykonywanie mikrofilmów i fotokopii ze zbiorów BG,
- wykonywanie kopii z materiałów sprowadzonych drogą wypożyczeń międzybibliotecznych,
- mikrofilmowanie zabezpieczające i uzupełniające zbiory BG.

Na podstawie porozumień pomiędzy PW i Instytutem Ekonomiki Przemysłu Chemicznego w 1979 r. BG otrzymała linię mikrofilmową PENTAKTA⁹⁸. Oddział

⁹⁸ PENTAKTĘ uruchomiono 14 grudnia 1979 r.

otrzymał wtedy lokal na parterze Gmachu Chemii, gdzie zainstalowano linię mikrofilmową i przeniesiono część personelu. Oddział NTB obsługiwał system informacji chemicznej SICM, jak również wykonywał mikrofiszę z wydawnictw dewizowych, znajdujących się w BG w jednym egzemplarzu dla bibliotek instytutowych, a także na wymianę z innymi bibliotekami.

Użytkownicy coraz częściej korzystali z najwygodniejszej formy kopiowania, to jest z kserokopii, które w 100% zastępowały oryginał, pozwalały korzystać z wybranego materiału we własnym gabinecie. Na przykład w 1975 r. sporządzono 28 000 kserokopii, a już w dwa lata później 199 242 kopie.

Bardzo wygodne i łatwe w użyciu były termofotokopiarki, na których czytelnik mógł sam wykonać odbitki. Niestety można je było wykorzystywać tylko przez kilka dni, ponieważ później robiły się zupełnie ciemne i bezużyteczne.

Oddział NTB borykał się z częstymi awariami sprzętu, a także z brakiem odpowiedniej ilości papieru, który wtedy był na przydział⁹⁹. W stanie wojennym działalność Oddziału została zawieszona. Po wznowieniu pracy wykonywano jak poprzednio kserokopie i mikrofiszę, zawieszono natomiast wykonywanie mikrofilmów z powodu braku materiałów i trudności etatowych. Zapotrzebowanie na mikrofiszę było bardzo duże, przekraczało nieomal możliwości techniczne i personalne Oddziału. W 1983 r. wykonano 231 360 klatek mikrofisz oraz około 100 000 odbitek kserograficznych. Wykonywano też mikrofiszę dla odbiorców zagranicznych z Bułgarii i Węgier oraz dla VINITI w Moskwie.

W 1983 r. Oddział Nowych Technik Bibliotecznych zmienił nazwę na Oddział Reprografii, który miał dwie sekcje — mikroform i kserograficzną. W 1992 r. połączono obie sekcje w jedną Pracownię Reprograficzną.

W 1989 r. wysunięto projekt przekazania Pracowni firmie prywatnej, ale Rada Biblioteczna nie wyraziła na to zgody.

W 1989 r. zakupiono dla BG mikroprinter do wykonywania na papierze odbitek z mikrofisz.

W 1995 r. Pracownia Reprograficzna dysponowała 4 wysokiej klasy kserografami i wykonywała rocznie ponad 200 000 odbitek. Odbitki początkowo były wykonywane nieodpłatnie dla studentów i pracowników PW (z materiałów znajdujących się w zbiorach BG), później wprowadzono odpłatność sięgającą 50% kosztów. Oczywiście dla instytucji z zewnątrz wszelkiego rodzaju kopie były zawsze płatne, z wyjątkiem mikrofisz wykonywanych na wymianę.

Pracownia Filmowa

Od 1980 r. istniała w strukturze BG Pracownia Filmowa, która zajmowała się wizualnym dokumentowaniem ważniejszych wydarzeń na Uczelni, a także sporząd-

---

⁹⁹ Prawdopodobnie władze komunistyczne chciały mieć kontrolę nad małą poligrafią, żeby nie wykonywano druków konspiracyjnych.

dzaniem filmów tematycznych. Można wśród nich wymienić film biograficzny o mgr inż. Grażynie Lipińskiej pt. *Lekcja historii Grażyny Lipińskiej*, filmy o profesorze Zygmuncie Rudolfie i profesorze Ignacym Brachu oraz kilka innych. Nakręcano także filmy dla potrzeb dydaktyki. W 1989 r. Rada Biblioteczna uznała, że nie widzi uzasadnienia dla dalszego utrzymywania w strukturze BG Pracowni Filmowej, wskutek czego została ona przekazana do pionu Dyrektora Administracyjnego PW, do Biura Rektora.

Pracownia Historyczna

Pracownia Historyczna została powołana przez Rektora w roku 1975, w celu podjęcia prac naukowych nad historią PW. Zarządzeniem Rektora z dnia 14 czerwca 1976 r. utworzono także Zespół Naukowy ds. Historii PW, którego przewodniczącym został profesor Eugeniusz Olszewski. Zespół ten spełniał funkcję rady naukowej i do jego zadań należało inicjowanie i opiniowanie prac nad historią wyższego szkolnictwa technicznego w Polsce, a w szczególności nad historią PW. W 1981 r. na miejsce Zespołu Naukowego została powołana Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji PW. Przewodniczącym został ponownie prof. E. Olszewski, jego zastępcą prof. dr Zbigniew Jaśkiewicz, a sekretarzem mgr Jan Zaleski.

Na początku swojej działalności Pracownia Historyczna BG zajęła się organizacją uroczystych obchodów przypadającej w tym roku 150 rocznicy utworzenia wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie. W dniach 13–14 grudnia 1976 r. odbyła się sesja naukowa, upamiętniająca powstanie w 1826 r. Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego pod dyrekcją profesora Kajetana Garbińskiego. W związku z tą rocznicą przygotowano wydawnictwa jubileuszowe:

- *W 150 rocznicę utworzenia Politechniki w Warszawie*. Warszawa 1976;
- *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie*. Sesja Naukowa 13–14 grudnia 1976. Konspekty referatów. Warszawa 1976; pełny tekst materiałów z Sesji ukazał się w 1979 r.;
- *Rektorzy Politechniki Warszawskiej 1826–1976*. Warszawa 1976;
- *Kalendarium 150 lat Politechniki Warszawskiej*. Warszawa 1976.

Pięćosobowy zespół redakcyjny zajmował się historią Uczelni i dziejami jej profesorów i studentów. Historię Uczelni opracowywano w formie kroniki lub kalendarium wydarzeń. Przygotowano między innymi następujące wydawnictwa:

- *Kronika wydarzeń za lata 1939–1945*;
- *Opracowanie Zespołu Akt Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej 1939–1944*;
- *Kronika Politechniki Warszawskiej za lata 1944–1945*;
- *Politechnika Warszawska w latach 1945–1980. Kronika wydarzeń*;
- *Krótką historia zjazdów i uroczystości jubileuszowych Politechniki Warszawskiej w latach 1915–1979*;
- *Kalendarium ważniejszych wydarzeń za lata 1976–1986*;

- 75 rocznica powstania Politechniki Warszawskiej;
- 70 Rocznic Bitwy Warszawskiej.

Życiorysy profesorów Uczelni opracowywano w formie krótkich, jednostronnych biogramów, w ramach cyklu *Sylwetki profesorów PW*. Do tej pracy włączono też bibliotekarzy dyplomowanych, zatrudnionych w BG.

Sporządzano również dokumenty fonograficzne. Na taśmy magnetyczne nagrywano wspomnienia żyjących jeszcze profesorów oraz osób związanych z Uczelnią w czasie okupacji. W ten sam sposób dokumentowano ważniejsze wydarzenia na Uczelni, uroczyste posiedzenia Senatu, konferencje, sesje naukowe, wybory rektora, inauguracyjne roku akademickiego itp.

Przygotowano opracowania:

- *Słownik biograficzny profesorów PW*. Cz. I obejmująca lata 1826–1945;
- *Wykaz nominacji profesorów z lat 1919–1939 i 1945–1970*;
- *Politechnika Warszawska 1939–1945. Wspomnienia pracowników i studentów*. Warszawa 1990;
- *Lista absolwentów PW za lata 1921–1945*;
- *Lista pracowników, absolwentów i studentów PW i Szkoły Wawelberga i Rotwanda, którzy zginęli w czasie II wojny światowej*.

Pracownia Historyczna zajmowała się również dokumentowaniem wydarzeń politycznych jak konferencja sprawozdawczo-wyborcza PZPR i SZSP¹⁰⁰. Opracowano *Wspomnienia o wydarzeniach marca 1968 r.*

Z inicjatywy Senackiej Komisji Historycznej Pracownia Historyczna BG organizowała co roku w Dzień Zaduszny (od 1981 r.) składanie wieńców na grobach profesorów PW na warszawskich cmentarzach i przy pomniku twórcy wyższego szkolnictwa technicznego Stanisława Staszica, na Bielanach. W związku z tym opracowano *Przewodnik po grobach profesorów PW* (Warszawa 1982) i w kilku następnych latach ponawiano wydanie.

Zespół Naukowy ds. Historii PW wystąpił w 1977 r. do władz miejskich z propozycją nadawania nowym ulicom Warszawy nazwisk zasłużonych profesorów PW. Gmach Fizyki na terenie centralnym uznano za zabytkowy.

W dniu 7 stycznia 1989 r. wmurowano też w Gmachu Architektury tablicę pamiątkową poświęconą studentowi tego wydziału Janowi Rodowiczowi, legendarnemu „Anodzie”, zamordowanemu przez UB.

Przez cały czas swojej działalności Pracownia Historyczna prowadziła też sekretariat Senackiej Komisji Historycznej.

Z materiałów historycznych zgromadzonych przez Pracownię Historyczną BG korzystała telewizja, redakcje czasopism, jak „Stolica” i „Politechnik”, oraz szkoły średnie i podstawowe.

W 1993 r. Pracownia Historyczna zaprzestała samodzielnej działalności i została włączona do Muzeum PW, które przejęło całą dokumentację Pracowni.

¹⁰⁰ Sprawozdanie roczne BG PW za 1981 r.

Muzeum Politechniki Warszawskiej

W końcu 1977 r. na wniosek dyrekcji, władze Uczelni zatwierdziły w strukturze organizacyjnej BG powstanie nowej komórki — Muzeum PW. Po otrzymaniu lokalu i etatu rozpoczęto prace organizacyjne. Zatrudniono kustosa Muzeum mgr. Tadeusza Banasika.

Uroczyste otwarcie Muzeum nastąpiło dopiero po roku, 25 października 1978 r. Ekspozyty gromadzono drogą zakupów i darów od osób prywatnych i instytucji.

Pierwszą wystawą urządzoną przez nową placówkę była ekspozycja zgromadzonych obiektów historycznych pt. *Dary i nabytki Muzeum PW*. Były to indeksy i dokumenty osobiste byłych studentów i profesorów, zdjęcia i aparatura pochodząca z początku XX wieku. Następnie co roku organizowano po kilka wystaw, które można podzielić tematycznie na kilka grup, wystawy dotyczące:

- historii i tradycji PW,
- udziału PW w walce zbrojnej o niepodległość Ojczyzny,
- udziału PW w Powstaniu Warszawskim,
- sylwetek zasłużonych profesorów PW i pamiątek po nich,
- ważnych wydarzeń na Uczelni (wystawy okolicznościowe),
- Biblioteki Głównej.

Stałą ekspozycją była wystawa dawnej aparatury PW oraz darów i nabytków Muzeum.

Na temat historii i tradycji PW zorganizowano między innymi następujące wystawy:

- 1990 — *Tradycje PW w sztuce, dokumentach i fotografii 1915–1980*,
- 1991 — *Początki PW w Warszawie (Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego)*.

Tradycje historyczne PW były tematem wystaw:

- 1985 — *40 lat PW w Polsce Ludowej*,
- 1987 — *ZNP w PW w latach 1947–1987 z okazji 40-lecia działalności Związku Nauczycielstwa Polskiego na PW*,
- 1992 — *PW 1915–1990 z okazji 75-lecia PW*,
- 1993 — *Historia i tradycja PW*.

Temat „Politechnika walcząca” obrazowały wystawy:

- 1979 — *Politechnika walcząca*,
- 1985 — *PW w walce z okupantem w czasie II wojny światowej*,
- 1988 — *Politechnika walcząca 1939–1944*,
  - *Jan Rodowicz — „Anoda”. Wojna i okupacja w zbiorach BG PW u zarania Polski Niepodległej*,
- 1994 — *Politechnika w Powstaniu Warszawskim 1944 (w ramach obchodów 50 rocznicy Powstania Warszawskiego)*.

Do tego rodzaju wystaw pozyskiwano zbiory prywatne oraz wypożyczano militaria z Muzeum Wojska Polskiego.

- Urządzano też wystawy na temat „Sylwetki zasłużonych profesorów PW”:
- 1980 — *Dorobek naukowy prof. J.L. Jakubowskiego w 70 rocznicę urodzin*,
  - 1982 — *Prof. dr hab. Julian Lambor w 10 rocznicę śmierci*,
  - 1985 — *Sylwetki wychowanków PW*,
— *Sylwetki profesorów zasłużonych dla PW*,
  - 1986 — *Pamiętki po prof. Tadeuszu Urbańskim (w darze od rodziny)*,
  - 1988 — *Prof. dr Janusz Groszkowski w 95 rocznicę urodzin*.

Kustoszu Muzeum organizował także wystawy okolicznościowe poza Muzeum, np. w Małej i Dużej Auli Gmachu Głównego:

- 1987 — wystawa książek ekonomiczno-społecznych w ramach dni „Człowiek, świat, polityka” pt. *Książka w służbie pokoju. Radziecka książka naukowo-techniczna*.

Kustoszu Muzeum pomagał też w urządzaniu wystaw na wydziałach:

- 1983 — *Współczesna gospodarka wodna i hydrologiczna — na Wydziale Inżynierii Sanitarnej i Wodnej*,
— *Genealogia i przeszłość — na Wydziale Geodezji i Kartografii*.

Informacje i komunikaty o działalności Muzeum PW były zamieszczane w roczniku „Muzea Walki”. Muzeum udostępniało także swoje eksponaty na wystawy do Muzeum Techniki.

W 1993 r. Muzeum PW nie miało zapewnionej ciągłej obsady kadrowej oraz środków na prowadzenie działalności. W tym też roku przejęło materiały z rozwiązanej Pracowni Historycznej.

W 1994 r. w drodze konkursu obsadzono na nowo stanowisko kustosza Muzeum — został nim dr Andrzej Ulmer.

W dniu 27 września 1994 r. odbyła się sesja historyczna na temat *Politechnika Warszawska w Powstaniu Warszawskim w 1944 r.* W 1995 r. w ramach prac historycznych rozpoczęto opracowanie monografii o doktorach honoris causa PW oraz wydano nowy wykaz zmarłych profesorów PW.

W dniach 7–8 listopada 1995 r. dyrekcja BG zorganizowała uroczystą konferencję dla uczczenia 80 rocznicy istnienia BG — licząc od 1915 r., od utworzenia pierwszej polskiej Politechniki, z polskim językiem wykładowym. Konferencja nosiła tytuł *Zadania Biblioteki Wyższej Uczelni Technicznej wczoraj, dziś i jutro*. Muzeum zorganizowało z tej okazji wystawę obrazującą dzieje BG. Wykorzystano do jej urządzenia zbiory własne i pozyskane zbiory prywatne, głównie fotografie. Wystawę zwiedzili uczestnicy konferencji z wyższych uczelni z całej Polski.

Dydaktyka

Zajęcia dydaktyczne dla studentów I roku z „przysposobienia bibliotecznego”, mające na celu nauczenie studenta korzystania ze zbiorów bibliotecznych, zaczęto prowadzić w PW od 1972 roku. Zajęcia były obowiązkowe i podlegały zaliczeniu z wpisem w indeksie.

Początkowo zajęcia składały się z jednej godziny wykładu i jednej godziny ćwiczeń i odbywały się jeden raz w ciągu studiów. Weszły też do programu zajęć na Uczelni.

W 1974/1975 roku rozszerzono program do 5 godzin (3 godziny wykładu i 2 godziny ćwiczeń). Wprowadzono wtedy do programu podstawowe wiadomości z informacji naukowej i zmieniono nazwę na „przysposobienie biblioteczne i wprowadzenie do informacji naukowej”. W 1975/1976 roku dodano jeszcze jedną godzinę i zajęcia trwały w sumie 6 godzin — dwie godziny wykładu i jedna godzina ćwiczeń z przysposobienia bibliotecznego i tak samo z informacji naukowej, z innym wykładownicą i w innym terminie. Zajęcia prowadzili bibliotekarze dyplomowani. Opracowano ramowy program zajęć¹⁰¹ obejmujący naukę o rozwoju bibliotek w aspekcie historycznym, o funkcji współczesnej biblioteki, jako ośrodka informacji naukowej, o ważniejszych i nowoczesnych bibliotekach świata, w tym o centralnej bibliotece Polski — Bibliotece Narodowej. Następnie omawiano szczegółowo powstanie i dzieje Politechniki Warszawskiej i Biblioteki Głównej, jej oddziały i ich funkcje, sposób korzystania z agend BG i bibliotek sieci. W programie znajdowała się też nauka o dokumentach bibliotecznych i sposobie korzystania z nich w procesie kształcenia się. Dużą uwagę zwracano na nauczanie studenta samodzielnego docierania do źródeł wiedzy.

Następnym punktem było zaznajomienie studentów z klasyfikacją dziesiętną i katalogiem rzeczowym. Ćwiczenia polegały na sprawdzeniu praktycznej umiejętności posługiwania się klasyfikacją dziesiętną i wyszukiwania książek na określony temat, od strony ich treści.

W realizację obowiązującego programu prowadzący zajęcia wkładali wiele własnej inwencji, przez co wykłady stawały się ciekawsze i bardziej wartościowe.

Zajęcia z informacji naukowej były nastawione na nauczanie studentów posługiwania się różnego rodzaju bibliografiami i wydawnictwami abstraktowymi w procesie wyszukiwania informacji.

Zajęcia prowadzono corocznie dla wszystkich studentów I roku studiów stacjonarnych, to jest dla około 3000 osób. Tylko na Wydziałach Elektroniki i Chemicznym, zgodnie z decyzją dziekanów, wykłady z obu przedmiotów trwały łącznie 3 godziny.

Wyjątek stanowił rok 1981/1982, w którym z powodu strajków, a następnie stanu wojennego nie przeprowadzono w całości zajęć bibliotecznych. W 1984 r. na Wydziale Chemicznym zdecydowano, że na I roku odbędą się tylko wykłady z „przysposobienia bibliotecznego”, natomiast zajęcia z „informacji naukowej” przesunięto na późniejsze lata, po ukończeniu przez studentów III roku studiów, aby ułatwić im pisanie prac dyplomowych. W 1985 r. postąpiono tak samo w Instytucie Transportu, Instytucie Inżynierii Materiałowej i w Instytucie Inżynierii Chemicznej. Od 1991 r. zajęcia biblioteczne przestały być obligatoryjne. Od postanowienia dziekana zależało, czy zlecił prowadzenie takich zajęć na swoim wydziale.

---

¹⁰¹ Program *Przysposobienie biblioteczne i wprowadzenie do informacji naukowej dla studentów I roku PW*. Warszawa, sierpień 1975. Maszynopis.

Zmieniono też program, który dostosowano do bieżących potrzeb wynikających ze stosowania komputerowych baz danych. Czas trwania zajęć skrócono do dwóch godzin wykładu z elementami pokazów i ćwiczeń.

Przyjęto założenie, że studenci I roku odbędą zajęcia mające na celu zapoznanie ich ze strukturą Uczelni i Biblioteki oraz organizacją samodzielnej pracy umysłowej.

Przedmiotem zajęć dla studentów wyższych lat, w wymiarze 4 godzin, mają być wykłady z informacji naukowej oraz ćwiczenia obejmujące praktyczną naukę wykorzystywania zautomatyzowanych katalogów i baz informacyjnych.

Do prowadzenia zajęć włączono kierowników bibliotek wydziałowych i instytutowych. Na Wydziałach: Architektury, Chemicznym, Elektroniki i Technik Informacyjnych, Mechaniki Precyzyjnej i w Instytucie Inżynierii Materiałowej zajęcia prowadzili kierownicy tych Bibliotek, na pozostałych pracownicy BG. Zapewniono odpowiednie pomoce dydaktyczne, a dla studentów wydano w 1994 r. kilka informatorów:

- *Informator BG o systemie biblioteczno-informacyjnym*,
- *Instrukcję obsługi systemu udostępniania wydawnictw APIS-ZB*,
- *Bazy danych w BG PW* (1992 r.).

Niezależnie od prowadzenia zajęć z „przysposobienia bibliotecznego” prowadzono od 15 września 1994 r. szkolenie studentów, pracowników dydaktycznych i bibliotekarzy w zakresie korzystania z Systemu Udostępniania Wydawnictw APIS-ZB.

W roku 1994/1995 na życzenie dziekana Wydziału Inżynierii Chemicznej i Procesowej przeprowadzono szkolenie z informacji naukowej dla studentów IV roku, w wymiarze 10 godzin wykładów i ćwiczeń, jako przygotowanie do pisania prac dyplomowych.

Podobne szkolenia zorganizowano też na Wydziale Inżynierii Materiałowej i w Instytucie Pojazdów na Wydziale Samochodów i Maszyn Roboczych.

W 1995 r. prowadzono zajęcia z „przysposobienia bibliotecznego” na wszystkich wydziałach, dla studentów I roku w wymiarze 2 godzin. Główny nacisk został położony na umiejętność posługiwania się komputerowymi systemami informacyjno-wyszukiwawczymi, umożliwiającymi szybkie dotarcie do źródeł informacji.

Biblioteka Główna zajmowała się także przez wszystkie lata prowadzeniem praktyk wakacyjnych dla studentów bibliotekoznawstwa z wyższych uczelni w kraju. Praktyki te odbywały się w Oddziałach BG i w bibliotekach wydziałowych, organizowano także dla tych studentów zwiedzanie Biblioteki Narodowej i Biblioteki Uniwersyteckiej.

Imprezy organizowane przez Bibliotekę Główną PW w latach 1975–1995

W Bibliotece Głównej PW odbywały się różnego rodzaju sesje naukowe, zjazdy i konferencje. Na szczególną uwagę zasługuje kilka z nich. W dniach 13–14 grud-

nia 1976 r. odbyła się Sesja Naukowa dla uczczenia 150 rocznicy powstania Politechniki Warszawskiej pt. *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie*.

Rektor PW pismem z dnia 23 czerwca 1976 r.¹⁰² powołał dyrektora BG mgr. Edwarda Domańskiego na członka Komitetu Organizacyjnego obchodów i powierzył mu sprawy związane z organizacją sesji i jej dokumentacją historyczną.

Wygłoszono szereg referatów, obejmujących całość dziejów PW od 1826 r. od Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego do współczesnej działalności poszczególnych Wydziałów. Wydano też księgę pamiątkową pt. *W 150 rocznicę utworzenia Politechniki w Warszawie* (Warszawa 1976) oraz szereg innych publikacji¹⁰³.

W dniu 31 maja 1978 r. z okazji 10 rocznicy wydania Ustawy o bibliotekach Biblioteka Główna PW zorganizowała uroczystą sesję popularno-naukową. Sesja miała zasięg ogólnokrajowy, uczestniczyli w niej przedstawiciele Ministerstw, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, władze Uczelni oraz kilkudziesięciu bibliotekarzy z całej Polski. Wygłoszono szereg przemówień, referatów i komunikatów na temat aktualnych zagadnień interesujących środowisko bibliotekarzy szkół wyższych, a także przedstawiono dzieje BG PW w aspekcie historycznym. Wydano także drukiem materiały z sesji pt. *Miejsce i rola Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych* (Warszawa 1978).

Najbardziej uroczysty przebieg miała jednak Konferencja Jubileuszowa w dniach 7–8 listopada 1995 r. z okazji 80-lecia Biblioteki Głównej PW na temat *Zadania Biblioteki Wyższej Uczelni Technicznej wczoraj, dziś i jutro*. Konferencja miała na celu przedstawienie przełomu, jaki dokonuje się w bibliotekach, a w szczególności w BG PW na tle historycznych i społeczno-ekonomicznych wydarzeń. Konferencja została zorganizowana przez Komitet Programowy pod kierownictwem dyrektora BG mgr. Elżbiety Dudzińskiej oraz Komitet Organizacyjny pod przewodnictwem mgr. Anny Tonakiewicz. W skład Komitetu Programowego weszły następujące osoby: mgr inż. Irena Fronczak, mgr Halina Rzeszut, mgr Anna Tonakiewicz, mgr Anna Wojciechowska i mgr Jan Zaleski.

W Konferencji Jubileuszowej wzięło udział 150 osób, w tym kierownictwo Uczelni i dziekani wydziałów PW, pracownicy BG PW, dyrektorzy bibliotek szkół wyższych z całej Polski, przedstawiciele Ministerstw, PAN, Polskiej Fundacji Upowszechniania Nauki i przedstawiciele polskich i zagranicznych firm wydawniczych i spedycyjnych. Sesja Jubileuszowa była sponsorowana przez MEN, IPS, Swets & Zeitlinger, Xerox, Blackwells, BBSCO i Press.

Wygłoszono referaty obrazujące rozwój BG w aspekcie historycznym oraz jej aktualną działalność w zakresie informatyzacji i komputeryzacji. Wysłuchano też referatów przedstawicieli innych bibliotek szkół wyższych oraz prezentacji działalności znanych firm wydawniczych.

---

¹⁰² Akta BG PW.

¹⁰³ Zob. rozdział *Pracownia Historyczna*, s. 108.

Konferencja dała też sposobność do miłych spotkań towarzyskich przy posiłkach i lampce wina. Obejrzano występy Zespołu Pieśni i Tańca PW oraz *Wystawę z okazji 80-lecia BG*, zorganizowaną przez Muzeum PW.

Wkrótce Zespół Redakcyjny (Olga Giwer, Iwona Socik i Anna Tonakiewicz) opracował i wydał w Oficynie Wydawniczej PW publikację dotowaną przez MEN pt. *Zadania Biblioteki Wyższej Uczelni Technicznej wczoraj, dziś i jutro. 80 lat Biblioteki Politechniki Warszawskiej*. Materiały konferencyjne. Warszawa 7–8 listopada 1995 r.

Skróty

BG	— Biblioteka Główna
BN	— Biblioteka Narodowa
CBT	— Centralna Biblioteka Techniczna
CINTE	— Centrum Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej
DzU	— Dziennik Ustaw
KBN	— Komitet Badań Naukowych
KDL	— kraje demokracji ludowej
KK	— kraje kapitalistyczne
MEN	— Ministerstwo Edukacji Naukowej
Min. Kult. i Szt.	— Ministerstwo Kultury i Sztuki
Min. Ośw. i Szk. W.	— Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego
MNSzWiT	— Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki
MKK	— Międzybiblioteczna Komisja Koordynacyjna
MP	— Monitor Polski
OIN	— Ośrodek Informacji Naukowej
ODIN	— Ośrodek Dokumentacji i Informacji
ONTB	— Oddział Nowych Technik Bibliotecznych
PAN	— Polska Akademia Nauk
PZPR	— Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
RB	— Rada Biblioteczna
SICH	— System Informacji Chemicznej
SINTO	— System Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej
ZNP	— Związek Nauczycielstwa Polskiego

Spis tabel

1. Fluktuacja kadry w Bibliotece Głównej i sieci bibliotecznej w latach 1979–1995
2. Podział pracowników BG i jej Filii według zajmowanych stanowisk w latach 1975–1995
3. Podział pracowników sieci bibliotecznej PW według zajmowanych stanowisk w latach 1975–1995
4. Podział pracowników Filii BG oraz sieci bibliotecznej PW według stopni bibliotekarskich
5. Niezrealizowane zamówienia w Wypożyczalni Studenckiej w latach 1973–1978
6. Stan zbiorów w BG i jej Filii w latach 1975–1995
7. Frekwencja i udostępnianie wydawnictw ciągłych w Czytelnii Czasopism w latach 1975–1977

8. Liczba tytułów czasopism bieżących w zbiorach BG z podaniem proveniencji w latach 1975–1995
9. Liczba czytelników zarejestrowanych w Wypożyczalni Naukowej i liczba wypożyczeń w latach 1973–1978
10. Statystyka wypożyczeń i zwrotów w Wypożyczalni Studenckiej w latach 1973–1978
11. Statystyka czytelników i wypożyczeń w Wypożyczalni Naukowej i Studenckiej w latach 1979–1995
12. Rodzaje zbiorów sprowadzanych przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną
13. Język sprowadzanych publikacji
14. Wypożyczenia międzybiblioteczne w latach 1975–1995. Sprowadzono do Biblioteki
15. Wypożyczenia międzybiblioteczne w latach 1975–1995. Wypożyczono do innych bibliotek
16. Użytkownicy Czytelni Ogólnej w procentach w latach 1972–1978
17. Korzystający z Czytelni Ogólnej w styczniu 1979 r.
18. Frekwencja i udostępnianie w Czytelni Ogólnej w latach 1975–1977
19. Frekwencja i udostępnianie w Czytelni Ogólnej i Czytelni Czasopism łącznie w latach 1978–1981
20. Frekwencja i udostępnianie w Czytelniach: Ogólnej, Czasopism i Wydawnictw Informacyjnych w latach 1982–1995

Bibliografia

- [1] Archiwum Szkoły, teczki 1–6 sygn. 637, teczka 11954 sygn. 20/1.
- [2] *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Sprawozdania za lata 1974–1992.*
- [3] *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej. Sprawozdania z działalności systemu biblioteczno-informacyjnego PW za lata 1993–1995.*
- [4] Bogdan Grzegorz: *BRIOLIS*. Mat. Szkol. CINTE, 1988, nr 64, s. 73–74.
- [5] Bogdan Grzegorz: *Charakterystyka zautomatyzowanych systemów wyszukiwania informacji*. Mat. Szkol. CINTE, 1988, nr 64, s. 7–12.
- [6] Bogdan Grzegorz, Wojciechowska Anna: *Mikrokomputery w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej*. „Akt. Probl. Inf. Dok.”, 1990, nr 3, s. 11–15.
- [7] Bogdan Grzegorz: *Systemy komputerowe stosowane w Bibliotece Głównej Politechniki Warszawskiej*. „Bibliotekarz”, 1990, nr 11/3, s. 92–93.
- [8] Domański Edward: *Działalność i kierunki rozwoju BG PW w latach 1971–1975*. „Przegląd Biblioteczny”, 1976, nr 1, s. 159–171.
- [9] Domański Edward: *Model współczesnej biblioteki akademickiej na przykładzie uczelni technicznych*. W: *2 krajowe forum informacji naukowej i technicznej*. Materiały konferencyjne. Jastrzębie Zdrój 1993, s. 127–132.
- [10] Dudzińska Elżbieta: *Biblioteka Politechniki Warszawskiej — wczoraj, dziś a jaka jutro?* „Nauka”, 1996, nr 2, s. 183–191.
- [11] Dudzińska Elżbieta: *Import czasopism zagranicznych. Zasoby bibliotek szkół wyższych resortu Ministerstwa Edukacji Narodowej*. W: *2 krajowe forum informacji naukowej i technicznej*. Materiały konferencyjne. Jastrzębie Zdrój 1993, s. 215–243.
- [12] Dudzińska Elżbieta: *Wpływ użytkowników na kierunki automatyzacji biblioteki*. W: *Komputeryzacja bibliotek a potrzeby użytkowników*. Materiały konferencyjne. Kraków 1995, s. 119–127.
- [13] Dudzińska Elżbieta, Wojciechowska Anna: *Współpraca bibliotek sieci I Centralnej Biblioteki Technicznej w nowych warunkach społeczno-ekonomicznych*. „Przegląd Biblioteczny”, 1993, nr 3/4, s. 273–280.
- [14] Fronczak Irena: *Bazy danych systemu STN International w Politechnice Warszawskiej*. W: *Działalność informacyjna bibliotek szkół wyższych*. Ameliówka, Kielce 1994, s. 23–32.

- [15] Fronczak Irena: *Komputerowa informacja chemiczna w Politechnice Warszawskiej*. „Przegląd Biblioteczny”, 1991, nr 3/4, s. 327–329.
- [16] Fronczak Irena: *Obsługa użytkowników Systemu Informacji Chemicznej w Politechnice Warszawskiej*. „Prakt. Teor. Inform. Nauk.”, 1994, nr 2, s. 16–17.
- [17] *Informacje Biblioteki Głównej PW*, 1993, nr 1, 2 + wydanie specjalne; 1994, nr 1–7; 1995, nr 1–11.
- [18] *Informator o bibliotekach współpracujących w ramach specjalizacji zbiorów*. Warszawa 1986.
- [19] *Miejsce i rola biblioteki wyższej szkoły technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych*. Materiały z sesji zorganizowanej w dniu 31 maja 1978 r. Warszawa 1978.
- [20] *Politechnika Warszawska. Dział Organizacji Zarządzania. Regulamin pracy PW*. Warszawa 1977.
- [21] *Politechnika Warszawska 1979–1980*. Pod red. dr Marii Wróblewskiej. Warszawa 1979.
- [22] *Rektorzy Politechniki 1826–1976*. Warszawa 1976.
- [23] *Rola książki w studiach technicznych*. Referaty wygłoszone na sesji popularnonaukowej w Politechnice Warszawskiej 23 października 1972 r. Warszawa 1973.
- [24] Rzeszut Halina: *Analiza funkcjonowania udostępniania zbiorów w BG i sieci bibliotecznej w latach 1973–1978* (maszynopis). Warszawa 1978.
- [25] Rzeszut Halina: *Wypożyczenia międzybiblioteczne*. W: *Miejsce i rola biblioteki wyższej szkoły technicznej w pracach naukowo-badawczych i dydaktyczno-wychowawczych*. Materiały z sesji zorganizowanej w dniu 31 maja 1978 r. Warszawa 1978, s. 107–109.
- [26] Rzeszut Halina: *Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej w latach 1939–1970*. Referat na konferencji jubileuszowej z okazji 80-lecia BG PW pt. *Zadania biblioteki wyższej uczelni technicznej, wczoraj, dziś i jutro*. Listopad 1995.
- [27] *Sprawozdania z posiedzeń Komisji ds. Rozwoju Sieci Bibliotecznej z lat 1975–1979*. Akta BG PW.
- [28] *Sprawozdania z posiedzeń Rady Bibliotecznej za lata 1981–1990*. Zbiornica Akt BG PW, teczka I, nr 1–82.
- [29] *Sprawozdania z posiedzeń Rady Bibliotecznej za lata 1990–1995*.
- [30] *Sprawozdania z posiedzeń Rektorskiej Komisji Bibliotecznej za lata 1972–1975*. Zbiornica Akt BG PW.
- [31] *Sprawozdania z posiedzeń Rektorskiej Komisji Bibliotecznej za lata 1976–1980*. Zbiornica Akt BG PW, teczka II, nr 1–27.
- [32] *Statut Politechniki Warszawskiej*. Warszawa 1983.
- [33] *Statut Politechniki Warszawskiej*. Warszawa 1985.
- [34] *Statut Politechniki Warszawskiej*. Warszawa 1986.
- [35] *Statut Politechniki Warszawskiej uchwalony na posiedzeniu Senatu w dniu 20 marca 1991 r.* Warszawa 1991.
- [36] *150 lat wyższego szkolnictwa technicznego w Warszawie*. Sesja naukowa 13–14 grudnia 1976 r. Konspekty referatów. Warszawa 1976.
- [37] *Zadania biblioteki wyższej uczelni technicznej wczoraj, dziś i jutro. 80 lat Biblioteki Politechniki Warszawskiej*. Materiały konferencyjne. Warszawa 7–8 listopada 1995 r. Warszawa 1995.
- [38] Akta BG PW — dokumenty nie zewidencjonowane:
- I CBT — specjalizacja zbiorów,
  - Komisja koordynacyjna,
  - Ośrodek Informacji Chemicznej,
  - Plan informatyzacji BG 1995–1999,
  - Plan specjalizacji zbiorów 1978, 1979,
  - Plany pracy na lata 1975–1990,
  - System Informacji Chemicznej SICH.

Aneks

Krótkie noty biograficzne osób sprawujących funkcje dyrektorów i wicedyrektorów

Mgr inż. Grzegorz Bogdan

Urodził się 27 kwietnia 1949 r. w Warszawie. Studiował na Wydziale Elektrycznym PW, uzyskując w 1972 r. stopień magistra inżyniera. W roku 1976 ukończył Dwuletnie Podyplomowe Studium z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, a także dwumiesięczny kurs w Instytucie Podwyższania Kwalifikacji Pracowników Informacji w Moskwie. Pracę w BG PW rozpoczął 1 marca 1972 r. jako młodszy bibliotekarz. Po złożeniu egzaminu państwowego dla bibliotekarzy dyplomowanych został 1 kwietnia 1976 r. mianowany adiunktem bibliotecznym, potem kustoszem, a następnie starszym kustoszem dyplomowanym. Był kolejno:

- kierownikiem sekcji informacji w Oddziale Informacji Naukowej BG,
- kierownikiem Ośrodka Informacji Chemicznej BG (od 1974r.),
- kierownikiem Ośrodka Informatyzacji i Mechanizacji BG,
- od 1 stycznia 1989 r. pełnił obowiązki wicedyrektora BG PW,
- od 1 lipca 1989 r. do 1 marca 1993 r. był wicedyrektorem BG PW ds. ogólnych, technicznych i informatyzacji. Odszedł na stanowisko dyrektora BG w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej w Warszawie.

Mgr Edward Domański

Urodził się 13 sierpnia 1928 r. w Kowalach. W 1955 r. ukończył polonistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Od 15 października 1953 r. do 31 sierpnia 1971 r. pracował w WAP, początkowo jako kierownik Gabinetu Historii i Literatury, potem jako dyrektor biblioteki naukowej. Równocześnie pracował w szkolnictwie. Od 1 września 1971 r. do 30 września 1993 r. był dyrektorem BG PW. Działał w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, kierował stołecznym Uniwersytetem Powszechnym. Był członkiem Komisji Egzaminacyjnej dla bibliotekarzy dyplomowanych i wielu innych komisji i stowarzyszeń. Odszedł na emeryturę.

Mgr Elżbieta Dudzińska

Urodziła się w 1938 r. w Łodzi. Studia wyższe z zakresu bibliotekoznawstwa ukończyła w 1963 r. na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego,

uzyskując stopień magistra. Pracę zawodową rozpoczęła w 1956 r. w Krakowie w Bibliotece PAN, a następnie pracowała (1957–1966) w BG Akademii Górniczo-Hutniczej. W BG PW rozpoczęła pracę w 1966 r., początkowo jako kierownik Czytelni Ogólnej, a od 1969 do 1993 r. była kierownikiem Oddziału Wydawnictw Ciągłych. W 1968 r., po złożeniu egzaminu państwowego, uzyskała kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego i awansowała na kustosa dyplomowanego, a następnie starszego kustosa dyplomowanego. Od 1979 r. prowadziła koordynację prenumeraty czasopism importowanych dla bibliotek wyższych szkół technicznych, a w latach 1986–1990 dla bibliotek wszystkich resortów. Od 1 października 1993 r. objęła stanowisko dyrektora BG PW. Działała aktywnie w Zarządzie SBP oraz w ZNP, a później w NSZZ Solidarność. Za pracę zawodową i społeczną uzyskała szereg nagród i odznaczeń.

Mgr Alicja Falińska z domu Sztylpa

Urodziła się 20 stycznia 1928 r. w Warszawie. Ukończyła historię sztuki na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1953–1969 pracowała w WAP jako kierownik Ośrodka Informacji Naukowej i zastępca kierownika biblioteki, następnie w Instytucie Sztuki PAN. W PW od 1 kwietnia 1973 r. do 31 sierpnia 1983 r. była wicedyrektorem BG PW. Odeszła na emeryturę.

Mgr inż. Stefan Gniazdowski

Urodził się 8 października 1908 r. w Odessie. Studia na Wydziale Elektrycznym PW rozpoczął w 1930 r., ukończył w 1952 r. Od 1952 r. kierował Ośrodkiem Dokumentacji Naukowo-Technicznej i Biblioteką Instytutu Elektrotechniki. Od 1 stycznia do 10 listopada 1958 r. pełnił obowiązki dyrektora BG. W dniu 11 listopada 1958 r. mianowany na stanowisko dyrektora pełnił tę funkcję do 1 października 1971 r. Następnie do przejścia na emeryturę w dniu 31 grudnia 1974 r. kierował biblioteką w Instytucie Konstrukcji Przyrządów Precyzyjnych i Optycznych PW.

Mgr Edward Kossuth

Urodził się 5 lutego 1924 r. w Białymstoku. W 1952 r. ukończył filologię polską, ze specjalizacją z bibliotekoznawstwa w Uniwersytecie Łódzkim. Pracował w CIDNT jako kierownik Zakładu Gromadzenia Dokumentacji. Od 1957 r. zastępca sekretarza generalnego w SBP. Wykładowca i członek Rady Pedagogicznej oraz Komisji Egzaminacyjnej Kursu dla Bibliotek Fachowych, a także w Państwowym Ośrodku Kształcenia Korespondencyjnego dla bibliotek, członek redakcji „Informatora Bibliotekarza” i „Bibliotekarza”, autor wielu prac z zakresu bibliotekoznawstwa. W PW od 16 maja 1959 r. do 31 grudnia 1972 r. jako wicedyrektor. Odszedł na stanowisko dyrektora BG AWF.

Donat Kotwicz

Urodził się 25 września 1906 r. w Drohobyczu. Wykształcenie niepełne wyższe (4 lata medycyny), ppłk LWP, działacz komunistyczny od 1926 roku. Od 4 marca

1955 r. do 4 maja 1957 r. był dyrektorem BG PW. Zrezygnował z pracy z powodu wyjazdu z kraju.

Mgr Jerzy Lewandowski

Urodził się 16 kwietnia 1942 r. w Lekowie, woj. ciechanowskie. W 1969 r. ukończył bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Warszawskim. W 1975 r. odbył dwumiesięczny kurs w Instytucie Podwyższania Kwalifikacji Pracowników Naukowych w Moskwie. W latach 1969–1975 pracował w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, jako starszy radca do spraw bibliotek szkół wyższych. Od 1975 do 1978 r. był zastępcą kierownika Ośrodka Dokumentacji w Instytucie Polityki Naukowej i Postępu Technicznego Szkolnictwa Wyższego. Od 1974 r. był przedstawicielem Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w Komisji Egzaminacyjnej dla bibliotekarzy dyplomowanych. Od 1 kwietnia 1978 r. do 20 września 1982 r., jako starszy kustosz dyplomowany pełnił funkcję wicedyrektora w BG PW do spraw sieci bibliotecznej. Odszedł na stanowisko dyrektora BG w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego Akademii Rolniczej w Warszawie.

Mgr Zofia Prot

Urodziła się 25 maja 1899 r. w Grójcu. Ukończyła Wydział Przyrodniczy na UJ. W latach 1921–1923 była asystentką na Politechnice Lwowskiej. W latach 1936–1941 prowadziła bibliotekę dla niewidomych w Laskach pod Warszawą. Od 1945 do 1953 r. pracowała w BG Politechniki Wrocławskiej. Od 1 października 1953 r. w PW — była kierownikiem Oddziału Gromadzenia, Uzupelniania i Opracowania Zbiorów, a także zastępcą dyrektora. Od 4 maja 1957 r. do 1 stycznia 1958 r. pełniła obowiązki dyrektora BG PW.

Mgr Zofia Rusin-Drabowska

Urodziła się 1 października 1922 r. w Łodzi. Ukończyła bibliotekoznawstwo na Uniwersytecie Łódzkim. Pracowała w BG Uniwersytetu Łódzkiego, a potem w Politechnice Łódzkiej. Od 15 grudnia 1970 r. w BG PW jako kierownik Oddziału Prac Naukowych, Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych. Od 2 stycznia 1973 r. do 1 kwietnia 1975 r. była wicedyrektorem BG PW. Od 1 kwietnia 1975 r. do 30 kwietnia 1978 r. kierowała Biblioteką Filii BG. Odeszła na emeryturę.

Mgr Krystyna Sielecka

Urodzona 13 maja 1927 r. w Terespolu. Studia wyższe ze stopniem mgr chemii ukończyła w 1952 r. na Wydziale Mat. Fiz. Chem. w Uniwersytecie MCS w Lublinie. Tam też w latach 1951, 1952 była asystentką w Zakładzie Chemii Nieorganicznej. W latach 1954–1975 pracowała w instytucjach wojskowych w Warszawie. W 1954 r. jako wykładowca chemii, a następnie bibliotekarz w Akademii Sztabu Generalnego w Rembertowie. Od 1958 do 1972 r. była kierownikiem biblioteki Ośrodka Informacji w Wojskowym Instytucie Chemii i Radiometrii. W latach 1973–1974 pełniła funkcję zastępcy szefa Wydziału Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej oraz zastępcy kierownika Oddziału Gromadzenia w Insty-

tucie Chemii i Radiometrii. W 1967 r. uzyskała kwalifikacje rzecznika patentowego. W PW pracowała od 16 października 1975 r. jako kierownik Biblioteki Wydziałowej Wydziału Chemicznego, starszy kustosz dyplomowany. Od 1 lutego 1984 do 1 października 1987 r. była wicedyrektorem do spraw Książnicy BG PW, a następnie wróciła na poprzednie stanowisko. Odeszła na emeryturę 30 września 1990 r.

Mgr Anna Wojciechowska

Urodzona 9 stycznia 1945 r. w Ostrowcu Świętokrzyskim. Studia wyższe ukończyła w 1967 r. w Instytucie Bibliotekoznawstwa UW. Następnie pracowała w Bibliotece Miejskiej im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu. Od 1974 do 1977 r. była zatrudniona w Bibliotece Technicznej BIPROMASZ w Warszawie. Od 1977 r. pracuje w PW, początkowo jako pracownik w Oddziale Bibliotek Zakładowych BG, w latach 1986, 1987 jako Kierownik Oddziału Opracowania Zbiorów. Od 1 września 1987 r. do chwili obecnej (1995) jest wicedyrektorem BG PW.

Mgr Adam Zwoliński

Urodził się 10 grudnia 1915 r. w Piotrogradzie¹⁰⁴. w Rosji. W 1935 r. ukończył seminarium nauczycielskie w Wymyślinie, pow. Lipno. W 1964 r. uzyskał dyplom magistra pedagogiki na UW. W latach 1935–1939 był nauczycielem w szkole powszechnej w Sierpcu. Podczas okupacji działał w ruchu oporu i organizował tajne nauczanie w Sierpcu. Po wojnie, w latach 1945–1951 pracował jako kierownik Biblioteki Powiatowej w Sierpcu oraz podinspektor oświaty dla dorosłych. Następnie przeniósł się do Warszawy i przez 24 lata (1951–1975) był dyrektorem Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej. Równocześnie był kierownikiem Punktu Konsultacyjnego Państwowego Ośrodka Kształcenia Korespondencyjnego dla Bibliotekarzy. Był tam również wykładowcą i przewodniczącym Państwowej Komisji Egzaminacyjnej. W PW pracował jako kustosz służby bibliotecznej. Od 1 września 1975 r. do 1 stycznia 1978 r. był wicedyrektorem BG do spraw sieci bibliotecznej, po czym przeszedł na emeryturę i na 1/2 etatu prowadził Sekcję Dydaktyczną, a następnie do 6 sierpnia 1992 r. był kierownikiem Biblioteki Instytutu Poligrafii.

---

¹⁰⁴ Miasto Sankt Petersburg od 1914 do 1924 r. nosiło nazwę Piotrogród.

POLITECHNIKA WARSZAWSKA

Zarządzenie nr
Rektora Politechniki Warszawskiej z
dnia 10.11.1994

W sprawie Regulaminu udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej.

Na podstawie art. 15 ustawy z dnia 9 kwietnia 1968 r. o bibliotekach (Dz.U.nr 12 poz.63) i Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 25 marca 1980 r. (MP nr 12/1980 poz.54) oraz na podstawie działu VII Statutu PW zarządza się, co następuje:

§1.

Wprowadza się Regulamin udostępniania zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej, stanowiący załącznik do niniejszego zarządzenia.

§2.

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

REKTOR

prof. dr hab. Marek Dietrich

**REGULAMIN
UDOSTĘPNIANIA ZBIORÓW BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ
POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ
(Załącznik do Zarządzenia nr   Rektora Politechniki Warszawskiej
z dnia   )**

I. POSTANOWIENIA OGÓLNE

§1.

Regulamin określa zasady udostępniania zbiorów stanowiących własność Biblioteki oraz materiałów uzyskiwanych drogą wypożyczeń międzybibliotecznych .

§2.

- a) Korzystanie ze zbiorów bibliotecznych odbywa się za okazaniem karty bibliotecznej lub dokumentu tożsamości.
- b) Kartę biblioteczną mogą otrzymać studenci wszystkich rodzajów studiów, pracownicy oraz emerytowani pracownicy PW.
- c) Instytucje korzystają ze zbiorów bibliotecznych na zasadzie wypożyczeń międzybibliotecznych.

§3.

- d) Karta biblioteczna jest dokumentem identyfikacyjnym użytkownika.
- e) W celu otrzymania karty bibliotecznej i założenia konta bibliotecznego należy złożyć wypełnioną deklarację zawierającą dane personalne, zobowiązanie do przestrzegania regulaminu oraz wnieść opłatę. Wysokość opłaty za kartę biblioteczną określa dyrektor Biblioteki za zgodą prorektora ds. nauki. Opłata jest jednorazowa i nie podlega zwrotowi.
- f) Karty biblioteczne wydaje wypożyczalnia.
- g) Karty bibliotecznej nie wolno odstępować innym osobom.
- h) Właściciel karty bibliotecznej jest zobowiązany zawiadomić Bibliotekę o wszelkich zmianach danych zawartych w deklaracji, o której mowa w ust. 2.
- i) O zagubieniu lub zniszczeniu karty bibliotecznej należy niezwłocznie powiadomić Bibliotekę. Duplikat można otrzymać po złożeniu pisemnego oświadczenia w tej sprawie oraz ponownym uiszczeniu opłaty.

§ 4.

- 1. Biblioteka nie wypożycza użytkownikom indywidualnym następujących zbiorów
  - j) specjalnych,
  - k) czasopism,
  - l) dokumentów z księgozbioru podręcznego,
  - m) wydawnictw wyłączonych z udostępniania,
  - n) oryginałów rozpraw doktorskich i habilitacyjnych,
  - o) dokumentów sprowadzonych drogą wypożyczeń międzybibliotecznych.

f) dokumentów sprowadzonych drogą wypożyczeń międzybibliotecznych. 2. Korzystanie z dokumentów określonych w ust. 1 jest możliwe wyłącznie w czytelnich.

II. KORZYSTANIE Z CZYTELNI

§ 5.

- p) Ze zbiorów czytelnianych można korzystać wyłącznie na miejscu.
- q) Korzystanie ze zbiorów czytelnianych odbywa się po okazaniu karty biblioteczej lub dokumentu tożsamości.
- r) Osoby korzystające z czytelni zobowiązane są do:
- pozostawienia w szatni okryć wierzchnich, parasoli, teczek, toreb itp.,
  - wpisania się do książki odwiedzin,
  - pozostawienia u dyżurnego bibliotekarza karty biblioteczej lub dokumentu tożsamości,
  - zgłoszenia dyżurnemu bibliotekarzowi wnoszonych materiałów oraz okazania ich przy wychodzeniu z czytelni,
  - składania zamówienia nie później niż na pół godziny przed zamknięciem czytelni,
  - zwrotu materiałów bibliotecznych w stanie nieuszkodzonym oraz zgłaszania zauważonych braków dyżurnemu bibliotekarzowi,
  - zachowania ciszy,
  - przestrzegania zakazu palenia tytoniu oraz spożywania posiłków w pomieszczeniach bibliotecznych.

III. KORZYSTANIE Z WYPOŻYCZALNI

§ 6.

1. Z usług Wypożyczalni Naukowej korzystać mogą:
  - a) studenci -dyplomanci wszystkich rodzajów studiów, pracownicy oraz emerytowani pracownicy PW wyłącznie na podstawie karty biblioteczej. Pracownicy naukowci Politechniki Warszawskiej są zapisywani do wszystkich bibliotek systemu biblioteczno-informacyjnego objętych komputerowym systemem wypożyczeń na podstawie karty biblioteczej wydanej przez Wypożyczalnię Naukową.
  - b) osoby spoza Uczelni po okazaniu dokumentu tożsamości oraz wpłaceniu kaucji za każdą wypożyczoną pozycję.
  - s) wysokość kaucji, zasady jej wpłacania i warunki zwrotu określa dyrektor Biblioteki za zgodą prorektora ds. nauki.
  - t) instytucje dokonują wypożyczeń wg. ogólnych zasad wypożyczeń międzybibliotecznych.
2. Z usług Wypożyczalni Studenckiej studenci wszystkich lat studiów, na podstawie karty biblioteczej.

1. Ustala się następujące limity i okresy wypożyczeń:
  - u) pracownicy naukowcy - 30 dokumentów na 1 rok;
  - v) pozostali pracownicy i emerytowani pracownicy PW - 5 dokumentów na 3 miesiące;
  - w) studenci studiów stacjonarnych i zaocznych - 10 dokumentów na 1 semestr,
z zastrzeżeniem skrócenia tego okresu do 3 miesięcy w przypadku dyplomantów;
  - x) doktoranci - 3 dokumenty na 1 semestr;
  - y) słuchacze studiów podyplomowych - 3 dokumenty na 1 miesiąc;
  - z) osoby spoza Uczelni - 3 dokumenty na 1 miesiąc.
- aa) W indywidualnych przypadkach dyrektor Biblioteki może ustalić inne limity i sposoby wypożyczeń.
- bb) Po upływie okresu wypożyczenia użytkownik zobowiązany jest do zwrotu dokumentów lub ich prolongaty.

§8.

- cc) W przypadku przekroczenia terminu zwrotu Biblioteka pobiera (po uprzednim pisemnym przypomnieniu) opłatę pieniężną za każdy dzień zwłoki.
- dd) Wysokość opłaty za zwłokę oraz zasady jej pobierania określa dyrektor Biblioteki za zgodą prorektora ds. nauki.
- ee) Wszyscy użytkownicy nieprzestrzegający terminów zwrotu wypożyczonych dokumentów nie mogą korzystać z następnych wypożyczeń do czasu uregulowania swoich zobowiązań wobec Biblioteki.

§9.

1. Przez uregulowanie zobowiązań użytkownika wobec Biblioteki rozumie się :
  - ff) zwrot dokumentów do wypożyczalni,
  - gg) przekazanie wypożyczalni nowych egzemplarzy tego samego lub nowszego wydania dokumentów - w przypadkach, gdy egzemplarze zostały zniszczone lub uszkodzone,
  - hh) wpłacenie do wypożyczalni ekwiwalentu pieniężnego - w wysokości określonej odrębnymi przepisami - w przypadkach, gdy nie jest możliwe odkupienie uszkodzonego lub zagubionego dokumentu.
2. W przypadku, gdy nie nastąpi uregulowanie zobowiązań Biblioteka dochodzi swych roszczeń zgodnie z przepisami prawa.

§ 10.

Pracownicy Politechniki Warszawskiej rozwiązujący umowę o pracę oraz studenci odchodzący z Uczelni zobowiązani są do :

- przedłożenia w wypożyczalni karty obiegowej, w celu potwierdzenia uregulowania wszelkich zobowiązań w stosunku do Biblioteki,
- zwrotu karty bibliotecznej.

Wymóg uregulowania zobowiązań w stosunku do Biblioteki dotyczy także: pracowników Politechniki Warszawskiej uzyskujących zgodę na czasowy (trwający dłużej niż 3 miesiące) pobyt poza Uczelnią np. urlopy bezpłatne, wyjazdy z granic, stypendia.

IV. WYPOŻYCZALNIA MIĘDZYBIBLIOTECZNA**§ 11.**

Podstawę prawną wypożyczeń międzybibliotecznych stanowi Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 25 marca 1980 r. (MP nr 12 /1980 poz. 54).

§ 12.

Wypożyczenia międzybiblioteczne dla całego systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej prowadzi Wypożyczalnia Międzybiblioteczna Biblioteki Głównej. Szczegółowe zasady korzystania z Wypożyczalni Międzybibliotecznej określa jej regulamin.

§ 13.

Prawo do wypożyczeń międzybibliotecznych posiadają pracownicy, doktoranci i studenci-dyplomanci Politechniki Warszawskiej.

§ 14.

Warunkiem przyjęcia zamówienia przez Wypożyczalnię Międzybiblioteczną jest brak poszukiwanego dokumentu w bibliotekach systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej.

§ 15.

Dokumenty naukowe, których brak w bibliotekach warszawskich, wypożyczane są z bibliotek krajowych i zagranicznych.

§ 16.

Wszystkie wypożyczone dokumenty udostępniane są w Czytelnii Ogólnej.

V. PRZEPISY KOŃCOWE

§ 17.

Niestosowanie się do przepisów Regulaminu upoważnia dyrektora Biblioteki do ograniczenia uprawnień lub pozbawienia użytkownika prawa do korzystania ze zbiorów

§ 18.

Decyzje w innych sprawach z zakresu udostępniania zbiorów nie uwzględnione w niniejszym Regulaminie podejmuje dyrektor Biblioteki.

§ 19.

Szczegółowe zasady udostępniania zbiorów bibliotecznych znajdujących się w bibliotekach systemu biblioteczno-informacyjnego PW określają kierownicy jednostek organizacyjnych, w których działają te biblioteki - w porozumieniu z dyrektorem Biblioteki Głównej.

ZASADY KORZYSTANIA Z WYPOŻYCZALNI MIĘDZYBIBLIOTECZNEJ BIBLIOTEKI GŁÓWNEJ POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

Wypożyczalnia Międzybiblioteczna prowadzi wypożyczenia dla pracowników, doktorantów i studentów- dyplomantów Politechniki Warszawskiej.

Przedmiotem wypożyczenia są dokumenty naukowe, których nie ma w bibliotekach systemu biblioteczno-informacyjnego Politechniki Warszawskiej.

Przed zgłoszeniem się do Wypożyczalni Międzybibliotecznej użytkownik proszony jest o sprawdzenie, czy poszukiwany dokument znajduje się w bibliotekach krajowych. Pomocy w tym zakresie udziela Ośrodek Informacji Naukowej Biblioteki Głównej.

1. Wypożyczenia z bibliotek z terenu Warszawy

Pracownicy, doktoranci oraz studenci- dyplomanci Politechniki Warszawskiej otrzymują rewersy międzybiblioteczne, uprawniające do wypożyczenia dokumentów naukowych z bibliotek warszawskich, z wyjątkiem Biblioteki Narodowej. Pracownicy i doktoranci otrzymują jednorazowo 3 rewersy. Studenci-dyplomanci otrzymują jednorazowo 2 rewersy na dokumenty zgodne z kierunkiem studiów.

Użytkownicy wypożyczają dokumenty osobiście i są zobowiązani do terminowego ich zwrotu

do biblioteki, z której zostały wypożyczone.

Po zwrocie dokumentów rewersy międzybiblioteczne należy zwrócić do Wypożyczalni Międzybibliotecznej. Zwrotowi podlegają także rewersy nie wykorzystane.

Użytkownicy, którzy nie dotrzymują terminów zwrotu wypożyczonych dokumentów z innych bibliotek będą czasowo pozbawieni prawa korzystania z Wypożyczalni Międzybibliotecznej.

2. Wypożyczenia z bibliotek krajowych i zagranicznych

Dokumenty naukowe, których brak w bibliotekach warszawskich, wypożyczane są z bibliotek krajowych i zagranicznych.

Pracownicy i doktoranci Politechniki Warszawskiej mogą jednorazowo złożyć 5 zamówień na wypożyczenia krajowe i 2 zamówienia na wypożyczenia zagraniczne.

Studenci-dyplomanci mogą jednorazowo złożyć 2 zamówienia na wypożyczenia krajowe i 1 zamówienie na wypożyczenie zagraniczne.

Wszystkie wypożyczone dokumenty udostępniane są w Czytelnii Ogólnej Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej.